כל היכא דכי הדדי וכו׳ • ולכך עקם הכתוב לומדו שלעולם יסבר חדם בלשון נקוה ואם לא היה מקיים מה כן מהיכא תיתי שיקים לה דכי הדדי ניהו: **רכבת** כתיב • וה״ה לכתוב כמי שבתא ואומר ר״ש דלא מצי למיכתב בלא ו״ו דאם לא כתיב ו״ו אמת מלכות מיהו שיקום ואם לא היה מקיים מה כן מהיכא תיתי שיקים לה דכי הדדי ניהו • ר״ה לכתוב כמי שבתא ואומר ר״ש דלא מצי למיכתב בלא ו״ו דאם לא כתיב ו״ו אמת מלכות מיהו שיקום ואם לא היה מקיים מה כן מהיכא תיתי שיקים לה דכי הדדי ניהו: (ר״ה ד״ה מדי״ מס״ז מס מלכות מנגה: הקדמונים סלכה יח):

אין יוסף דטעמא דכלילה דס״ל דשבת (ל׳ יז׳ ומכ׳) לא מייתי כמסיקה דטעמא דמגלת כקוקה מוחפפת והסיק מני פעמים שמדם הולך לכרמו וזרוקה לכוכל שבילים סומנו ומלמדו ע״ג מנכנים ובשעת כלילה עדיין משקה עוקם עליהן דבריהם אינו רגיל לעשות כן אחינו אמר לה אמר לכלתמר סתם ואינו רוקה בקומה: **שמין** פסול • פירש רבינו חננאל דבר עבודה מוכנים מכרמיהם דהדדי נינהו משתעי בלשון בבוד והא דוכבת ויושבת דבי הדדי נינהו וקאמר רוכבת רכבת כתיב דנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרב חד אמר שויתינן דאי שמעתא כרבי אחר מסגן וחד אמר שויתינן דאי שמעתא כגבי מסגן ולא אישתעי רב בהדי דהאיך דנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דהלל וחד מניידו רבן יוחנן דו זכאי ואמרי לה קמיה דרבי וחד מניידו רבי יוחנן חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מסכין בטהרה וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומסכין במטאה אמר מובטח אני בזה שטירה הוראה בישראל ולא היה ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל הנהו תלתא כהני חד אמר להו הגיעני כפול וחד אמר הגיעני בזית וחד אמר הגיעני בנוב הלטאה בדקן אחריו ומצאו בו שמין פסול והא (תניא) *אין בודקין מן המוכה ולמעלה לא תימא שמין פסול אלא אימא שחין פסול ואי בעית אימא שאני התם דאיהו ראיו ראיו נפשיה הוהא ארמאה הוהו סליק ואכיל פסחים בירושלים אמר כתיב *כל בן נכר לא יאכל בו *כל ערל לא יאכל בו ואנא הא קאכילנא משופרי שעדי אמר ליה רבי יהודה בן כתירא מי קא ספו לך מאליה אמר ליה לא כי סליקת לדתם אימא להו ספו לי מאליה כי סליקת אמר להו מאליה ספו לי אמרו ליה *אליה לגבוה סלקא אמרו ליה מאן אמר לך הכי אמר להו רבי יהודה בן בתירא אמרו מאי האי דקמן בדקו בתריה ואשכחוהו דארמאה הוא וקטלוהו שלחו ליה לרבי יהודה בן בתירא שלם לך ר׳ יהודה בן בתירא דאת בגציבון ומצורתך פרוסה בירושלים רב כהנא חלש שדרוהו רבנן לר׳ יהושע בריה דר״ל אידי אמרו ליה זיל בדוק מאי דנינה ארא אשבוחה דנה נפשיה קרעיה לבושיה ואהדריה לקרעיה לאחוריה ובבי ואתי אמרו ליה נח נפשיה אמר להו אנא לא קאמינא *ומציא רבה הוא כסיל ותרגן חקוקאה נפק לקרייתא כי אתא אמרו ליה חיטין נעשו יפות אמר להם שעורים נעשו יפות אמר ליה צא ובשר לסוסים ולחמורים דכתיב *השעורים ותתכן לסוסים ולרכש מאי הוי ליה למיכר אשתקד נעשו חיטין יפות אי נמי עדשים נעשו יפות: ומכלל דבריו משמע שהחטים לא נעשו יפות ולא היה רוצה להוציא דבר קלנה מפיו: עדשים נעשו יפות. מאכל אדם: (ה) [מפי׳ פ״ם כמאכל בתלן כמ״ל מ״ל] ופיוט בזה״ל מעתה. (מגלת אסתר:) (ר״ה ד״ה מדי״ מס״ז מס מלכות מנגה: הקדמונים סלכה יח):

סוכה פרק ראשון סוכה

ברבי ויכוין דדפנות מגיעות לסכך אבל דפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה כמאן ברבי זירא ורב הונא ורב חנן בר רבה אמר רב מחלוקת בשאינה מחוקה אלא כרי ראשו ורובו ושלחנו אבל מחוקה יותר מברי ראשו ורובו ושלחנו אפי' למעלה מעשרים אמה בשרה כמאן דלא כתר בשלמא דרבי אשאה ולאין אדרב הונא ורב חנן בר רבה דאינהו קא יהבי שעורא במשבא ואיתע לא קא יהיב שעורא במשבא אלא רב הונא ורב חנן בר רבה נימא בהבשר סוכה קמיפלגי דמר סבר הבשר סוכה בארבע אמות ומר סבר הבשר סוכה במחוקה ראשו ורובו ושלחנו לא דכולי עלמא הבשר סוכה ראשו ורובו ושלחנו והבא בהא קמיפלגי דמר סבר במחוקה ראשו ורובו ושלחנו פליגי אבל יותר מראשו ורובו ושלחנו ר"ה בשרה ומר סבר מראשו ורובו ושלחנו עד ר' אמות פליגי אבל יותר מר' אמות דברי הכל בשרה מיתיבי סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר עד ארבעים ורחשים אמה *אמר רבי יהודה *מעשה בהילני המלכה בלוד שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה והיו זקנים נכנסין ויוצאין לשם ולא אמרו לה דבר אמרו לו *משם ראייה אשה היתה ופטורה מן הסוכה אמר להן והלא שבעה בנים הוו לה ולא עוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים למה לי למיתני עוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים הכי קאמר להו כי תאמרו בנים קטנים הוו וקטנים פטורין מן הסוכה דשבעה הוו אי אפשר דלא הוי ברו רב שאינו צריך לאמו וכי תימרו קטן שאינו צריך לאמו *מדרבנן הוא המדחיב ואדהי בדרבנן לא משגחה ח"ש ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא ע"פ חכמים בשלמא למ"ד בשאר דפנות מגיעות לסכך מחלוקת דרבה לא בשלמא לישב בסוכה שאין דפנות מגיעות לסכך משום

בולהו ברבה לא אמרי הנהא ירעה לרחות היא ברבי זירא ורב נמי לא אמרי הנהא המשמיה הוא דבתיב ודי זירא א"כ לימא קרא דנופה תהיה לצל יומם ומאי וסוכה תהיה לצל יומם שמעת מינה דבעי דפנות מגיעות לסכך אבל דפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה כמאן ברבי זירא ראמר רב הונא ראמר משום דלא שלמא בה עינא ובין דדפנות מגיעות לסכך משלמא בה עינא כמאן אולא הא ראמר רב הונא אמר רב מחלוקת בשאין בה אלא ארבע אמות על ארבע אמות אבל יש בה יותר מארבע אמות על ארבע אמות אפי' למעלה מעשרים אמה כשרה כמאן ברבי זירא ראמר אל הוא ראמר רב חנן בר רבה אמר רב מחלוקת בשאינה מחוקה אלא כרי ראשו ורובו ושלחנו אבל מחוקה יותר מכרי ראשו ורובו ושלחנו אפי' למעלה מעשרים אמה בשרה כמאן דלא כתר בשלמא דרבי אשאה ולאין אדרב הונא ורב חנן בר רבה דאינהו קא יהבי שעורא במשבא ואיתע לא קא יהיב שעורא במשבא אלא רב הונא ורב חנן בר רבה נימא בהבשר סוכה קמיפלגי דמר סבר הבשר סוכה בארבע אמות ומר סבר הבשר סוכה במחוקה ראשו ורובו ושלחנו לא דכולי עלמא הבשר סוכה ראשו ורובו ושלחנו והבא בהא קמיפלגי דמר סבר במחוקה ראשו ורובו ושלחנו פליגי אבל יותר מראשו ורובו ושלחנו ר"ה בשרה ומר סבר מראשו ורובו ושלחנו עד ר' אמות פליגי אבל יותר מר' אמות דברי הכל בשרה מיתיבי סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר עד ארבעים ורחשים אמה *אמר רבי יהודה *מעשה בהילני המלכה בלוד שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה והיו זקנים נכנסין ויוצאין לשם ולא אמרו לה דבר אמרו לו *משם ראייה אשה היתה ופטורה מן הסוכה אמר להן והלא שבעה בנים הוו לה ולא עוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים למה לי למיתני עוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים הכי קאמר להו כי תאמרו בנים קטנים הוו וקטנים פטורין מן הסוכה דשבעה הוו אי אפשר דלא הוי ברו רב שאינו צריך לאמו וכי תימרו קטן שאינו צריך לאמו *מדרבנן הוא המדחיב ואדהי בדרבנן לא משגחה ח"ש ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא ע"פ חכמים בשלמא למ"ד בשאר דפנות מגיעות לסכך מחלוקת דרבה לא בשלמא לישב בסוכה שאין דפנות מגיעות לסכך משום

מסורת השס

מוסיף רש"י משם ראיה. [מתוס' (לקמן כח).]

[אלמלי נ"ל אלמן]

בע"ח אמר רב חנינא

[סוכה פרוצה לון ן מוזן אינו נ"ל נמי לא שנים כח.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כמאן דלא כתיב ר"ל עם ד"ה ולמד וזרוכו:

[לקמן יז: מחיכין נ: תוספ' מ"ב ה"ט]

[שבת כח: ושם כמאן]

גליון השיס

נמי מ"ש בטלה סמלכה - עיין מ"ש בחי' ל' מ"ש מ"ש מ"ש בחי' ל' מ"ש מ"ש מ"ש בחי' ל' מ"ש מ"ש

עין משפט
נר מצוה

ואין עושין אותו עיבור בין שתי עיירות ואין האחרון והשותפין דולקין בו אלא רבי אומר ר' יוסי אומר אפילו חיטמא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן *דתם אלא לענין סוכה דירות עראי היא אבל לגבי בית דירה קבע הוא אפי' רבנן מודו דאי אית ביה ד' אמות ד' אמות דיירי ביה אינשי ואי לא לא דיירי ביה אינשי [1]אמר מר פטור מן המזוזה ומן המעקה ואין ממטא בנגעים ואינו נהלם בבהרי עדי חומה ואין חוזרין עליו מעורבי המלחמה מ"מ רבית כתיב בהו בכולהו ואין מערבין בו ואין משתתפין בו ואין מניחין בו עירוב מ"מ דלא חזי לדירה עירובי חצירות אין מניחין בו אבל *שיתוף מניחין בו מ"מ דלא גרע מחצר שבמבוי *דחנן *עירובי חצירות בחצר שיתופי מבוי במבוי והיינו בה עירובי חצירות בחצר ותרנגולתן ועירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב *והדר שם אינו אומר אלא אימא *עירובי חצירות בבית שבחצר *ושיתופי מבואות בחצר שבמבוי והאי לא גרע מחצר שבמבוי *ואין עושין אותו עיבור בין שתי עיירות דאמ"מ *כבורגנין לא משיגין ליה מ"מ בורגנין חזו למילחייהו והאי לא חזי למילחייה ביה ד' אמות הא אית ביה ד' אמות דולקין ותרנגולתן *אין דולקין את התצר עד שידאג בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אלא אימא *אין בו רין חלוקה *בחצר ראמר רב הונא חצר לפי פתחיה מתחלקת ודב אמות והשאר חולקין אותו בשוה רתני מילי בית דלמחוי קאי *הבינא ליה חצר האי דלמיסרב קאי לא הבינן ליה חצר: *היתה גבוהה מעשרים אמה ובא למעטה בכרים וכסתום לא הוי מיעוט

ואעיג

[1]אמר מר פטור מן המזוזה ומן המעקה. דמן ממכסת מעיכון (דף ט. ע"ב) מתמן קרפף לגמי מעיירות אם יש לו שבעים אמה ומייריס שמה קרפף לגמיהן לעיות אמה. שמי מעיירות המוכלות זו מזו קמ"ל אמות ושלש ויש כתלמוד בית מלמד שבעים אמה מ"ד עיפמים מאמר מ"ד עיפמים לגמיהן נעשה אותו בית כעיבור לגן כמה שעורה שהרקף לגמיהן לעיות אמה. שמי מעיירות אם יש לו שבעים אמה ומייריס שמה קרפף לגמיהן לעיות אמה. שמי מעיירות אם יש לו שבעים אמה ומייריס שמה קרפף לגמיהן לעיות אמה. שמי מעיירות הוא שיטור שני הקרפפות שמכנסין מעורב בית זה לגרפן הקשים ר' ר' המיר לעמוד הקורר ולכרן ולו ליה ביה לרבנן אמות לא בעינן ד' אמות ולא אמה ושלש אמה בעינן מקום שיהי מהלך אמה ומלא אמה בין שתי ע

לו לתשום . [ד] (בא) ולכנות אלמנות לא מתמנו כהן הלכה לא מיחיה כהן לא מיחיה לא כפרשיות : [ה] (סט) **ואבדר** כל יהודה אחר מטמא מעשה מעלה כמין גבר מעלה . לחי הא כי הלכה הכ יעקב כל יהודה אחר מטמא מעשה מעלה כמין גבר מעלה . [ו] (לא) מטמא ומטמא הכהנים ומטמא הכהנים ומטמא הכהנים

מעדני יום טוב

דברי חמודות

הלכות תפלין קטנות

מעדני יום טוב

דברי חמודות

הלכות תפלין קטנות

שמע: ואחר שנגללה מניחה בשפופרת וכו׳:

ז **וסברך** חתלה וכו׳. כן כתב הר״מ ז״ל. ומ״ש ומברך כשעה בתיכתב וכו׳ מדמתרגין בפרק המכלה (עם מ״ב:) כל מלוה שאין עשייתה גמר מלוותה אינו מברך אלא בשעת גמר מלוותה:

ח **תלאה** במקל וכו׳. בהקונטרס (עם נ״ב:) מימלא דרב יהודה אמר שמואל ובגמ״ר: הביחתה אחורי חולדת וכו׳. כדאיתא שם:

חפר בבזוזות הפוחה וכו׳. גם זה שם (נ״ג.) אמר רב יהודה אמר שמואל עבלמה כמין גבר שמוקה אחיי והא מ״ל מאמר רב יוסף אמר מחתכה דבי רבי אבין גבר שמיים לא קבלה הא דעבדיה כוכיתא והא דעבדיה לאיסמוריה. ותפרש רבינו ברבי״ם דעבדיה כוכיתא שמוקה דהיינו מימר שקוצעיון כתור:

העסיק לח וכו׳. גם זה שם (נ״ג:) דרש רב יוסף בר אבא משמיה דרבא הנעקר בלא שמוקה הלא מן הנעמה: תתך קנה וכו׳. גם זה שם בגמ״ר ומימרא דרב אמר אמר לרבא כלומר משום דהוה ליה מעמה הלא מן הנעמה:

ט מזוזות מחוזר וכו׳. בגמ״ר פ״ק דיומא (דף י״ב.). ולכתוב פרק הר״מ ז״ל במפעיה. ומרבינו״ם פעמים כיוצל כל דבר שהוא על רגלים אין לסמרינו עליו הרבה אלא מעוקים הם כל אחד מאחר שעמו תכיר:

י **חבל** חיבים וכו׳. משנה פרק מי שמתו (בכרות י״ז:) נפים ומנגדים וקנוים פטורין מק״ש ותן המפילין ומיבים בתפילה

יא המשכיר בית לחבירו על השוכר לבביא מזוזה ולקבוע אותה אפילו היה נותן שכר על קביעתה. מפני שהמזוזה חובת הדר הוא ואינה חובת הבית. ובשהוא יצא לא יטלנה בידו ויצא. ואם היה הבית [ז] של כותי הרי זה נוטלה בשינאה:

פרק ששי

א עשרה *תנאין יש בבית ואחר כך יתחייב הדר בו לעשות לו מזוזה. ואם חסר תנאי אחד מהן [א]פטור מן המזוזה ואלו הן. שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר. ושתהיינה לו שתי מזוזות. ויהיה לו משקוף. ותהיה לו תקרה. ויהיו לו רלתות. ויהיה השער גבוה עשרה טפחים או יותר. ויהיה הבית חול. ויהיה עשוי לדירת אדם. ב עשוי לדירת בבר. ועשוי לדירת קבע. ג בית שאין לו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המזוזה. ד ואם יש בו כדי לדבע ארבע אמות בשוה אע״פ שהוא עגול או בעל חמש זויות ואין צריך לומר שאם היה ארכו יתר על רחבו הואיל ויש בו לדבע ארבע אמות על ארבע אמות חייב במזוזה: ה ג״ האכסדרה והוא המקום שיש לו שלשה כתלים ותקרה אף על פי שיש לה שני פצימין ברוח רביעית פטורה מן המזוזה. מפני שהפצימין להעמיד התקרה הם עשויים ולא משום מזוזות נעשו. זכן התקרה שאין לה כתלים אלא עומדת על עמודים**

א טור י״ד סי׳ רפ״ט סמ״ג סמ״ן שם: ב מ״ן בשומ״ע פרק המכלה (דף י״ח:) ג טור ש״ע רפ״ט סמ״ג שם: ד טור שם סי׳ רל״ז סמ״ג שם: ה טור שם סי׳ רל״ז סמ״ג סמ״ן שם: ו הרא״ש ז״ל בפסק סאלמ״ה ז״ל ע״פ בטור: ח טור י״ד סי׳ רפ״ט סמ״ג סמ״ן שמן שם:

מגדל עוז

ז **וקורם** שיקבענה בו׳. עד דו סיל הפלוה. כלומר ר״י אלמגם ז״ל: ח **תלאה** במקל בו׳. עד מזוזה הפתח. פרק הקונטרס (דף כ״ב.): ט **מזוזות** ואחורה בו׳ עד מלקצה. פרקא קמא דיומא (דף י״ח:): י דבל חיבבין בבוזוזה בו׳ עד לבחוסה. פרק לי שמתו (דף י״ז) ופרק הקונטרס (דף כ״ב): ושמוכר בית בחוצה לארץ בו׳ עד סוף. פ״ק דעבודה זרה (דף כ״ח) ומגמתת פרק המכלה (דף מ״ב): **יא** המשכיר בית לחבירו בו׳ עד סוף הפרק. פרק קמא דיומא דפ״ז (דף כ״ח) ופרק המוכר (דף כ״ב):

א עשרה תנאים בו׳ עד ויהיו לו לחומה. פרק הקונטרס רבינו (דף כ״ב): כתב הראב״ד ז״ל ויהיו לו לחומה לא נאמר לא נאמר ורבי קנא דבי כיסא עבי״ל. ואיה סיל מהבלו״ם דמבלו״מו לבל״ו לבל״ו: ואני אומר סיכר ליר בפפי עלמנו לחומה עפפי עלמנו הכי מוכחת סוגיין דפרק הקונטרס רבינו דבתרגון ואמר רב יהודה בחומה הלך אמר סיכר ליר מפי סיכר לי יהודה אמר שמואל בלבלמה הירי דמי כגון פיחמה דבין פין ר׳ נבר לבי נבי ע״כ בסיבר ליר. ובאר הכי בסרבין בין בלמה אמה בחומה בין בלמה אמה בחומה אמר ליה לבל אמון בלבל לי מחמה אמר ליה הלי דבי בריבל

מצרי מדינות יש מדינה מוקפת הרים ויערים בכמה פרסאות ואין יוצאין ממנה אלא דרך שערים כגון מרן הגר עכ״ל. ומיהו כן מצוה דמדינה כדמשמע בכולן כתבונו: **ום״ש** אפילו עשרה בתים זה מזה וכפרק הקומץ (מנחות ל״ג כ״) אמר בי לרגיקי בית שער המתוח לחלר ובתים המחוחים לבית שער. ומיהו״ל בית שער המתוח לחלר וכו׳ כמי שתי חצרות אחד בתחתו אחד בתחתו שמנה אשר לבית שער: **והמפני זה אמרו** וכו׳. בהקומץ (שם) מ״ר בית שער המתוח לעיר ר׳ יוסי אומר נידון כקיקוניים וחכ״א נידון כבית שער רב רב ומאומאל דאמרי תרוייהו מגיגה לבית ר״ש לא אלינו דמייב מ״ם ביאה בבית כי אלינו מבית לבית ומאומאל דאמרי תרוייהו מבית לבית ר״ש לא אלינו דסמוך מ״ם מחתא בבית לבית כי אלינו מגיגה לבית מר סבר בולה מדעמא דבית מבית לבית ומאומאל לתומרא. ומיהו״ל נידון כקיקוניים עדיף מזוזה. נידון כבית שער כתיב ואין לריך מזוזה. מגיגה לבית בתוחו מחתא שבין הגיגה לבית אמר לב״ש מייב בבית בית שער הוי אומו שער שבו בכנסין מן בקיקוניים שבכלים מבגיגה לבית בית שער בכנסין בו לקיקוניים כ״ש לא אלינו מבית לבית. כי אלינו מבית לגיגה מחתא הלילון שיולא מבית לגיגה מבית בית שבלילתין מן בבית דרך בית שער בשם בכנסת לגיגה. מר סבר עיקר בית שער בשם קיקוניים נעשה והוי כמלר בית שער דעלמא שמיכון כל מחתיו בתחתו. ומר סבר עיקר בית שער לגיגה נעשה לגמרא מקיקוניים לגיגה כלילוך נידון כתיב ולא בבית שער. מר סבר המחתא בשם קיקוניים עבידתא ומייב בתחתו ומר סבר בשם גיגה עבידתא ומסור. ל״ח ועיקר מגיגה לבית אם בשמות בותה מחתא מגיגה לבית דמייב ליר הוי בבית ר״ש ולא ר״ש דמייב. קיקוניים עיקר ומייב ולא״ב לליר בוכב בגיגה דבי אמרינן סלר אחר הילר הילר ר״מ בתחתא דבן תרי בתי

לתרוויהו עיקר וכו׳ ס״ל כרבי יוסי ולא״ב דאמולא עכ״ל:

ט בית הבשא וכו׳. בגיגה ס״ק דיומא (דף י״ח) ומסיים בה אתם אף על פי שבנגנים מתקבצות בבית שערים מקום נעשה ונלבן שתם לבית לבנו לא:

מלקן ונתן פתם לפי שפיקרו אינו עמוד לדירה בבית ובינו דעמם ובהמיה:

סוכה חג בחג. בגיגה שם (דף י״) אלינתא דר׳ יהודה ורבנן ומסקי בבבנן ומסקי בגמרא דבשאר כל יומות הגיגה ס״ב לא אלינו דשמורה כי אלינו בבבנגנים ומי שהוא דרבנן מקום דשוכה דירה בעיון ולא מיעיבי במזוזה בלומר דדומיא דבית בעיון בשוכה בבבנגנים ומי שהוא יוסר בה הוא דירה בעיון: אף מה שבחג ובית שבנגנים: שהי מוכות וכו׳. פ״ק דשוכה (דף מ׳ כ״) תל״ב לוי שתי מוכות של יוצרים זו לפנים מזו שבמוכות דבית בעיון ומיעבי בבבנגנים מקום בלא בבבנגנים. ומיהו״ל אינה אלא דבר בבבנגנים

בית שאינו מקורה. בפרק הקומץ (דף ל"ג) פתחי שימלי פטורין מן המזוזה ופליגי בה אמוראי חד אמר לית להו תקרה וחד אמר לית להו שקפי ומיכא נמי תרי ליתני בפירוש רש"י חד ליתנא מפרש תקרה אסקופה עליונה שקפי מזוזות וחד ליתנא מפרש תקרה שמין המים מקורה שקפי אסקופה עליונה ולהאי ליתנא כתב הרא"ש דלא קשה משערי תלרות דמיים במזוזה אף על פי שאינו מקורה דשאני תלר דדרכו בכך אבל בית אינו ראוי לבית דירה כשאינו מקורה: **ומ"ש או שאין בו ארבע על ארבע פטור.** בריתא בפרק קמא דסוכה (דף ג.) וטעמא דבמזוזה כתיב ביתך ואין נקרא בית בפחות מארבע על ארבע ג) והרמב"ם סבירא ליה דכל שיש בו לרבע ארבע על ארבע אפילו עגולה וכו' משום כאלו היה מרובע: **בית שאינו מקורה פטור ואם מקצתו מקורה וכו'.** כלומר הא דבית שאינו מקורה דקאמרן דפטור יש לחלק דאם מקצתו מקורה וכו':

יב **ומ"ש בשם הרמב"ם שצריך להעמיד לו דלתות תחלה.** טעמו דהכי איתא בגמרא דקאמר ליה רב נחמן לריש גלותא תלי דשי בריש דמשמע דאפילו היה דעתו לעשות לו דלת לאחר קביעות מזוזה פסולה אלא צריך לתלות הדלת בתחלה. והתוספות והרא"ש והמרדכי (פ' אתקפא, פ ע"א) סבירא להו דאפילו לא עשה דלת לפתח כלל מיבעי במזוזה ופירשו תלי ליה דשא בריש משום

יג—יד (כה) **בית שאינו מקורה או שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור וכתב הרמב"ם יש בו לרבע ארבע על ארבע אף על פי שהוא עגול או בעל חמש זויות חייב ואין צריך לומר שאם ארכו יותר על רחבו שהוא חייב כיון שיש בו לרבע ארבע על ארבע וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאינו חייב אלא אם כן הוא מרובע ארבע על ארבע.** (כה) **בית שאינו מקורה פטור ואם מקצתו מקורה ומקצתו אינו מקורה כתב הרמב"ם** (פ"ו ה"ה) (כו) **אם הקירוי אצל הפתח חייב ואם לאו פטור:** טו **וכתב עוד שאין הבית חייב במזוזה** (מ) **אלא אם כן העמיד לו דלתות לפיכך צריך**

ומצטע קדרותיו ובמילוה הוא עושה מלאכתו ומוליא קדרותיו למכור פטיטים חייבת במזוזה משום דכל דירתו בה והמילוה פטורה דלאו דירה היא שאינה עשויה אלא לצאת ולבא דרך שם ולהכניס שם תגרים. ופריך בגמרא ותהוי מילוה כבית שער לפטיטים ותחייב במזוזה ומשני משום דלא קביע:

יד(א) **בית שאינו מקורה פטור.** בפרק הקומץ (ג:) אמר רבא פתחי שימלי פטורים מן המזוזה פליגי בה רב רבומי [ז] ורב יוסף חד אמר לית להו תיקרה וחד אמר לית להו שיקפי ומשמע דלא פליגי אלא בפירושא דפתחי שימלי אבל לענין דינא כולי עלמא מודו דמן לית להו תקרה ומן לית להו שיקפי פטורים. ובפרק קמא דיומא (יא:) אמי רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא אשה שערים פטורים מן המזוזה וחד מיניהו שער שאינו מקורה. ופירש רש"י (מנחות שם ד"ה תקרה וד"ה שקפי) תקרה אסקופה עליונה לשון אחר שאין הבית מקורה. וכתב הרא"ש (שם פ' יא) לליתנא אחרינא קשה דמי גרע משערי תלרות דמיים במזוזה ונראה לי דאין ראיה מתלר לבית דתלר דרכו להיות כך מז] ומשמע לדירת הבתים אבל בית אינו ראוי לבית דירה כשאינו מקורה וכן כתב הרמב"ם (שם ה"ה) דבית שאין לו תקרה פטור מן המזוזה עכ"ל. וה"ל מטה כתב ואף על גב דשערי תלרות מיבעי התם שבתים מקורה פתוחים לתלרות. וכתב רבינו ירוחם (נתיב כא חלק ג, קפ ע"א) על דברי הרמב"ם דכן משמע דאינו ראוי לדירה אם לא יהיה מקורה עכ"ל. וכיון דהרמב"ם

והרא"ש מסכימים לדעת אחת וגם רש"י לחד ליתנא סבר כותייהו הכי נקיטינן ואידמי ליתנא אחרינא מקמייהו מח]:

יג **ומ"ש או שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור.** בריתא בפרק קמא דסוכה (ג.). וכתב הרא"ש בהלכות מזוזה (פי' מז) אף על פי שבכל הספרים אין כתוב אלא בית אין בו ארבע אמות רב אלפס (הלכות מזוזה ו:) גריס שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות מט] דמשמע דלא מז לדירה בענין אחר ודלא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (שם ה"ב) דאם היה ארכו יתר על רחבו הואיל ויש בו ארבע אמות על ארבע אמות מייב במזוזה דארבע אמות על ארבע אמות בענין לכל הנהו דקא משיב בבריתא פרק קמא דסוכה עכ"ל. וזה לשון הרמב"ם אם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות בשוה אף על פי שהוא עגול או בעל חמש זויות ואין צריך לומר אשה היה ארכו יתר על רחבו הואיל ויש בו לרבע ארבע אמות על ארבע אמות מייב במזוזה: **ולענין הלכה** נקיטינן כהרמב"ם דהא לא פליג עליה אלא הרא"ש ולישנא דארבע אמות על ארבע אמות שלמד ממנו הרא"ש אינו מוכרח דכל שיש בו לרבע ארבע אמות על ארבע אמות בכלל ארבע אמות על ארבע אמות הוא וכל שיש בו לרבע כן ראוי לדירה הוא:

יד(ב) **בית שאינו מקורה פטור.** כבר נתבאר בסמוך ולא נשנה אלא לסמוך לו דין מקצתו מקורה ומקצתו אינו מקורה. וכתב ה"ר מנוח על מה שכתב הרמב"ם דאם הקירוי אצל הפתח חייב נראה לי דיש במקורה ארבע על ארבע ודבר פשוט הוא:

טו **ומ"ש בשם הרמב"ם** (שם הל' א, ה) **שאין הבית חייב במזוזה אלא אם כן העמיד לו דלתות** וכו'. גרסינן בפרק הקומץ (נ.) ריש גלותא בנא בתא אמר ליה (רב) [לרב] נחמן קבע לי מזוזתא אמר ליה תלי דשי בריש. ורש"י פירש תלי דשי בריש העמיד הסיפין בגין מתלה ואחר כך אקבע בהם המזוזה נא] דלא קבעינא מתלה המזוזה בסיפין והדר הסיפין בגין הוה ליה עשוי המזוזה

פרישה

קדירותיו ובמילוה הוא עושה מלאכתו ומוליא קדירותיו למכור לפגרים ואינה עשויה לדירה, רש"י. ובגמרא פריך ותהוי מילוה כבית שער לפטיטים ותחייב במזוזה ומשני דלא קביע: (כה) **בית שאינו מקורה.** מוחר ונשנה כאן משום דבעי למסמך ליה מקצתו מקורה. בית יוסף. (כו) **אם הקירוי אצל הפתח חייב.** פירוש דיש במקורה ארבע על ארבע. רבינו מנוח: (מ) **אלא אם כן העמיד לו דלתות.** לפי שנאמר על מזוזות ביתך ובשעריך ודבר ידוע הוא שהשער הוא לדלתות. כן הביא לאמרי לו"ל שתמהו גם כן עליו ועיין בבית יוסף:

חדושי הגהות

[ז] כן הוא הנוסח בעירובין (יא.) אבל במנחות איתא רב ריסומי ואבא יוסי:

הגהות והערות

מז] להלן בסימן רפ"ז הביא הבית יוסף דברי המרדכי דאין סברא לחלק בין סופו להיות מקורה ובין אין סופו להיות מקורה וכתב דתירוץ ה"ר מנוח [הובא להלן בבית יוסף] מיישב זה. (אמנם המשך דברי הרא"ש שכתב "ומשמש לדירת הבתים" משמע קצת כתירוץ ה"ר מנוח): מח] **ראה** לעירובין יא ע"א דכתב שם שיקפי מזחות וכו' תיקרה שאין כלום בגין למעלה מן הפתח וכפירוש התוספות והרא"ש: מט] וכן איתא בגמרא לפנינו: נ] כן מבואר בסוכה שם ע"ב: נא] **ראה** בראשית יט י, ואת הדלת סגרו ובתרגום שם ית דשא אחרו, וראה עוד כתובות י ע"ב ברש"י ד"ה כי עברא לדשא. מחזיקות את הגוף כבריח את הדלת: וראה בנמוקי יוסף הלכות מזוזה ה ע"ב שגרס בגמרא כאן "שוי סיפא ברישא" והמשך לשונו כברש"י לפנינו. אמנם בארחות חיים שהובא להלן בבדק הבית איתא

הלכות מזוזה

רפה שכר מצות מזוזה. ובו ב' סעיפים:

א [א] (א) א מצות עשה לכתוב א פ' שמע והיה אם שמוע ולקבעם על מזוזה הפתח ב וצריך ליזהר בה מאד (א) [ב] וכל הזהיר בה ב (ה) יאריכו ימיו [ג] וימי בניו ואם אינו זהיר בה יתקצרו:

הגה [ד] ומ"ם סב אין ידו מגעת לקנות תפילין ומזוזה (ב) יקנה תפילין (ג) ולא מזוזה (ירושלמי סוף מגילה ובא"מ סי' ל"ח סי"ב) דמלה סכיל מוכח סגוף עדיפא:

ב ג נתיתה (ב) ג בטפח החיצון:

הגה [ה] י"ל כשלדם (ב) יוצא מן הבית (ד) ימים ידו על המזוזה (מהרי"ל סם ומוכח בעבודה כוכבים דף י"ל) ד [ו] ויאמר ה' ישמור בו' ויאמר בו' (במדבר) וכן כשיכנס מדם לבית ימים ידו על המזוזה:

רפו מקומות החייבים במזוזה. ובו כ"ג סעיפים:

לא א אלו המקומות (א) שחייבים במזוזה אחד שערי בתים ושערי חצרות א (ה) מרינות ועיירות (א) ב [א] (ג) (ב) רפת בקר ג ולולין ואוצרות יין ושמן ד ב ובית האשה ובית השותפים ה כולם (ג חייבים:

הגה [ב] ודוקא כשבית המוטפים ישראלים ו מבל בית (ב) (ג) של ישראל ועובד כוכבים (ד) פטור מחזחה (מרדכי ספ"ק דעבודה כוכבים ומיי ומוכח דף כ"ח ע"ב) ד ובית ומגדל ומגדל ומגדל

ב בדתני רב כהנא קמיה דרב יהודה וכו' שם וכ"כ הרי"ף וכתוב בכם אלינו בהלכ"ם : ד בריתא ד' : ה בריתא שם : ו לשון סמ"ג (ובהגהות ומרדכי הסמ"ק) : ז לשון הגה בו : ח מימרא דרבה בר שילא פ"ל חבלא מעמוד דף ל"ג ע"ב וכדמפרש שם בגמ' : ט שם בתוספתא דבי רב : י בריתא שם בתוספתא חי יבמה ומוקי לה בתוספתא דיומתא : יא בריתא ומתו דף ל"ח ע"ב: יב בריתא ומתו דף ל"ב ע"ב דבית שער ומרפסת מיירינן ותיולא הכתוב שם בשם סר"ף

בית הלל

בפרק המוצא תפילין בשדה מבטיחן דהי לאו אלא אלא דסוכה ולולב הוי ב"ב תוכה בגוף וכלילתא בגמ' דקדושין דף ל"ז דכל שאינו תוכה קרקע מקרי תוכה בגוף פ"ב גם מזוזה אינה תוכה קרקע אלא תוכה בגוף הדר בבית וה"ם סוכה אלא ודאי נראה דתוכה בגוף מפני שהוא מלבוש ול"ב בגוף קודם לסוכה ולולב וכ"ל לגיליון מבוא דגיליון הוא בשמיני מבוא ותפילין הוא תמיד קדושה וקל :

ברכי יוסף

(סימן רפ"ו שו"ע סעיף ד') לפי שאינם עשויים לדירת כבוד . ומעמה זה כתב הרב בית הילל בבית שהבוריים פטור ממזוזה לפי שאינו דירת כבוד וכבית הלחם פפ"ק דיומא נבי לשבת פרהדין דלכי יהוד' חייב אלא יאמרו בס"ב מבוא בבית הבוריים פטור לפי שאינו דירת כבוד זהו תוקף דבריו . ועכו הסלית דתעשיקת דדינא פרכה דמעמה דירת כבוד לא ממעטינן אלא בס"ם ומבתן וכוכסקי ומכיר' ובית הבוריים לית בם קיעוף דבר חייבין לא דמיה כלל לבני דתיון ומדין סם עבודים ולוכא היה דדוקא כי הני דמבתן ומוכסקי ודכוותייהו אינם דירת כבוד והני רפא בקר ולולין ובית הטעים חייבים וה"ם בית הבוריים בפי עדיפמבקר דמתייבי ומה בבית הבוריים מפטרים יומא אינם אלא אלא אלא דלבבן דיר' בעל בית שמם דירה ואין לעשות מדרקפסבוע להוליד דין ולומר דכי אלינו הייגו כדיים בע"ש לא בבית הבוריים דבבר אפי' ואין לסלרין בזה וכן לאיפוי בספר שער אחרי' פי' פ"ב דהכב בבית ראוה לבית הבוריים מפטרים ומוגיא זו והבל בגו הבא"ם מפרשה לאיזבא ע"ש . אמנם לבתור' יש לגדר לפיטולא בבית הבוריים וכן בגלאוזתא"ו שיובאין מ' יום ולפעמים בני מדשים אף בכמה' שיאחר בבית הבוה בל אותו זמן ואיכא שום בבל' ולא ביזוי מעשה דמקומו' אלו עיקרן לדירת עראי ולא לדירת קבע וטו"ל בבתים שבפשיטה ובכוותייהו דפטורים ולא דמי לפונדק דשם עשוי גם לדירת קבע ודו"ק :

ב בית התבונית העצים ב (ד) ובית הבקר חייבים ואם הנשים דוחצות בהם כיון שעומדות שם עדומות אין בבוד שמים להיות שם מזוזה :

הגה ה [ד] ודוקא אלו אבל הדר ממש אפי' מקום אפים ואפה יפנים ומעמים שם חייב במזוזה (בתשובת מהרי"ל וכ"כ הב"י) ט ויש מקילין ואומרים דבכל מקום אנשים פטור ממזוזה (כ"י בשם ס"ק וכל בו ומרדכי סוף פל' מזוזה) [ה] ונראה לי דבמקום שהלה מבפנים וכשמוכנים שם סוגנים הלבה ומעמה המזוזה מבחוץ י (ו) חייב לכולי עלמא (ד"מ בד"מ וכ"מ בתשובת מהרי"ל בי' ל"ח) :

ג (ה) דבהב"נ אם יש בו דירה לשום אדם חייב במזוז :

הגה [ו] ואם בית דירה בעזרה אלאפי בית הכנסת העזרה חייבת ובית הכנסת פטור (כ"י בשם רבינו יונה) :

ד יא בית הבסא ובית (ו) המרחץ ובית הבורסקי ובית המבילה יא פטורים לפי שאינם עשויים לדירת כבוד :

ה יב יג במקום שיש טינוף (ד) בגון שתינוקות מצויים שם טוב (ז) (ז) לכסות המזוזה [ז] יד ובמקום טהרה (ה) טוב (ח) להיות (ט) נראית :

ו יה אכסדרה והוא המקום שיש לו ג' כתלים ותקרה אע"פ שיש לה שני פצימין ברוח רביעית פטורה מפני שהפצימין להעמיד התקרה הם עשויים ולא משום מזוזות (ל' הרמב"ם פ"ו מהס"ת ה"ג) יט אבל אם יש לה מחיצה גם ברוח הרביעית אע"פ שהיא נמוכה

יג יי או שעשויה (ז) (ט) חלונות חלונות חייבת :

ז [ח] יח מרפסת שהיא דרך לעלות בה לעליות יד ובית (י) שער והגנה (ז) טז פטורים יי ואם בית

בפתח סכיח הסמוך לב"ס וסיימו משום דרומאין בבית הסמוך בתוקף ובסחדרים בקין ועומדים שם ערומים כו' ומקרוב נסגו הלומדים לעשות מזוזות לכל הפתחים שבבית ומיסו לריכין ליזהר אלא יעשו מזוזות במקום שרגילין שם לרחון ולכבס טיופח בגדי קטנים עד כאן ומיסו נראה שיש לתקן מזוזות בכל הפתחים ויכסה הסמוזה כדלקמן סעיף ס' : י חייב לב"ע . כתוב בספר מעדני מלך סוף ד' ע"ח ואלא מיסא איכא לברורי אם אותו הסחדר יש לפנים ממנו עוד חדר אחר ושם אינו מבכב בנים לתפנים הסמוכה והוא חדר שחייב במזוזה אלא מפני שהיבר ליר ודלת סובבין אותו ואם כן אלא הפתח מבחוץ לחוץ חדר מבכב בנים ושם בפתחו אינו חדר כו' נראה בפירוש שיש לקיים מצות מזוזה בחדר אחרו דלא לבבעה אחורי דלת (וכדלקמן סי' רפ"ט ס"ב כו') וע"ש בהגהה : יא פטורים לפי כו' . פירוש אף אם הבסא הסמוזה דלא יהיה מעמה בזיון בחבי הקדם מכל מקום כיון דאינם עשויים לדירת כבוד פטורים מהסמוזה ואין לעשות בם מזוזה : יב במקום שיש טינוף כו' . פירוש שהוא עשוי לדירת כבוד אלא שלפעמים מצוי שם טיופח אלבר חייב מדינא אלא שיש לבבותה ע"ל סעיף ג' : יג או שעשויה חלונות כו' . ר"ל מכל הרוחות . ל"י : יד ובית שער . הוא בית קטן שעומדין לפני שער החצר ומכל שעין אותו הגנה . ל"ל : טו פטורים . כיון שאינם

חידושי רע"ק

(ס"ד סק"ו) ודלא כתבתם"ו. ע' בת' בנימין זאב (סי' קס"ד) ולזה טוען הגמ"ו : (ע"ד סק"ס) יבכה המזוזה בשעה.ע' בסב"א (סי' ס') שהשיב בזה ודעתו דסבי בזכוכית ופריסת סדיר

ובבא אחרונה ס"ל דאורחא דמילתא נקט ועיקר כבבא ראשונה ובמש"ש מה בית תחשיר כו' דוקא דאפילו ס"ת מותר בבך : [ז] מה בית כו' . עפי"ב ' (ז) ובמקום כו' . ע' זוהר פ' ואתחנן וש"מ : [ח] מרפסת כו' וי"א כו' . עינו' שם ד"ה אכסדרה כו' ובפ"ק דיומא ובפ"ק דשבת :

פתחי תשובה

זה מעמם בכולה יש לדון דחייב במזוזה כמ"ש הכ"ן בדרש ר"פ דבכ"ג קיי"ל יש בריכה וזה מעמתם בכלו וזה בכלו ע"ם סיעיב ועי"ל סיעיב רכ"ו ובתו"ם סימן תרכ"ת ס"ו בהגה"ם : (ד) ובית הבקר . [ועיין בת' מסבנות ישקר סימן ס"ב מ"ם בהם] : (ה) בית חבנבת . [ועיין בת' מהם סופר פי' רס"ל מ"ם בזה] : (ו) המרחץ . עיין בתשובת אא"ז פנים מאירות מ"ה סימן ס"ו אאם עבו שיטוי מעשה בגוסו אל מתחן ובקרו המגדי דביולל כ"י מאלון סוה שעוסין ממנו לפעמים מרחק פעם אחת או ב' בשנה חייב במזוזה אלא דיש לבסות בשעה (עע"ז סק"ס) וכן מותר להתפלל בתוכה ס"ב : (ז) לבסות . עיין בספר יד הקטנה ס"ב מהלכות מזוזה אות י"ג שבתב דבל זה מיירי בבינוזמן לפעמים בהקרה אוזה דבר מעוקב וזהו אוכלא לבות נגד המזוזה דבריהו אא"ל בעיין אחר או דינו לבסות אבל מלינו לעשות בקבועות שוה דבר בזיון נגד המזוזה ולמסון על הביטוי בגון לבסה לפנים תמיד בעוסה בל בגדי קבעים או לקבוע שיעמוד לפנים כלי שעופכין בה בל אחי שופכין בתבר בפנ"ם מלוי בינוו ועי"ז נאחר כי דבר ס' בזה . ושומו גדול כו' עיין שם : (ח) להיות נראית . עבסה"ו בשם ס"ו מ"ם ק"ם בתבר כו' ועיין בגמ"ל סימן מ"ם סק"ב שבתב דבל"ל לחוך מדר מבבב בנים כו' נראה בעיני שים לקיים בצות מזוזה בחדר אלבו דיון עליו לקבעה אחורי אם אינו מזוזה ס"ל בפתחו בבית הסמוך לר"ם והיינו משום דרגשים רוחלות בבית הסוך בתוך ובסחדרים בקין ועומדים שם ערומים וכו' ומקרוב נהגו הלומדים לעשות מזוזות לכל הפתחים שבבית ומיהו לריכין ליזהר אלא יעשו מזוזה במקום שרגילין שם לרחון ולבבס טיופח בגדי קטנים עד כאן ומיהו נראה שיש לתקן מזוזות בכל הפתחים ויכסה המזוזות בדלקמן ס"ב. מ"ך : (ז) לבבות . בתב הפ"ז מזה לפדתי אשתון אחרים מתמה אחורים שבגדים נוהגים לוחה מבם ומוהגין בזיון אחין זה מלינו אליהם שיבולים ליתן המזוזה שם בתוקן אלא ההיה מנולה בלל מבחון אחי' נגד הבם אל בד"י דזה ע"פ יותר טוב מלבבל המלוה לגמרי ובהב בב"ו בשם ס"ג ואפילו בפתח הבית במקום שתחלה אלים העליון הוא לתעלה מי' אפחים יכול להניחה ואע"פ שהחזיקים מצויים שם ע"ל. (ח) נראית . כ' הפ"ז ב"ל דאין לעשות בלי ביטוי בלל בבבב אחר בל"ה בבבב בל בבבב אחר בל"ה בבבב בל בבבב אחר בל"ה בבבב ב

פתוח לאחד מאלו חייבים **טז** (יח) יג ויש אומרים שבית שער **יז** חייב אפילו אין בית פתוח לו (פור והפוסקים בשם ר"י):

ח יד בית שער שפתוח לבית ולחצר **יח** חייב (יג) בשתי מזוזות אחת במקום שפתוח לבית ואחת במקום שפתוח לחצר:

ט [ט] טו בית שער העומד בין הגנה לבית (ח) חייב בשתי מזוזות אחת במקום שפתוח לבית ואחת במקום שפתוח לגנה:

י [י] (ט) טז בית המרדש פטור מהמזוזה יז ואם יש בו פתח שרגיל לצאת בו לביתו חייב במזוזה באותו פתח (ט) **יט** [יא] יח וי"א שבית המרדש חייב במזוזה ונכון (יג) לחוש לדבריהם **כ** אבל לא יברך עליה:

יא יט סוכת החג בחג [יב] והבית שבספינה (י) (י) והחנויות שבשוקים **כא** פטורים:

יב **כב** כ שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו (טו) הפנימית חייבת והחיצונה פטורה: **יג** כא בית שאין בו (יא) ד' אמות על ד' אמות פטור **כג** כב ואם יש בו (יב) *) כדי לרבע ד' אמות על ד' אמות בשוה אע"פ שארכו יתר על רחבו או שהוא עגול או בעל ה' זויות (טז) חייב (רמב"ם פס ד"ב):

יד [יד] *) כג בית (יג) שאין לו תקרה פטור כד היה מקצתו מקורה ומקצתו אינו מקורה אם היה הקירוי כנגד הפתח חייב במזוזה יח והוא שיהי' במקורה **כד** ר' (יז) על ר':

טו [טו] כה בית אע"פ שאין לו דלתות חייב במזוזה **כה** כו ויש מי (יח) (יד) שפוטר:

טז [טז] כו הרבה חדרים זה לפנים מזה כולם חייבים במזוזה:

יז כז אם יש בבית הרבה פתחים פתוחים לחצר או לרשות הרבים ונעשו כולם לכניסה ויציאת בני הבית כולם חייבים אפילו נתמעטו הדיורים שאין רגילין עתה לצאת ולבא אלא באחד מהם:

יח כח בית שיש לו פתחים הרבה אף על פי שאינו רגיל לצאת ולבא אלא באחד מהם חייב לעשות מזוזה בכל פתח ופתח:

יט [יט] הואיל ונעשה לכניסה ויציאה (משמעות הסור) [יח] מרתף שיש לו פתח מן הרחוב שמכניסין בו יין בחביות גדולות ויש לו פתח קטן מן הבית שנכנסין ויוצאין בו תמיד **כו** אם הפתח הקטן (יט) רחוי למזוזה

מיוחדים לדירה: **טז** וי"א שבית שער כו'. ל"ע דהא הי"א אלו גם במרפסת וגינה מחייבין ובפ"ח ופריסה: **יז** חייב. היינו מדלכן כדלתיה בטור ופוסקים: **יח** חייב בשתי מזוזות כו'. תוך מסתקום שנכנסין לו מר"ה. עור: **ליט** וי"א כו'. ול"ד לבסה"כ לעיל סעיף ג' דהיינו חייב במזוזה אח"כ יש בו בית דירה דבית המדרש היינו שמתגלמידים יושבים בו מהבקר ועד ערב דומה לדירה: **כ** אבל לא יברך עליה. והס"מ ל' דהכון הוא כשיקבע מזוזה בפתח הבית ויברך עליה דעתו ג"כ על קביעת המזוזה שבבה"מ ויקבע אותה זה אחר זה מחלה אחת ואחר במקום שפתוח לחצר:

כא פטורים. מפני שסס דירת עראי: **כב** שתי סוכות של יוצרים כו'. כך היה דרך היוצרים בימיהם שהיו לפנים מזו ובפנימית היה דר ומלניע קדרותיו הלכך חייבת ובמילוהם היה עושה מלאכתו ומוציא קדרותיו למקום ואינו דר שם הלכך פטורה ולא דמי לבית שער דלעיל דקביע תמיד משמ"ב הכא: **כג** ואם יש בו כדי לרבע כו'. ודעת הרמ"ם שאינו חייב במזוזה אא"כ הוא מרובע ד' על ד' אמות ולפי שבחב בכ"י דנקטינן כהרמב"ם דהא לא פליג עליה אלא הרא"ש לא הביא הא כאן אלא דברי הרמב"ם אבל באמת גם דעת רבינו יהודה בהוה ספר אחר בהרא"ש ובחב שכן עיקר ע"ב נראה הרא"ש דלא הוה לקבעה בלא ברכה. יש לפ' אמאי לקבעה בלא ברכה ראף לאותה שיטה דתחילה היתה ל"ב חייבת במזוזה מ"מ נראה בין שנמה"ה אם יחזור ויקבענה צריך לברך ואלת שנאמר רבותא השל"ל לשיטת הפוסקים בא"ח (סי' ח') דפשט מלית אדעתא לחזור וללובשו מיד אם צריך לברך או לא עי"ש תמיהו ע"כ בין שדעתו לחזור וללובשו חזי כאלו לא פשט כלל א"כ לאותה שיטה אפשר דה"ה במזוזה אם נפלה אדעתא

כד כו אם הפתח הקטן ראוי למזוזה. שם בו גבוה עשרה ורחב ארבע

ביאור הגר"א

[ט] בית כו'. ערש"י שפ"ד ה"ח חלכתא כו' והרא"ש שם: [י] בית כו'. כפ"ש ביומא ל"ב וברכות פ"ו א' ועתוס' שם ביומא ד"ה שאין כו' ובמנחות ל"נ א' ד"ה והא כו' וי"ש פשוט כו': [יא] וי"א כו'. בדברי הירושלמי שהביאו תוס' שם ושם: [יב] חבית כו'. ובהיא הביאו הרי"ף (אולי ל"ל הכי"ו. והוא ריבוי יוחסם ושיין בכ"מ) וש"ל: [יג] ואם בדא"ש שיושב קושית תוס' על רש"י: [טו] הבית כו'. ויש בו'. מבפ"ש ל"נ א' ויש אותה כו' ומבדא ראשונה פ"ל בפירש"י ותוס' וראיה מפ"ש (שם ב') פתחי שימאי דל"ל כו' לקבוהתא יותר כה"נ. הרא"ש: [טז] הרבה כו'. ל"ל סעיף ו' ח' ס' י"ב: [יז] הואיל כו'. לפי' השני שבדש"י הל"ש שבבי"ל אבל ש"ע המעתיק לשון הרמב"ם שמפרש מש"ש אבל אחר הרגל היינו בפתח שבינו לבין בה"מ וע"ש: [יח] מרתף כו'. עש"ך:

באר היטב

[ט] אלו שער המלך והגנה שהמזבח יושב שם שפוכים כיון שלוים מיוחדים לדירה: (יח) וי"א. כתב הש"ך ול"ע דהא הי"ל אלו גם במרפסת וגנה מתחייבין בזה ופריסה: (יב) בשתי. כתוב בטור מלבד הפתח שנכנסין לשם מן רשות הרבים דפשוט שלריך מזוזה: (יג) לרשש. בטור ל' וכן עשה הר"מ מרדוגבורג מזוזה לבה"מ ומתר בהיה יש בו שיעת הרחים היה רוח רעה מבעבע קודם שיקבע בו מזוזה והב"מ כתב דכמון הוא כשיקבע מזוזה בפתח הבית ויברך עליה דעתו ג"כ על קביעת המזוזה שבבה"מ ויקבע אותה זה אחר זה מחלה אחת ואחר במקום שפתוח לחצר: (יג) בשתי מזוזות. כתב ל' וכן עשה הר"מ מרדוגבורג מזוזה לבה"מ ומתר בהיה יש בו שיעת הרחים היה רוח רעה מבעבע קודם שיקבע בו מזוזה והב"מ כתב דכמון הוא כשיקבע מזוזה בפתח הבית ויברך עליה דעתו ג"כ על קביעת המזוזה שבבה"מ ויקבע אותה זה אחר זה מחלה אחת ואחר במקום שפתוח לחצר: (יד) פטורים. מפני שסס דירת עראי וכ' הר"ז וכ"ל אפי' אם יושבים בהם כל יום פטורים דלעיל בשאינם שם בלילה מקרי עראי כמ"ש בה"מ סימן ק"מ ס"ח לענין חזקה אבל בשעתן כיומא דחזקה בכרכים גדולים ושומדים שם בחנויות בשוק רק כל מקום הריחו ואחר כך מפקיעים אותם לו עומדים שנו כלי שום שמשים דשם מתם כמו כותח אחב כתב ע"ש. ומה שנאמר מהר"י ז"ל מליאה בכידוני ומזוזה אחת שלו לתוקן החנויות שנבנה שבשוק מזוזה אחת מן הקרקע עד המשקוף ומזוזה אחת שלו מגיע עד המשקוף הוא מימין הנכנס אם הוא נגוב עשרה שפחות שובין המזוזה כו' אחת לו יותר אם המזוזה שמגיע עד המשקוף הוא מימין הנכנס שובין המזוזה כאותה מזוזה ואם הוא המזוזה הקטנה הוא מימין הנכנס אם הוא נגוב עשרה שפחות שובין המזוזה כו' ואם הוא נגוב עשרה שפחות עושה במקום הרחב כן כ"ל עכ"ל: (יא) ר' אמות. כמ' המודי דיוקל כ"י מלאה דוקא בית דירה לריך דוקא שיהא ד"ש על ד"ש אבל בית שער ומרפסת וגינה אפי' ליתם בהו ר' על ד' חייבין ועוד נראה כמי אם לו בית גדול ויש לו חדרים קטנים לחיות שם חפצים דחייבים במזוזה ס"ל: (יב) כדי לרבע. [עיין בכ' חתם סופר סי' כ"ם מ"ם בחס]: (יג) שאין לו תקרה. עיין בחבורת מר סלרמל חי"ד סי' כ"ג שכתב בחדר שקורין קו"ך שנכנסין שם לחסוך תבורי בית הסוחרים ומתחיקין שם לוקין על תכנגולים חייב במזוזה מע"ם אלו מקורה כלל מ"מ כיון שדרכו לחיות אלו מקורה דמי לשעבי תלרות חייב במזוזה עשה לה אבל אם הוא מקום שיושבת שם בלילה אבל אם הוא מקום שיושבת שם בלילה אבל אם הוא בית דירה כמ"ש הש"ך ובכל אם הוא מקום שיושבת שם בלילה אבל אם הוא בית דירה אבל אם הוא בית דירה אבל אם הוא בית דיר

הגאונים, דהא דבעינן רגיל היינו שיהי׳ עשויה בתחילה לכל הנכנסין, לאפוקי פיתחא דרבי שלא הי׳ עשוי בתחילה אלא לו לבדו; אבל אם בתחילה נעשה לכל בני הבית ואח״כ נתמעט תשמיש הבית ונעשה לאינו רגיל, שפיר חייב.

אך הרמב״ם בפ״ו מה׳ מזוזה ה״י כתב: בית שיש לו פתחים הרבה אע״פ שאינו רגיל לצאת ולבוא אלא באחת מהן חייב לעשות מזוזה בכל פתח ופתח, פתח שבין בית המדרש וביתו אם רגיל לצאת ולבוא באותו הפתח חייב במזוזה, עכ״ל, משמע דאינו מחלק כפרש״י; וכן כתב הכ״מ; וא״כ צ״ע מ״ש האי פיתחא שבין ביה״מ וביתו מכל פתחים דבעינן בי׳ דוקא שיהא רגיל לצאת ולבוא בו.

והי׳ נראה לומר, דמיירי שההיכר ציר הי׳ בתוך הביה״מ, ונמצא שהפתח אינו פתח הבית אלא הוי פתח של ביה״מ. או אפשר, דאפי׳ אם ההיכר ציר הוא בתוך הבית ג״כ נחשב הפתח לפתח ביה״מ, משום דעיקרו עשוי בשביל כניסה ויציאה דביה״מ, וכדאיתא כן לקמן בגמ׳ גבי קיטונית וגינה דלא אזלינן אחר היכר ציר אלא בפתח דבין תרי בתי, דתרווייהו עיקר, אבל אם אחד יותר עיקר מחבירו לא אזלינן אחר היכר ציר אלא אחר הבית העיקר. ולפיכך, אם אינו רגיל לצאת ולבוא בו הוא פטור מטעם פתח ביה״מ, שאינו בית דירה; אבל אם הוא רגיל לצאת ולבוא בו אז מתחייב הוא מטעם שפתוח למקום החיוב, לפי שיטת הרמב״ם והריף שסברי דבית שער אכסדרה ומרפסת שאינם בית דירה אם הם פתוחים לבית המחויב דחייבים במזוזה, וה״נ הכא מתחייב הוא מטעם זה.

ואין להקשות דא״כ יתחייבו בו גמי כל פתחי ביה״מ מטעם זה. זה אינו. דפתוח למקום החיוב לא מיקרי אלא אם הפתח עצמו פתוח למקום החיוב, דהיינו שהכניסה והיציאה מן הבית הוא דרך אותו פתח, וכאן לא הי׳ יוצא מן הבית לחוץ ע״י פתחי ביה״מ, רק הי׳ יוצא מן הבית לתוך הביה״מ, ונמצא ששאר הפתחים של ביה״מ לא הוו פתוחים למקום החיוב, אלא אותו הפתח שבין ביתו לביה״מ לחוד.

ועוד נראה בפשיטות, דהא דפתח שבין ביה״מ וביתו אינו מתחייב אלא א״כ רגיל בו, משום דכיון דביה״מ הוא שייך להצבור והרשות ביד הצבור למנוע ממנו כניסה זו ולסתום הפתח, ע״כ פתח כזה שפתוח למקום הצבור לא מיקרי פתח כל זמן שאינו יוצא ונכנס בו.

ד]

רמב״ם פ״ו מה׳ מזוזה ה״ב: בית שאין לו ד׳ אמות פטור מן המזוזה ואם יש בו כדי לרבע ד׳ אמות על ד״א בשוה אע״פ שהוא עגול או בעל ה׳ זויות ואין צ״ל שאם הי׳ ארכו יתר על רחבו הואיל ויש בו לרבע ד״א על ד״א חייב במזוזה. והרא״ש חולק ע״ז וכתב בהל׳ מזוזה, דד״א על ד״א מרובעות בעינן, דבענין אחר לא חזי לדירה אף שיש בו כדי לרבע ד״א על ד״א.

ונראה דפליגי בזה, דהרמב״ם סבר דהא דבית שאין לו ד״א אין לו דין בית, הוא משום דזה הוי בכלל השיעורין שנאמרו למשה מסיני, וע״כ, כיון שעיקר דינו הוא משום דין שיעור, לא בעינן שיהא מרובע, אלא אפי׳ עגול נמי, רק שיהא בו השיעור כדי לרבע ד״א על ד״א; אבל הרא״ש סבר דעיקר הדין הוא משום דבעינן שיהא חזי לדירה, וכל שאין בו ד״א לא חזי לדירה ולא מיקרי בית, וע״כ בעינן דוקא שיהא מרובע בשיעור ד״א, דבענין אחר לא חזי לדירה.

ואין להביא ראיה לזה מהא דאיתא בסוכה ד׳ ג׳: מאן תנא להא דת״ר בית שאין בו ד״א על ד״א פטור מן המזוזה ומן המעקה וכו׳ ואין מערבין בו ואין משתתפין בו ואין מניחין בו עירוב לימא רבי היא ולא רבנן אפי׳ תימא רבנן ע״כ לא קאמרי רבנן התם אלא לענין סוכה דדירת עראי הוא אבל לגבי בית דדירת קבע הוא אפי׳ רבנן מודו דאי אית בי׳ ד״א על ד״א דיירי בי׳ אינשי ואי לא לא דיירי בי׳ אינשי, הרי להדיא דדין ד״א בבית הוא משום דבעינן שיהא חזי לדירה אבל לא משום דין שיעור, — זה אינו, דהגמרא לא קאי על הרישא, הא דפטור מן המזוזה ומעקה וכו׳, דזהו משום דבית כתיב בהו וזה לא שייך לסוכה, אלא על הסיפא הוא דקאי, דאין מערבין ואין משתתפין וכו׳, דזה אינו מטעם בית אלא משום דירה, כדאיתא שם בגמ׳, וע״ז משני דשאני סוכה דסגי בדירת עראי אבל לגבי בית אם אין בו ד״א לא דיירי בי׳ ולא ראוי לעירוב.

אך לפ״ז, דאין בו ד״א באמת לא חזי לדירה, א״כ שוב קשה על הרמב״ם, באין בו ד׳ על ד׳ אלא שיש בו כדי לרבע, נהי דמיקרי בית, מ״מ הרי לא חזי לדירה, ובמזוזה הרי בעינן חזי לדירת אדם. ובשלמא להסוברים דבית האוצרות גמי חייב במזוזה, ניחא, אבל דעת הרמב״ם הרי היא דבית האוצרות פטור ובעינן דוקא דירת אדם. וע״כ צ״ל דהרמב״ם סבר דבאין בו ד׳ על ד׳ אלא שיש בו כדי לרבע ד׳ גמי חזי לדירה.

ה]

בחי' הגרעק"א ביו"ד סי' רפ"ו סעי' י"ג כתב, דהא דבית שאין בו ד' אמות על ד"א פטור ממזוזה, היינו דוקא מצד עצמותו פטור, אבל בחדר שלפנים מחדר (שקורין קעמערקי), שיוצאים מחדר הגדול לחדר הקעמערקי, הפתח ההוא חייב במזוזה מצד החדר הגדול שיוצאים ממנו דרך הפתח זו לחדר קטן, ויהא נדון חדר קטן כאויר, דמ"מ חייב כאלו יוצא מפתח זו לשוק. עכ"ל.

והנה לענין איזה צד הפתח יקבעו את המזוזה בזה, אם בימין לכניסה מהחדר הגדול להקטן או להיפוך בימין לכניסה מהחדר הקטן להגדול, הדבר ברור, דאף דבכל מקום בחדר לפנים מחדר ואין להפנימי יציאה אלא דרך החיצון שהכניסה נחשבת מהחיצון לפנימי ולא מהפנימי להחיצון, היינו דוקא שגם החדר הפנימי הוא בר חיובא במזוזה, אז חשבינן את הפתח שהוא שייך להפנימי שהוא משמש כניסה לו, שהרי אין לו כניסה אחרת; משא"כ בנ"ד דהפנימי פטור, שאין לו ד"א ונידון כאויר, וכל חיובו של הפתח הוא רק משום החיצון, שנחשב ג"כ פתח שלו, שהרי משמש ג"כ כניסה לו מהפנימי להחיצון, א"כ הדבר ברור שצריך לקבוע את המזוזה בימין הכניסה מהפנימי להחיצון, שזהו דין תורה דאותו מקום המתחייב במזוזה חייבין לקבוע בימין כניסתו דרך ביאתך לתוכו.

ולא דמי למה שכתב הט"ז לקמן בסי' רפ"ט בשם מהרי"ל, בפתח שבין בית לחצר והחצר סתום מכל צדדיו ואין לו יציאה אלא דרך הבית, דאזלינן בתר ימין הכניסה מבית לחצר. דשאני התם, דהרי חצר הוי בר חיובא במזוזה, וע"כ שפיר חשבינן את הפתח שהוא שייך להחצר וכדין חדר פנימי. וכן מה שכתב עוד שם בשם המהרי"ל, בחדר קטן שבין בית החורף לבין חדר הגדול והחדר הגדול הוא פנימי שאין לו יציאה אחרת אלא דרך בית החורף ע"י חדר הקטן, דצריך לקבוע המזוזה בימין הכניסה מבית החורף לחדר הקטן ובימין הכניסה מחדר הקטן להגדול, — חדא מאן לימא לן דחדר הקטן אין לו ד"א, דלגבי חדר הגדול קטן מיקרי ולעולם דאית ב' ד"א; ועוד נראה דשאני התם, דחדר קטן ההוא, כיון שמשמש כניסה ויציאה בין בית החורף לחדר הגדול, יש לו דין מרפסת, ובמרפסת לא צריך ד"א, דחזיא למילתיה שפיר גם כשאין לו ד' אמות. דדוקא בית צריך ד"א על ד"א, דלא חזיא לדירה בפחות מהכי, כדאיתא בפ"ק דסוכה; משא"כ בבית שער אכסדרה ומרפסת, דאין חיובם מטעם בית, אלא דאיתרבו מ„ובשעריך" מטעם שהם משמשים להבתים שפתוחים להם, וכמו דאיתרבו שערי חצירות ועיירות ומדינות מטעם שהם משמשים להבתים, ע"כ לא צריך בהם האי שיעורא דד' אמות, דהוי שיעור בדירה, וראויים למילתייהו גם בפחות מהכי. וכן כתב הפ"ת בשם „חמודי דניאל" דבית שער ומרפסת וגינה לא צריכי ד"א.

ולפ"ז נראה, בגזוזטראות הסתומות שלפני הבתים, שאין להם כניסה ויציאה אלא דרך הבתים, שצריך לקבוע המזוזה בימין הכניסה מהבתים להגזוזטראות, אף שאין להם ד"א. משום דגזוזטראות, כיון שאינן עשויות לדירה אלא לשימוש הבתים, שפיר מתחייבים אפי' כשאין להם ד"א, כיון דחזו למילתייהו, וע"כ שפיר הן חייבות במזוזה ודינן כחדר פנימי.

ו]

רמב"ם פ"ו מה' מזוזה ה"ד: בית שיש לו מזוזה מכאן ומכאן וכפה כמין קשת על ב' המזוזות במקום המשקוף אם יש בגובה המזוזות עשרה טפחים חייב ואם לאו פטור מפני שאין לו משקוף. עכ"ל. והקשה הכ"מ: אם אין הכיפה חשובה משקוף א"כ כי הוו המזוזות גבוהות עשרה טפחים מאי הוי ואמאי חייב במזוזה.

ושמעתי מכ' מו"ר הגאב"ד דבריסק שליט"א בשם אביו מרן הגר"ח הלוי ז"ל שתירץ, דבאמת הכיפה יכולה להיות משקוף ויש לה דין משקוף, אלא שאם אין המזוזות גבוהות עשרה טפחים אז הכיפה עצמה נעשית מזוזות ומצטרפת לשיעור המזוזות, כיון שהיא עגולה נעשות המזוזות כאלו הן משופעות ועגולות; אבל אם יש במזוזות שיעור עשרה טפחים, אז נשארה הכיפה במקום המשקוף [אח"ז מצאתי בט"ז סי' רפ"ז שגם הוא ביאר כן את הרמב"ם, אך הגר"ח ז"ל הוסיף בביאורו כדלהלן]. ואין להקשות דלמה אמר הרמב"ם הטעם מפני שאין לו משקוף, אימא איפכא שהמזוזות יצטרפו להכיפה ויעשה כולה משקוף ואין כאן מזוזות, — התירוץ הוא, משום שמזוזות יכולות להיות בלי משקוף אבל משקוף אין יכול להיות בלי מזוזות, ולפיכך, אף אם נימא כן, שהמזוזות נעשות משקוף, אכתי אין כאן משקוף, משום דמשקוף בלי מזוזות לא מיקרי משקוף.

דאריך וקטין מייב, כמו שכתוב ביו"ד סימן רפ"ו סעיף י"ג, לא קשה מידי, דהכא בעינן שישב בה ראשו ורובו ושלחנו, כמו שכתבתי לעיל, ולהכי בעינן מרובע. ונראה לי דאפילו לדידן שיושבים זקופים והוי סגי בו' על ז' [יא], מכל מקום בעינן ז' על ז', דצריר מזה [יב] לא דירה היא כלל, כמו שכתב הר"ן [שם ב, א דבור ראשון; יג, א ד"ה גמ' הלכה]. ונראה לי דאפילו הסוכה גדולה הרבה ונמקום אחד יש קרן אחד משוך לפנים שאין בו ז' על ז', אסור לישב שם, כיון [יד] שהמקום אר לו לשבת שם, וכן משמע בגמרא דף ג' [ע"א], עיין שם בקיטועים: ב מי שהיה ראשו וכו'. נראה לי דאם מקצת שלחנו עומד בסוכה ומקצתו חוץ הבית מותר, אלא גזרינן שמא ימשך אחר שלחנו, מאחר שעומד מקצת בסוכה. ועוד, דהא די בשלחן טפח, כדאיתא בגמרא [ירושלמי סוכה פ"ב הלכה ח]. ועוד, דגם בשלחנו חוץ הבית רגיל מכשירים בסוכה גדולה, ולי נו להחמיר בזה. אבל אם שלחנו בבית, אפילו הוא יושב כולו בסוכה, גזרינן שמא ימשך אחר שלחנו:

ב [ג] [ג] אם היא עגולה (ב) צריך שיהא בה כדי (ב) לרבע שבעה על שבעה:

ג [ד] יש בה שבעה על שבעה ונתן בה בגדים לנאותה [א] וממעטים אותה משבעה על שבעה פסולה [טו]:

ד [ה] ב [ז] מי שהיה ראשו ורובו בסוכה [ב] ושולחנו חוץ לסוכה ואכל כאילו לא אכל בסוכה אפילו אם היא סוכה גדולה גוררה שמא ימשך אחר שולחנו:

ג. כרבי יוחנן שם [ז, ב]:
ד. כרב אשי שם דף י' [ע"ב, והפירוש רש"י שם ד"ה ומן]:
ה. משנה שם דף כ"ח [ע"א] וכבית שמאי [והפירוש הגמרא שם ג, א דבמרבי פליגי; הלכות גדולות הלכות סוכה עמוד קצג; רי"ף יג, א; רמב"ם סוכה ו, ח; רא"ש פ"א דסוכה סימן א בשם הר' יפעיה] [טו]:

ז'. אלא גרור שכך צריך לומר במוספות, אבל לא היתה רמבא רק ז' טפחים כו'. וכוונתם באמת כמו שכתבתי שהיתה מרובה אפילו ק' אלא שלא היתה רחבה רק ז' טפחים, וזה פשוט רבנן, ובכל לשון ר' יהודה דהכשירו מסמיים בסוכה הוו, כן נראה לי פשוט. וא"כ מדברה, מכאן ראיה ברורה שצריך שתהיה על כל פנים במרובע שבעה על שבעה, אלא שאם היה יותר מזה בלא אחד, דהיינו בחוץ, אבל ברובע היה שיעור סוכה לדון דהיינו ז'. והכי קאמרי התוספות הא דצריך לומר שהיה יותר מהשיעור זהו בחוץ, אבל בתוך אין אנו צריכין להוסיף על השיעור כי לא היה רק שבעה טפחים, כן נראה לי פשוט. ובסמוך יבואר עוד שכן מוכח בגמרא מדברי ר' יוחנן: (ב) צריך שיהא בה כדי לרבע שבעה בו'. פירש ר"י [עמוד תקכ ד"ה ואם] דהיינו שיהא בה היקף כ"ט טפחים וז' טומשים. וטעמו נראה לי, דהא בעינן שיעור ז' על ז' במרובע כמו שכתבתי [ס"ק ח] (ז) ובכל מרובע יש אלכסון, דהיינו שני (מלקים) [טומשין] יותר מן הקו הפשוט, כך צריך לדון בעיגול, כי בעיגול אין שם אלכסון, רק הקו הפשוט שבעיגול צריך שיהיה בו כמו בקו האלכסון שבמרובע, והכי אמרינן בהדיא בגמרא [סוכה] דף מ' [ע"א] לרבי יוחנן דסבירא ליה שיעור סוכה ד' על ד' במרובע דבעינן בעיגול כשיעור קו אלכסון של מרובע, הכי נמי לדידן דשיעור סוכה בז' טפחים על ז' טפחים צריך שיהיה בקו העיגול בקו אלכסון של מרובע, שהוא י' טפחים פחות חומש, כי האלכסון יותר מהפשוט ב' חומשים, וכיון שקו העיגול הוא י' טפחים פחות חומש ממילא ההיקף סביב העיגול הוא ג' פעמים כשיעור זה, דכל שיש ברוחב טפח יש בהקיפו ג', ועל כן צריך שיהיה בהיקף כאן כ' טפחים פחות ג' חומשים, וזה מוכל לעשות בו ריבוע ז' על ז'. אבל אם אין קו העיגול י' טפחים פחות חומש, אלא פחות מזה, אף אם הוא שמוכל לחתוך אותו לאלכסון ויהיה שם מ"ט אלכסון טפח על טפח, דהיינו בקו של העיגול שהוא מ' טפחים ושמיניות טפח והיקף הוא כ"ד טפחים [ושלש שמיניות טפח], שאז יש שם גם כן מ"ט אלכסון כל אחד טפח על טפח, כמו שכתב מו"ם ז"ל [ב"ח עמוד תקכ ד"ה אבן] בזה, מכל מקום לא יהיו ברבוע באמצע העיגול כראוי ז' על ז', ואנו בעינן דוקא מרובעים מצד עיקר הדין. והנה, נעמוק מדברי ב"י ביו"ד סימן רפ"ו [עמוד רסד ד"ה ומ"ש אור] וז"ל, וכתב הרא"ש [פ"ק] בהלכות מזוזה [סימן טז] אע"פ שבכל הספרים אין כתוב [סוכה ג, א] אלא בית שאין בו ד' אמות פטור ממזוזה, רב אלפס [ה"ק, סוף הלכות מזוזה] גרס שאין בו ד' אמות על ד' אמות, דמסתבר דלא חזי לדירה בענין אחר, ולא כרמב"ם [מזוזה ו, ב] שכתב שאם היה אדם יותר על רחבו הואיל ויש בו [לרבע] [יט] ד' [אמות] [יט] על ד' אמות מייב במזוזה, דד' אמות על ד' אמות בעינן לכל הנהו דקא מייב בברייתא פרק קמא דסוכה [שם], עכ"ל [הרא"ש]. וז"ל הרמב"ם [שם] אם יש בו כדי לרבע ד' על ד' בשוה, אע"פ שהוא עגול או בעל ה' זויות, ואין צריך לומר שאם היה אדם יותר על רחבו, הואיל ויש בו כדי לרבע ד' על ד' חייב במזוזה. ולענין הלכה נקטינן כרמב"ם, דהא לא פליג עליה אלא הרא"ש, ולישנא דד' אמות על ד' אמות שלבד ממנו הרא"ש אינו מוכרח, דכל שיש בו כדי לרבע ד' על ד' בכלל ד' על ד' הוא, דכל שיש בו לרבע כן ראוי הוא לדירה, אע"ג דיו"ד. משמע מדברי ב"י שהוא מפרש דלדעת הרמב"ם שם אין צריך ד' על ד' בריבוע לענין מזוזה, אלא כיון שיש בו כל כך שאוכל לעשות ממנו ריבוע שיהיה בו ד' על ד'. וכן משמע שהבין רבינו הטור [יו"ד] שם שכתב ח"ל, וכתב הרמב"ם יש בו לרבע ד' על ד' אע"פ שהוא עגול כו', ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב שאינו חייב אלא א"כ הוא מרובע ד' על ד', עכ"ל. ומהתי הרבה על כסות עינים שראיתי לרבותינו בזה, היאך הבינו הרא"ש ואחריו הטור וב"י מדברי הרמב"ם שאין צריך שיהיה ד' בריבוע וד' בחוץ, דאם כן מאי שנא מסוכה כאן דבעינן ריבוע ממש כמו שמשמע מדברי ב"י עצמו כאן שנתן שיעור כ"ט טפחים כמו שכתבתי. ומו, מאי "בשוה" דנקט רמב"ם, שהוא שאלה לצורך לפי הבנתם. ומו, למה כתב רמב"ם ואין צריך לומר שאם היה אדם כו', מאי פשיטותיה דזה טפי מדקתני. והדבר ברור שגם הרמב"ם סבירא ליה דבעינן דוקא בריבוע ממש ד' על ד' לענין מזוזה, והיינו דנקט לשון "בשוה", מזה שאם יש מדברי דאם בעינן ריבוע ממש אלא שיש בו בעיגול כל כך שאוכל לגרף ולעשות רבוע, אלא דוקא בעינן שיהיה בעיגול באמת רבוע ד' על ד' בלי גירוף, אלא שאם אקשה דא"כ פשיטא דחייב במזוזה, להכי כתב אע"פ שאין לו זויות, ולאפוקי מדעת אחרים דבגמרא פרק קמא דסוכה [ז, ב] דסבירא להו דבעגולה פסולה הסוכה כיון שאין לה זויות אע"פ שיש בה רבוע כשיעור, קא משמע לן דאם קיימא לן כן, אלא כיון שיש בה רבוע ממש בשוה לא איכפת לן בזויות. וכך הם דברי הרמב"ם גם כאן בסוכה [ד, ז] ח"ל, סוכה עגולה אם יש בהקיפה כדי לרבע ז' על ז', אע"פ שאין לה זויות כשרה. הרי שלא זכר הרבותא רק לענין שאין לה זויות, משמע אבל על כל פנים יש בה שיעור האורך ורוחב בריבוע ממש, דאם לא כן היה לו לכתוב רבותא טפי דהיינו אע"פ שאין בחוצה אלא ז', אלא בשוה זה על ז' ממש ברבוע [בענין] [יח], ואין כאן רבותא אלא מצד הזויות, לאפוקי מאחרים שזכרנו. וכך היא כוונתו במזוזה, דודאי עיקר הרבוע בענין ד' על ד', אלא שהרבותא מצד הזויות, וזהו שכתב ואין צריך לומר שאם היה אדם יותר כו', פירוש שיש שם אורך ה' אמות ורוחב ד' אמות, ממילא יש על כל פנים ברבוע ממש ד' על ד', אלא שמיתוסף בחלק האורך יותר על הרבוע, ומכח זה הוה בכללו שיש מרובע. דכל מרובע אדם ורחבו שוה, מכל מקום אם תתמוך המותר של האורך יהיה לך רבוע גמור ד' על ד', שיש מזיק לך מה שיש יותר על הרבוע הראוי. ונמצא שלדברי הרמב"ם הוה הדין גם כן כמו דסבירא ליה להרא"ש דבעינן רבוע ממש ד' על ד'. אלא דבמחילה מכבוד מאור עיינו הרא"ש והנמשכים אחריו שלא נתכוונו בהבנת דברי הרמב"ם, אלא הבינו מדברי הרמב"ם, אלא אפילו אם האורך או הרוחב פחות מכשיעור דכשר, וזה לא עלה על דעתו. וכן יראה דעת המגיד [משנה] שכתב בהלכות סוכה [ה, ז] דהרמב"ם שמכשיר בעגולה יליף לה מדרבי יוחנן [סוכה ז, ב] בסוכה שעשויה ככבשן כו', ובגמרא מוכח שם [ח, א] לדברי רבי יוחנן דבעינן רבוע ממש ד' על ד', ממילא לדידן כן הוא גם בסוכה ששיעורה ז' על ז', וכמו שכתב ב"י כאן [עמוד תקכ ד"ה ואם] דבעינן בהקיפה ג"פ טפחים וב' חומשין ואז יש רבוע גמור בתוך העיגול ז' על ז'. ודברי ביו"ד שזכרנו הם שלא בדקדוק, ובין בסוכה ובין במזוזה לעולם בעינן רבוע ממש כשיעור, ולא ע"י גירוף החלקים לעשות מהם השיעור, בין לרמב"ם בין להרא"ש, אלא שהרא"ש לא נחית לפרש דברי הרמב"ם כן, זה נראה לי ברור בכוונתם דשמיה דשמיא:

עטרת זקנים

תרלד א] אם היא עגולה כו'. ושיעורה היא כ"ט טפחים וב' חומשין, רכל טפח ברבוע, טפח וב' חומשין באלכסונה, נמצא ד' טפחים דמשך סוכה הן באלכסון י' טפחים נכי חומשא. וכל שבעבין טפח בהקיפו ג' טפחים, נמצא דבר עגול שיש בו כ"ט טפחים ב' חומשין, יש בו כדי לרבע ד' על ד' (ב"י עמוד תקכ ד"ה ואם). פירוש, דאם חוט הסובב עגול הסוכה הוא ארוך כ"ט טפחים וב' חומשין, רבוע של סוכה הוי ד' על ד'. ודבר פשוט הוא, וכן כתב רבינו ירוחם בתולדות אדם וחוה נתיב ח' חלק א' [נה, ב] דזהו שיעור העיגול [דרכי משה]:

הגהות והערות

טו] זו דעת רבינו יפעיה בספקי הרי"ד סוכה ג, ב, אך בשלטי הגבורים שם ד, ב אות ב הביא בשמו להיפך. ועיין קרבן נתנאל שם אות י שהגיה בדברי הרא"ש דדעת ה"ר יפעיה כדעת החולקים על הרי"ף וקבירא להו דיגא ולדברו אין להגיה לשון הטור כמו שהגיה ב"י, ועיין יד אהרן הגב"י:

טז] עיין סימן תרל"ג סעיף ג':

יז] (גליון מ"א) נוסף ע"פ מקור חיים וע"פ לשון הרמב"ם:

יח] נוסף ממהדורת אמ"ד ע"פ:

יט] נוסף ממהדורת אמ"ד מקו"ד (פרופס):

כ] תוקן ממהדורת למנערב מקו"ע:

הר"ל דאמרי' גוד אסיק ואח"כ לבוד. ונלע"ד לחלק דהתם כל שאמרנו גוד אסיק ממילא אין אויר ביניהם אלא פחות מג' ולא חשיב אויר אבל הכא שאנו רואין הסכך הפסול באילו הוא דופן אלא שנתעקם. והטעם משום שדרכן של כתלים להתעקם כמ"ש הר"ן כל שאין שם דופן בפועל לא נוכל לרחות כן:

סי' תרל"ד ס"ב (א) ברי לרבע עיין להרש"ן מה שהאריך במ"ש הרמב"ם ה' מזוזה דאם יש בבית כדי לרבע ד' על ד' בשוה אע"פ שהוא עגול או בעל ה' זויות ואל"ל שאם היה ארכו יתר על רחבו הואיל ויש בו כדי לרבע ד' על ד' חייב דכוונתו במ"ש שאם היה ארכו יתר על רחבו דרחבו הוא ד' וארכו יתר ע"ז ותמה טובא על הרא"ש וטור וב"י שלא הביאו כך בדברי הרמב"ם. ולע"ד דברי הרמב"ם יעידון בעצמן שאין כוונתו אלא כמו שהביאו בדבריו הרא"ש ודעימיה דברחבו ד' וארכו יתר ע"ז לא הוה טרח הרמב"ם לכתבו דוכי כל בית שאינו מרובע ליפטר ממזוזה ועוד מדקאמר שיש בו לרבע ד' על ד' משמע שאין בו לרבע יתר ע"ז ולדידיה הרי יש בו לרבע כפי מה שנתוסף בארכה אלא ברור הוא דאל"ל שכתב הרמב"ם מיירי דומיא דריש שאין בו אלא כדי לרבע ד' על ד'. ומה שהק' מ"ש מסוכה כבר תי' הרמב"ן ע"ע. ומה שהק' מאי בשוה דכתב רמב"ם. משום דגם בעיגול יתאר עליו שהוא ד' על ד' אלא שמתמעט והולך לגדדין להכי קרי למרובע בעל זויות ד' על ד' בשוה. ומה שהק' מאי פשיטותיה דסיפא מפי. פשוט הוא שיש חידוש בריש על שמשתכית בצורתה שאינה בת ד' זויות משא"כ סיפא יש בה ד' זויות שאינה מרובע:

סימן תרל"ה ס"א (א) לצל בגמ' ובלבד שתהי' מסוככ' כהלכתה אמר רב חסדא והוא שעשויה לצל סוכה ופירש"י לאפוקי לגגיעות ור"ת פי' לאפוקי מעובה להגן מן המטר. ואע"ג דלר"ת כל סוכה נמי פסולה במעובה כ"כ דס"ל דסוכ' לא מתכשר עד דעביד ליה ערלאי וכה"ג הו"ל קבע כמ"ש התו' ריש סוכה הזכרתיו סי' תרכ"ז י"ל דבהני סד"א דלא מיפסל בזה לכבר יש היכר מלד עלמס דלא קביעי ל"מ ברקב"ש אלא אפי' בנגב"ך דאי' בגמ' דקביעי היינו לגבי רקב"ש אבל מ"מ איכס קבועי לגמרי קמ"ל דאפ"ה בעי' שתהי' מסוככת כיסוי דק. והט"ז הבין בד"א:

סימן תרל"ו ס"א (א) ובלבד ל' זה מוכח שאם לא חידש פסולה אף דיעבד. ולשיטתו בב"י אזיל שכתב שכ"כ מהפו'. אבל ל' הירוש' וצריך שיחדש א"כ יש לפ' דלכתחלה דוקא קאמר (עמ"ש סי' רי"ט). וכ"כ דכיון דלב"ה לא בעי סוכה לשם חג למה יפסל אפי' דיעבד בלא חידוש. אלא ודאי לכתחלה דוקא קאמר ואינו אלא מתקנת חכמים כדי שלא יבואו להחיר אפי' עשאה תחיל לשם דירה ואז פסול דאוריית' כמ"ש הט"ז והמג"א ר"ס תרל"ה. וכ"כ המג"א דדעת הפו' שאינו אלא למצוה:

סי' תרל"ז ס"ג (א) בירה עיין להמג"א דהל' אינו מדוקדק דהא דרש' (בדף כ"ז) לך למצותי גזולה אלא דבגזל קרקע כשרה משום דאין קרקע נגזלת. ותמה אני עמ"ש הט"ז דל"ל פשוט שמות' ליכנס לסוכת חבירו שלא מדעתו דניחא ליה לאינש למעבד מצוה בממוניה והוא ק"ו מלולב בסי' תרמ"ט וסיים שא"ל דל"ל דהיינו כ"ז שבעל הסוכה אינו שם אבל בשעה שהוא שם אפשר דקפיד עליו שלא יראה אכילתו וכו' ולע"ד כהפוך הוא דכ"ז שאינו שם היינו מ"ש ההגה שיש ליזהר שלא ליטב בסוכת חבירו שלא מדעתו והטע' משום דכיון דפיסול גזול בסוכ' הוי דאוריית' כמו לולב ביום א' וכמ"ש המג"א סק"ו יש לחוש גם בזה דדמי קלת לגזול ושמא יבוא להתי' גזל סוכה בחופן הפסול דאוריית'. והא דבלולב שרי ע"פ אומדנא דניחא ליה לאינש וכו' אינו אלא מיום א' ואילך. אבל ביום א' פשי' דאסור. וכל שנכנס ובעל הסוכה שם אע"פ שלא נהג הלכות ד"א מ"מ כל שחבירו רואה ושותק אין זה שלא מדעתו ושרי:

סימן תרל"ח ס"א (א) בין עני דפטור כ"ר הרמב"ם. והרא"ש חלק עליו וכתב הרש"ז דהרא"ש נמי מודה דמדרבנן מיהא אסיר ושלפי האמת הרמב"ם נמי לא אסר בעני סוכה אלא מדרבנן ע"ש ומל' הרא"ש שכתב דעני הדפנות משרת שרו וכן מ"ש הטור אין בהם שום איסור לא משמע כן גם מדברי הרמב"ם משמע דדפנות נמי אסר מדאורייתא וכ"פ הר"ן אבריתא דעני סוכה אסורין כל ז' וז"ל ועני סוכה דמתסרי מהיקשא דחג אף דפנות בכללן שאף הם צריכים להכשר סוכה ע"כ אלמא תרוייהו מדאורייתא. ומה שהק' הרא"ש דכל מאי דדרשי' מחג הסוכות היינו דוקא בסכך כדלק' גבי פסולת גורן ויקב י"ל דבקרא דחג הסוכות תעשה לך באספך מפרשי' ליה אסכך דוקא דדרך פסולת גורן ויקב לעשות ממנו סכך ולא דפנות. אבל קרא דחג הסוכות שבעת ימים לה' מפרשי' ליה גם אמתילה דס"ל שאין מעשה לחלק ביניהם כמ"ש הר"ן. והרע"ז בהעתיקו דברי הרא"ש כתב וז"ל אותו פסוק גופיה דכתיב ביה באספך הוא עצמו נדרש מה חג. ואינם אלא ב' פסוקים א' בפ' ראה וא' בפ' אמור. ומה שהכריח הרע"ז דמודה הרא"ש דדפנות אסירי מדבריהם ממאי דמוכח בגמ' דף ו' דאפי' נויי סוכה שאינו הדפנות אסורים וכ"ש דפנות עצמן לעד"ן דאה"נ להרא"ש דפנות עצמן שרו. ונויי הדפנות אסירי דאין מעשה לחלק בנויין ושאינו הדפנות ג"כ נויי סוכה הם. ואיברא ראיתי להד"מ שכתב דנויי סוכה האסורין הוא דוקא התלויים בסכך אבל התלויים בדפנות אחר שהדפנות מותרים להרא"ש כ"ש נויין. מיהו ק' עליה מסוגיא המ'. עוד ראיתי שהמג"א סק"ה הק' על הרמ"א בזה:

ס"ב (ב) ובי"ט ושבת כ"כ המרדכי בשם הה"ג דלא כמ"ש הטו' בשמו דמחלק בין שבת לי"ט וכבר חמה הטור עליו. והרש"ז ייסד דדמי להיתיר דאמרי' ביבמות מפרק כלאחר יד במקום לערת שרי בי"ט איכ כיון דכי נמי מפרק כי אורחיה בי"ט אינו אלא לאו ובשבת אסיר כיון דבאורחיה איכא סקילה ע"ש ולא ידעתי אם קרב זה אל זה דהכא כי נמי נימא דגזרו בטלטול נויין משום טלטול עני סוכה שיש שם שייכות איסור דאורייתא אין שום חילוק באיסור עני סוכה בין שבת לי"ט ולמה יגזרו בנויין אשו עני סוכה בשבת טפי מבי"ט. ומה שהק' הב"י גם ע"פ גי' המרדכי עיין להמג"א סק"ה:

סימן תרל"ט ס"א (א) קטנה כתב רש"י של שיעור מצומצם של ז"ט אסור להניחן בתוכה וכתב הט"ז דטעמו של רש"י משום דממעט בשיעורה ופירשה במנורה שהיא קשור' בסכך ולא יכלתי להבין מה הדבר הזה ומה טעם יש בה שהמנורה יתעב אורך ורוחב הסוכה כשהיא תלויה טפי מכשהיא מונח'. וראיתי להרי"ף שכתב שם והא"ם סוכה קטנה דמפסלא בשרגא והבין בם' המאור דאפשר שיתכן בדוחק ל' פסולה משום דליתא לשיעורא. והרמב"ן כתב דאין כאן מקום ס' שלא לפסלה לגמרי מהיכשרא אמרו ע"ש. א"כ כוונת רש"י ג"כ כך היא דבסוכה ז' על ז' נר' כממעט אורכה ורחבה. ולעולם אין שום חילוק בין תלויה למונחת:

ס"ב (ב) ולכול פירות כתב הרט"ז דל"ע עמ"ש הרא"ש דף"ת מתמיה כי ההוא ליסב דיומא דפירות בעי סוכה שאין שם שתי לשונות אלא ב' תירוצים על מלתא דרבא דאמר פירי לא בעו סוכה ומאן דלא משני התם כרבא ל"פ על רבא בזה ע"כ. מ"ש הרב שיש שם

שם בית מרחיקי כו׳ ומלמלא כו׳ לא כי׳ זה חייב כו׳, נראה דמפרש בי כרזיקי יש לי׳ ג׳ פתחים, אחד שנכנסין בו מן השוק לב״ש, ואחד שנכנסין בו מב״ש לחצר ואחד שנכנסין בו מב״ש לבית, דאם אין בו רק ג׳ פתחים אחד מחצר לב״ש ואחד מב״ש לבית, היינו ב״ש של בית דמודה בזה כרש״כ, מיהו אף בג׳ פתחים דברי רבנו ז״ל ל״ע, דכל דפטר כרש״כ ב״ש הפתוח לחצר הוא לענין פתח שמן השוק לב״ש אבל פתח שמב״ש לחצר היינו שערי תלירות שחייבין במזוזה ולא נחלק בזה כרש״כ.

שם המזוזה נתנה כו׳ ובילמתו מן המחצר לב״ש, נראה דיש כאן ב״ש ול״ל ובילמתו מן ב״ש לחצר כיון דחיוב המחצר משום שמוליך לבית ולפי נתנה המזוזה בימין הכניסה לחצר.

ב) **הגרע״א** ביו״ד סי׳ רפ״ו סי״ג כתב דחדר פנימי שאין בו דע״ד דפטור מן המזוזה, צריך לקבוע מזוזה בימין הכניסה מחדר לבית החיצון דחדר הפנימי אין בו דע״ד, ויש לשאול לפ״ז אם יש חדר ביה״כ פנימי יהא הפתח חייב במזוזה בימין הכניסה מביה״כ לבית, ומשום נקיון אפשר לכשות וכש״כ בזמן שהדלת לפנים של ביה״כ דאפשר לקבוע מזוזה בחוץ, ואמנם למש״כ לעיל סימן קס״ח מוכח דאין זה כללא דבזמן שחדר הפנימי פטור שדינו את הפתח לחדר החיצון, שהרי בב״ש הפתוח לגינה ולקיטונית היכא מלן דפטר את פתח הפתוח לגינה ולא אמרינן כיון דגינה פטורה נשדי להאי פתח לב״ש, אלא אנן קיי״ל כיון דדירת בית השיבא עפי שדינן להאי פתחא לב״ש, וכמו כן יש לקיים דינו של הגרע״א ולומר דבית שיש בו דע״ד חשיב עפי ושדינן לה להאי פתחא בחר חדר החיצון החשוב, אבל בחדר ביה״כ אין הדין כן שהרי שימוש ביה״כ חשיב דירה כדמוכח יומא י״ל ב׳ דב״ש ממעט משום שאינן דירה וביה״כ ממעט מפני שאין עשוי לכבוד, אבל דירה הוא, וכיון דדירתו המשובה הפתח מתיחס אליו ולא לבית החיצון ולא דמי לגינה, וגם אין מפסיד מה שאין בו דע״ד כיון דראוי לתשמישו, והלכך לעולם פתח ביה״כ פטור מן המזוזה.

ג) **יומא** י״ל ל׳ ואקרא דכוני גופה תבעי מזוזה, נראה דהיתה כיפה בעיה באורך גדול ופל הכיפה בנין לבית אסוריס, ובזויה אחת תחת הכיפה היו בנויות מעלות לעלות לכוני, ושאלו אביי דליתייב השער במזוזה כדין שערי מדינות והשיב לו דלא נבנה לשער אלא לחיזוק הכיפה, ופריך לו דמ״מ חשיב בבית שער לכוני, ואפשר דהמעלות היו בנויות לאחר שיצאו מתחת הכיפה, שהרי כל אורך הכיפה נחשב למזוזות והוא בנוסה לכוני, ואפשר שבתחלת הבנוסה תחת הכיפה היו מזוזות בולעות, ויש לפי מאי פריך דתבעי מזוזה בשביל דדרך השער נכנסין לכוני הא כבר השיב לו דלחיזוק עבידי ומבואר במנחות ל״ג ב׳ דאכסדרה הפתוחה לבית פטורה מן המזוזה משום דפליטיה לחיזוק תקרה עבידי, ולפי הרי״ף בפתוחה לבית קיימינן [וכמש״כ לעיל] ואפ״כ פטורה, וע״כ ל״ל לדעת הרי״ף דגרסינן אקרא דכוני גופי ליבעי מזוזה [עי׳ בת״י דאית דגרסי הכי] ור״ל דתהת הכיפי ליתשב בית דהיה שם בית דירה לשומר וכיון שיש שם ד׳ מחיצות וגג הוי בית ודי מחיצות נעשו ע״י צורת הפתח אע״פ שאין שם דלתות, [ולפ״ז מוכח דבתחלת הכניסה תחת הכיפה היו מזוזות בולעות כמש״כ לעיל] ואף אם בסוף אקרא דכוני לא היו מזוזות מ״מ בב׳ מחיצות נמי חשיב בית, ולגי׳ רש״י ע״כ מוכח כאן דכל שהשער מוליך לבית לא אמרינן לחיזוק תקרה עבידי דודאי נתנו לי׳ במזוזות, וסוגיא דמנחות באין אכסדרה פתוחה לבית ומ״מ אי אית לה פליטין חייבת מדרבנן.

אח״כ ראיתי שדעת תר״י דבאמת ב״ש ומרפסת שקולין הן, שאין בהם דירה אלא מעבר לבית, אבל אכסדרה עשוי ליעשה בחוכה לאויר ופשמים היא פתוחה לבית, ובכל אופן דירתה חשובה דירה, אבל ר״ח פטרה ממזוזה משום שאין מקפידין על פתחה ורוח שהכא רוח רביעית פתוחה לברכות אוירה, ופליטיה לחיזוק תקרה עבידי, וא״כ הא דתניא ב״ש אכסדרה ומרפסת פטורין אלו מחד טעמא נינהו, אלא ב״ש ומרפסת משום דאלו דירה נינהו ואכסדרה משום שאין לה פתח, וכן הא דתניא חייבת אינה בחד גווני, אלא ב״ש ומרפסת בפתוחין לבית ואכסדרה חיירי ברומיתא, ואכסדרה בפתוחה לבית אפשר דהיא עדיפא ובזה ניחא לי׳ בפליטיה וכעין דאמרינן בחבולי דמחוחא, ואפשר דאכסדרה שאני דנתנה לי׳ באוירה, ואי אכסדרה לעולם פטורה אפי׳ בפתוחה לבית, ע״כ הכיא דתניא חייבת ברומיתא דוקא, והא דמעטא יומא י״ל ב׳ ב״ש אכומר״פ מביתך פרט לאלו שאין דירה ל״ל דאכסדרה בכדי נקטה ועיקר מיעוטא לב״ש ומרפסת, ולפי זה קשה דמשמע דב״ש אכומר״פ כולהו חד טעמא אית להו, שאין דירה, ואי באמת בפתוחה לבית חייבת אפי׳ באין לה מחיצה ברוח רביעית קשה למה מוקי הא דתניא חייבת ברומיתא לוקמה בפתוחה לבית, הו נראה כונת ת״י יומא, אלא שיש שם ב״ש ול״ל ור״י לגלפסי כו׳ חייבין במזוזה [בפתוחין לבית וקשה] דמדתני להו בב״ש ולא בבית משמע דלא הוי טעמי משום דפתוחין לבית, [ר״ל דהו״ל למימר ב״ש אכסדרה ומרפסת של בית חייבין במזוזה ויהי׳ משמעי דבית מחייב את כל הבייכים לי׳, ומדקתני סתם משמע דחייבין אלא עצמן], ויש לפי אדפריך לר״ה מברייתא דקתני חייבות ליסייעו מברייתא דקתני פטורות ושוב מלי אצעריך לאשמועינן דפטורות הלא זו היא בשעי בברייתא ביומא, ול״ל דאשמעינן טעמא דברייתא ל״ב אשמעינן דגם חיוב דרבנן ליכא.

שם בת״י ובוד קשה לי כו׳ ואין נראה לדחות כו׳ אמאי פטורין ממזוזה כיון שפתוחין לבית, ר״ל אכסדרות שיש להן פליטין ופתוחין לבית למה פטורין, וע״כ הא דר״ה ודרבה באין פתוחין לבית, וא״כ מאי קשיא לי׳ מברייתא וזו גם בונת תר״י סוכה מ׳ ב׳ שבובא לעיל סק״ל.

ולדעת תר״י לעולם ב״ש אכומר״פ חייבין מדרבנן, ואשמעינן ר״ש דאכסדרה היכא חייבת אפי׳ מדרבנן ובהיא דתניא חייבת באכסדרה רומיתא, ומשמע לפ״ז דאכסדרה רומיתא היכא חייבת אלא מדרבנן, ומשום שאין דפנותיו עשויות כראוי לדירה. **מיהו** אי אפשר ליעשה לפ״ז הא דאמרו סוטה מ״ג מ׳ יכול שאני מרבה אף הבונה ב״ש אכסדרה ומרפסת ת״ל בית כו׳ והתם אינו ענין למחוחות וע״כ דאכסדרה אינה בית דירה וכן בעירובין ע״ב ב׳ מי שיש לו ב״ש אכומר״פ כו׳ ר״ז אין אוסר עליו בית בתבן כו׳ ר״ז אוסר, י״ל דאין ר״א דמר״ת אין אכסדרה דירה מיהו מדרבנן אכסדרה דירה בזמן שיש לה פליטין, וכתר נקטו בדעת הרי״ף הכא דאמרינן אכסדרה רומיתא חייבת היינו באינה פתוחה לבית, ואע״ג דאלו דירה הוא מר״ת מ״מ חייבת מדרבנן, ובזמן דאין לה פליטין פטורה אף מדרבנן, וכיון דתניא אכסדרה פטורה, ואם היא פתוחה לבית חייבת מר״ת, דפליטיה חשיבי פליטין, כיון שמשמשת כניסה לבית [ודברי הרי״ף הכי דייקא דכשהבית הכיא דאכסדרה רומיתא לא הבית דאיירי בפתוחה לבית וכשהבית הכיא דפתוחה לבית חייבת לא כתבה דדוקא ברומיתא] והא דדר בב״ש אינו אוסר אע״ג דב״ש פתוח לבית, שאני התם דהבית אינו שלו, וכן אינו חוזר משורבי המלחמה כיון דהבית אינו שלו, ואפשר דבר״ג פתח בית בשער פטור מן המזוזה, ואפשר דעל דדר בבית לעשות מזוזה בפתח ב״ש, ולפי תר״י דב״ש חייב מדרבנן אפשר דר״ל חייב.

ד) כי המ״ל [סי׳ שי״ח סק״ו] דד״ל על ד״ל שאמרו בבית שמתעבר עם הטיר, היינו מרובעים, ובמ״ב בבה״ל ד״ה ארבע כתב דאחרונים ז״ל הביאו עליו מהא דיו״ד סי׳ רפ״ו שהתם בשו״ע בהר״מ, ואמנם בבר הכריע הע״ז לו״ה סי׳ תרל״ד בתשובת מכריעות דשיטורו ד״ל, מרובעות, וכי גם הר״מ סובר כן, וכלבתא בבתרלי במקום שראיתיהם מכריעות, ואף לפי מה שפי׳ הרא״ש דברי הר״מ יש לנו לתפוש דברי הרא״ש שהוא בתרא, והלכך אין לזה כאן מדברי המ״ל שאין נהגל בפתוחה מד״ל על ד״ל.

ובח״ם סי׳ ר״פ כ׳ לדחות דאיה הע״ז מסוכה עגולה מ׳ מ׳ דלמ״ד ד״ל בעינן מרובע, דמזוזה מחמרינן טפי, והא דאמר

דלמר ג׳ ל׳ מלן הגם כי כוי מלי למימר ולטעמיך, וחמוה וכי הדבר מסור לנו הלא הכוהב מסורה לנו מרבינא ור״ל בגמ׳ ואם בגמ׳ לא אמרו לחלק במחוה, מלן אמרה, ושוד כלא ברייתא כלל מחוה בכדי איך ומדה אחת לכולן, וכוד מה עשה כוא זה דמחוה מחלכת מלכות שמים סוף סוף לא אמרה תורה אלא בבית, ומש״כ דבגמ׳ כוי מלי למימר ולטעמיך, זה לא יתכן אלא אי כוי מפרשינן לן בגמ׳ דמחוה לא בשיון מרובעים, אבל אין לנו לבדות מעצמנו כן ולומר דכוי מלי למימר ולטעמיך אדרבה יש לנו ללמוד מכוניות הגמ׳ דסוכה ומחוה חד שיטות.

ומאן דכתי לכתמיר במחוה כוא״ל וכתמיר בשו״ע, אין לו לכתל בשביל זה לענין שיבור, וכמש״כ המג״א בפשיטות דבשיון דפי״ד.

ה) **מהא** דכתבו הפוסקים דד״א שאמרו אין באורך משלים לריחבו וכמש״כ ב״ב סי׳ ר׳ [א״כ, פי״ש] נראה דכל ד״א על ד״א שאמרו בגמרא כן הוא, ובש״מ [ב״ב י״א] בשם הרשב״א נסתייב דד״א שאמרו כאן כיינו דש״ד מדתניא ככי בבית אליבו חייב במחוה עד שיבא בו דש״ד, ומבואר הש״ס אין באורך משלים לד״א בחסר ברוחב, והדבר מוכח בהדיא בגמ׳ סוכה ג׳ ב׳ דפריך מהאי לבית, אלמא קים לי בגמ׳ דשיעור שאינו רחוי לחאר אינו רחוי לבית ובחאר כרי מבואר ברי״ף שאין באורך משלים לרוחב ואין שום מולק בזה וא״כ ה״א לבית, ומכל זה נראה עיקר כדברי הכי״ז אי״ח סי׳ תרל״ד סק״ב שאין באורך משלים לרוחב לענין חיוב מחזה.

ו) **עירובין** פ״ה ב׳ תנן חאר ואכסדרה מצטרפין לד״א, עי׳ פרש״י, וכ״ל כיון דאין רחוי לאילוף אלא חאר אבוכר וכיון שאין בה אויר דש״ד שברי מחיצות אכסדרה מפסיקות, לא עדיפא מחאר ב׳ על ח׳, דבכי נמי צריך לילוף הרבה אויריס אויר שחון באכסדרה ובבין בותל אכסדרה לבותל בחאר ובאויר הרחב שבנגד שמיכה, ומשני באכסדרה ש״פ כל בחאר כלה ואיכא אויר אחד דש״ד, ולשון הריטב״א בזה ל״ש, ולמדנו מזה לענין בית ד״א על ד״א ובטמיד מחיצה כל שכו וחלקו אף דפרוץ מרובה מ״מ הוא מילוק ופטור מן המחוה, אף שם בין שניהם ד״א על ד״א אויר, לדעת הרא״ש שבנין הש״ך בכ׳ מחוה סי׳ רפ״ו סק״ג, אבל לדעת הרמב״ם שם ר״ל דה״ל מצטרפין כיון דפרוץ מרובה.

שם ת״ש חאר שאין בה ד״א על ד״א כו׳, מבואר לשון ד״א על ד״א מתפרש דוקא ולא אריך וקטן, ויש לעי לדעת הרמב״ם דס״ל דאריך וקטן חייב במחוה אע״ג דתניא סוכה ג׳ א׳ דבית שאין בו ד״א על ד״א פטור מן המחוה, ואפשר דהכא משום דשיבה הגם דברייתא מלשון המשנה דוקא קאמר.

סימן קע

ה) **עירובין** ר״א ב׳ לא תימא לבו כי מבא מתניתא דכיפה, פרש״י בד״ה חייבת דהא דאמרינן מינה דא״ל ליגע כוא מבא דמודים הכמים דאם יש ברגליה ר׳ אמות חייבת דהכבירא דפתח ברגלים היא והטיגול מפסיק בין תקרה העליונה למחוות, אלמא א״ל ליגע, ונראה דמדר״מ לא אמרינן מידי דבא סבר דאין הטיגול מבטל המחוות דהא סבר חוקקין לבשלים אף בדליבא שיעור מחוות, אבל מבא דיש ברגליה ר׳ דמודים הכמים, אע״ג דלדידהו הטיגול מבטל פתחא, ומ״ב דלא נחשב מחוות רק עד בתחלת הטיגול, וא״ב יש הפסק בין מחוות לקבה העליון, והכא מבואר לפרש״י דהא דמודים הכמים, היינו נמי דוקא בהכבירא מרובע מבחוץ כפרש״י בזה בו לחוק, אבל אם מעגל גם מבחוץ הכבירא שבפרש״י בזה לו לחוק, בזה אף בזה ברגלי ר׳ אינו פתח, ואף שא״ל ליגע, מ״מ הפסל הטיגול, דהשהקרה פשוטה ביותר שפיר הוי קלתיה מכוון כנגד המחוות, אבל בשביל הטיגול לא הוא חיבור בהלכות והוי כשאר פרקי פרקי כזה י) דלמלא הטיגול הוי כנגד שקפי אלא כנגד אויר, אבל בשבכתל רחב מבחוץ שם בו כדי לחוק שתהי׳ התקרה משוכה ביותר עד שיגיעו קלתיה כנגד שקפי, שפיר הוא ר״ה ואף לרבנן דלית להו חוקקין דהכא א״ל הקיקה דהוא תקרה בב״מ שבית, והיינו אלא בתקרה שהגביהה והרחיקה למעלה מן השקפי, וכיון דבאין מקום לחוק פסול גם לדידן, נראה דה״ה בהלכסון יותר פסול כזה יח) ולפ״ז גם בשמחוה אחת גבוהה מחברתה והיא קנה עליון בהלכסון כזה יג) פסולה, דהוא כפרקי כזה יג) דפסולה, [ומ״ש רש״י בל״א דגרסי ואמר אביי ומפירוש אביי יליפין דא״ל ליגע, נראה דאין זה אלא שיטי הלשון והגירסא, אבל גם לגירסא דאמורה ע״ה בית בו לחוק פליגי ופס״ז מוכח דא״ל ליגע].

ז) **וצריך** לחלק בין מחוות לאיסקופה עליונה, דבאיסקופה שפיר הבטיון הפליונה אע״ג דעיבי הטיגול מפסיק ביניה לחלל הפתח, ובמחוות לא הבטיון מחוה את בותל החיצון מפני שעובי הטיגול מפסיק בינו לחלל הפתח, ואפשר משום שתחת האיסקופה איכא שיעור חלל דהיינו ר״ט, והלכך לא הוא עובי הטיגול להפסיק בין איסקופה לאויר, משא״כ במחוות שאין ביניהן למעלה במקום הטיגול שיעור חלל פתח דהיינו ד״ט, ולפ״ז בכיפה שמתחלת להתעגל סמוך לאמה וגבוהה ר׳ ברחב ד׳, היינו שאין מחוות פשוטות ביותר ר״פ איכא לר״ה, לפרש״י דכי היכי דלא הוא משקוף הפליון הטיגול עד שיהי׳ פשוט לד׳ רוחות הטולה אבל כל שמתערב בהמשכתו משך מעלה ומטה הוי כפרקים זה למעלה מזה, ה״א במחוות צריך שיהי׳ משכן מעלה ומטה דוקא אבל כל שמתערב בהן משך שמאי אינן מחוות, והלכך אף אם בותל מרובע מבחוץ שאין בהן חסרון מחמת תקרה העליונה ערוכין את בותל בלמעלה מן הטיגול לתקרה, מ״מ אין בהן ר״ה שאין בהן מחוות, ואף אם נימא דכל שיש רחב ד״ט בין המחוות אפשר למחשב את בותל שמבחוץ לטיגול למחוה ועובי הטיגול לא יפסיק, היינו דאיכא שיעור חלל פתח, למש״כ לפרש״י בתקרה עליונה, מ״מ אבתי אין בהן ר״ה שאין בהן תקרה שאי אפשר לחשוב את התקרה עד כנגד המחוות שהרי אין מתחיל חלל ר״ט, וא״כ בדין הוא שיפסיק עובי הטיגול בין תקרה לחלל הפתח, אמנם בעור סי׳ רפ״ז מבואר דכל שיש רחב ד׳ בגובה ר׳ חייב במחוה וכמו שבאר הב״י שם שהוא ע״פ פרש״י, [ומיהו ר״ל דבמחוה אף בפרקי כזה יד) כל שמחיצים פתוח מג׳ הוי לבוד הוא מחוה (ואפשר דבפרקי איקרי פתחא שמאי אבל בכיפה לא מקרי שמאי) והוקא בתקרה הבטיון מכוון כנגד המחוות ואף בפחות מג׳ פסול, בזה מסכל עיקוב של גובה].

ג) **ועיקר** דיוק אלפרש״י שאין כיפה חייבת **במחוה אף בים** ברגליה ר׳, אלא א״כ בותל מרובע, דהכבירא דפתח בתקרה עליונה ולא בטיגול, לא משמע כן בבמב״ם ובטור״ע סי׳ רפ״ז, אלא כל שיש ברגלי ר׳ הוא פתח בתקרה עגולה אף בעגולה מבחוץ ג״כ, וא״כ שבטיגול הוא תקרה, וא״ע לפ״ז איך מוכח מינה דא״ל ליגע דהלא בכיפה שפיר הוי נגיעה, כיון דכל הטיגול הוא מקופה, ונראה דדין תקרה עגולה תלי בפלוגתא דר״ע ור״ש לי צריך ליגע דלר״ש דצריך ליגע, צריך שיהא הקצה העליון נמשך לד׳ רוחות עולם דוקא בלא הערבת משך מעלה, אבל כל שעולה למעלה שאינו כנגד ראשי המחוות אל על אותו מקום פסול של הרחיק המקופה מהמחוות, [דעשה הרחיק פסול משום שהמחוות אין להן משקוף והמשקוף אין לו מחוות, דכל מהיות מחזקות זו את זו, וא״ע בהרחיק אמצע המשקוף הוא פועל אף מהיות של מעלה כיון שאין במקום הכוח מהיות הגלדיות, והוא כמהיות אחת בעור ומתבטלת] אבל לר״ע כיון שאף אם הרחיק הוא משקוף ומשהו מהיות אף שאין מהיות הגלדיות בהמוך לה, א״כ לא מפסל במה שהרחיק את אמצע המשקוף ושפיר הוא משקוף בטיגול, ולא הוא כפרקי פרקי, אלא הוא כלו חיבור וקלותיו כנגד ראשי הקנים שמכאן ומכאן, וא״ל דגם כונת רש״י הכי הוא ומש״כ רש״י והטיגול מפסיק בין תקרה עליונה למחוות היינו אמצע התקרה.

ד) **ודעת** הרמב״ם שאין שיעור פתח בד׳ אלא אפי׳ בפחות מד׳ הוא פתח לענין מחוה, אע״ג דלענין שאר דברים לא הוא

ו אין הבית **ממאא** בנגעים עד שיהא בו ד' אמות ד' אמות וכו'. כיצד הרי שהיה בו ד' אמות ד' אמות ד' ד"כ). וס"ק הוסיף לו ד' אמות. כתב רבינו בפי' המשנה פי"ב דהיינו מדבריהם קירות הוסיפו מפי אימתו הוסיפו לכן המשנה אלא דקדק כמה שאמרו וכו' אבל ב"ל דלענין שומאת הבית וכו'. אמריינו מתניתא לאמרן דבית דשמא מתוחיב לכן ד' אמות ד' אמות ד' אמות הוסיפו לו מעיקרא מלין מעמא דנגעים הוסיפו לו מלין מלכין יוחי שמעינא"י הם מתמה חליף לה כמ"ד מקולמי. ומ"ש ודחיה בנוי על ד' עמודים ובו'. מפנה דפי"ב ופי' שם רבינו ר"ל אפילו יהיו כלפי על ד' עמודים בתרן ועליהם גג הנה יומתו בנגעים אע"פ שהוא מתוח מד' לדיין:

ז כמה אבנים יהיו בו ובו'. שם וכו"ש מפכיר: **וכמה** עצים יהיו בו ובו'. שם ומ"ש:

ח חלבינים הרשיש וכו'. נלמד ממה שיעוה כתמון: בית שאחר מצריו ובו' עד שהרר. בפרק י"ב ומתקום מ"ש בפפרי רבינו ותמר לתכנים כתוב בתמנה ומ"ש ותמר לבנים ר"ל לבנים בפפרי רבינו וכן מוכיח תמלת לשון שכתב מלבנים ומפרש:

ט ומ"ש בספרי רבינו בית שלא היו בו ואחר בטלן ואחר בלבנים ואחר בעפר אינו ממא בנגעים: **ט** בית שלא היו בו אבנים ועצים כשיעור *ונראה בו נגע ואח"ב הביא לו אבנים ועצים ועפר טהרה: **י** בית שסכבו בזרעים בטלן הואיל ומשמשין תשמיש עץ הרי הן כעץ ואם נטמא הבית נטמאו עמו טומאה חמורה כמו שיתבאר: **יא** ירושלים והוצה לארץ אין ממאין בנגעים שנאמר בבית ארץ אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים. ובתי העכו"ם שבא"י אין ממאין בנגעים: **יב** הלוקח בתים מן העכו"ם יראה בתחלה:

משנה למלך

שיעלה מן הכיתה כלפי מה כלפי עומד בלר המקוקף ויתמר בית בים אי מוסבר הוא לבל שלעגרך הכסן לבעור הלבנה לא יתבר מנין בא הדבר רבינו לדיתי סבי מיסרכון שמחב ויעבור אי יתלוים ויעבור הבי בידיעה דוחיתא דמעלנו אל יתבור ומ"ל לרבינו דיי סיי דבסבור קבוץ דמחמת שיחיה אחר שיעלה בין הבית ר"ים בהסבון לא בסבור לא בסבור אבל אם נאמר דבסבור הלנה מנגע הבית ומדיחים אחר שיעלה בסבור בנגעי בתים מנה לית לרבינו דגם כמתמלנו לא פוטר שיחיה אחר שיעלה בן בתים דהא פטיעה כמתמלנו לא פוטר ליתא מגרתא דלא ואי"ב אמנר דלא ואי"ב אמנר דלא קביר קרא שיחיה אחר שיעלה בן בתים דהא הלנה אלא הלא דמ"ל לרבינו דמסבור אי הוא אמרינה בעצלתא שיאחר הבסון בתמנה דחיתא דמחלנו ומעור מנוס הבי מ"ל דבולא שיחיה בתים כמים מנ"ן. עוד ראיתי לקדקדן לפי מראיתי שיעיר לבוונה מדברי רש"י ז"ל דבפרק הנוגע פי"ב ומ"ש בתים ר"ל לא לבתו דמבעיר ר"ים ומ"ל דחולין מלה: פירש יכול אינו לילך לחוץ בתו ומאחר ולמנגר הלנה ב"כ. ולאיתי לבבר בעל קרבן הבין בפרקא מלונים שאמרה בתים הבתר דבר"ש בשלון מוכרת לפרש כן בנוסח דבתים כבתים בבריתא ע לאחריהם לבר אחת בר יעקב דאמר בתרא דבלא בעון בעלה בתים בתים הבי בלבד דבר לחוריו ובפרי לבבר בעל אחת לחוסיב לבר אחת שעניין דבר לא אחת דבלן לאחר דבר בדין לאחריו ובפרי לבבר בעל ובמבל לבדר בבר לבת ר"ים ר"ים בבריתא בבתים מבשיטר ר"ים ולבן בבתים בבתים בבתים

שו"ת אור יצחק - חלק ז
הרה"ג ר' יצחק שלאדי שליט"א

שאלת: על מה שאמרתי שמשקוף העשוי לחיזוק תקרה [ולא לצורת הפתח] דינו כמזוזות העשויות לחיזוק תקרה שפטורות ממזוזה כמבואר בסוגיא הנ"ל, דזיל בתר טעמא, שכמו שמזוזות שעשויות רק לחיזוק ולא לצורת פתח פטורות, ה"ה במשקוף. והוקשה לך שמרש"י הנ"ל לא משמע כן, שכתב שגם המשקוף מחזיק את הסכך, וא"כ היה לגמ' לומר שאכסדרה פטורה לפי שאין לה לא פצימין ולא משקוף – שאין עשויין אלא לחיזוק תקרה.

תשובה: קודם שנשיב בזה יש לעיין בלשון רש"י הנ"ל, דצ"ע למה היה צריך רש"י לומר שיש דופן מעט המחזיק הסכך, הא אפשר להחזיק הסכך גם ע"י שאר הדפנות.

ונראה דרש"י כתב כן כדי להבין הגמ' בהמשך, שאמרה: שאפי' יש לאכסדרה פצימין פטורה ממזוזה, דהני פצימין לחיזוק תקרה הוא דעבידי. ועל כרחך הכוונה במה שאמר לחיזוק תקרה הוא על המשקוף ברוח רביעית הבולט למטה מתחת הסכך ועמודים אלה הם המחזיקים אותו, וקדי ליה לדופן הנ"ל הבולט מלמעלה תקרה. ואם הפצימין היו עשויין כדי לעשות לאכסדרה צורת הפתח, אז ודאי גם המשקוף הבולט מלמעלה היה לשם זה.

ועתה מובן גם שאלתך, דאין צורך לומר שאכסדרה פטורה משום שאין לה לא מזוזות ולא משקוף, כי באמת עיקר הטעם הוא מפני שאין לה מזוזות ולכן ממילא אין לה משקוף.

ואדרבא דש"י הוכרח לומר שיש דופן בולט מעט מלמעלה, דאם לא כן מאי ס"ד דפצימין יועילו למזוזות (אף אם לא נאמר לחיזוק תקרה הוא דעבידי), דהא עדיין חסר לך משקוף מלמעלה, ולכן כתב רש"י שיש דופן מעט מלמעלה.

סימן נ"ב

מזוזה בחדר שאין בו ד' על ד'

שו"ע יו"ד סי' רפ"ו סעי' י"ג.

כתב המחבר וז"ל: בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות פטור, ואם יש בו כדי לרבע ד' אמות על ד' אמות בשוה אע"פ שארכו יתר על רחבו או שהוא עגול או בעל ה' זויות חייב, ע"כ.

הנה אמרתי לברר דין זה שכתב המחבר שבית שאין בו ד' על ד' שפטור ממזוזה, וזה החילי:

כתב הרא"ש בהלכות קטנות [מזוזה סי' ט"ז], גרסינן בסוכה [דף ג' ע"א] ת"ר בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המזוזה ומן המעקה כו', אף על פי שבכל הספרים אין כתיב כן אלא בית שאין בו ארבע אמות, רב אלפס [הלכות קטנות סוף מזוזה] גורס שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, דמסתבר דלא חזי לדירה בענין אחר, ודלא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל שאם היה ארכו יותר על רחבו הואיל ויש בו לרבע ארבע אמות על ארבע אמות חייב במזוזה, דארבע אמות על ד' אמות בעינן לכל הנהו דקחשיב בברייתא בפ"ק דסוכה, עכ"ל.

והא לך לשון הרמב"ם בפרק ו' מהלכות מזוזה הל' ב', בית שאין לו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המזוזה, ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות בשוה אע"פ שהוא עגול או בעל חמש זויות, ואין צריך לומר שאם היה ארכו יתר על רחבו, הואיל ויש בו לרבע ארבע אמות על ארבע אמות חייב במזוזה, ע"כ. ולכאורה דיוקו של הרא"ש הוא ממ"ש הרמב"ם ואם יש בו כדי לרבע ד' על ד', וכן ממה שכתב בסוף דבריו הואיל ויש בו לרבע וכו'. משמע שאין פה רבוע של ד' על ד' אלא שאפשר לרבע, דהיינו אם תעשה חשבון של כל השטח תוכל להוציא ממנו ריבוע של ד' על ד', ועל זה חלק הרא"ש.

והנה בודאי שאם זה כוונתו של הרמב"ם, אין אחד דברי הרא"ש כלום, דהא ודאי אם יהיה מקום אמה על ט"ז אמה אינו ראוי לדירה בפועל, וא"כ מה יתן לי מה שאפשר לעשות חשבון ולרבע ממנו ד' על ד', הא זה לא יעשנו ראוי לדירה.

אלא דניחזי אנן מה כוונת הרמב"ם, חדא: דמה הלשון אומרת: ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות בשוה, ר"ל מה כוונת הרמב"ם במילת בשוה. ועוד: מה כוונת הרמב"ם שאמר שעגול או בעל חמש זויות שחייב, הוא יותר חדוש מאשר ארכו יתר על רחבו, שבארכו יותר על רחבו אין צריך לומר שאם יש לרבע חייב, דלמה זה יותר פשוט מזה או יותר חדוש.

ומן השמים האירו עיני, ומצאתי בהלכות טומאת צרעת פרק י"ד הל' ו', שכתב הרמב"ם וז"ל: אין הבית מטמא בנגעים עד שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר ויהא לו ארבעה כותלים וכו', אבל אם היה בו פחות מארבע אמות על ארבע אמות או שהיה עגול או שהיה בעל שלשה כותלים או בעל חמשה וכו' אינו מטמא בנגעים, ע"כ. ומקור הדין הזה הוא מפרק י"ב דנגעים משנה א', וכן הוא בגזיר [דף ח' סע"ב] תנו רבנן בית עגול דיגון טריגון פונטיגון אינו מטמא בנגעים, מאי טעמא למטה הוא אומר קיר קירות למעלה הוא אומר קיר קירות הרי כאן ארבע. והיינו שצריך להיות לבית ארבע זויות עיי"ש ברש"י ותוס'. והנה בדין נגעים אפילו אם יש בו הרבה יותר מד' על ד', אם אינו רבוע ממש אינו מטמא בנגעים.

ולפי זה כוונת הרמב"ם בהלכות מזוזה, דלא תימא שנלמד דין מזוזה מנגעים לפטור כל שאין לו ד' זויות, לכן כתב הרמב"ם שכל זמן שיש בו רבוע של ד' על ד' אע"פ

שהוא עגול או משולש חייב במזוזה, אבל ודאי שצריך שיהיה אפשר לתת בתוך החדר הזה ריבוע של ד' על ד' אמות ממש, וזהו שאמר: ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות וכו'. ועתה מובן היטב מה שהוסיף הרמב"ם: שאין צריך לומר שאם היה ארכו יתר על רחבו שחייב שזה גם בנגעים מהני, אלא אפי' עגול או בעל חמש זויות שלא מהני להקרא בית לנגעים, כאן אם יש בו לרבע באופן הנ"ל מהני.

וזה גם כוונת הרמב"ם שכתב: ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות בשוה, הוסיף תיבת בשוה ללמדנו דלא סגי מה שאפשר להוציא מהחדר שטח ד' על ד' בחשבון, אלא צריך להיות ד' על ד' בשוה, והיינו שיש בחדר הזה השטח הנ"ל חוץ ממה שמתפשט לצדדים ולכל העברים.

והנה ברמב"ם הלכות עירובין פ"ג הל' ב' כתב וז"ל: וכן חלון שבין בית לעליה אם רצו מערבין עירוב אחד אע"פ שאין ביניהם סולם, והוא שיהיה בו ארבעה על ארבעה, היה חלון עגול אם יש בו כדי לרבע בו ארבעה על ארבעה הרי הוא כמרובע, ע"כ. ועיי"ש במגיד משנה ותראה שודאי כוונת הרמב"ם שצריך שיעור ארבעה על ארבעה מרובע ממש חוץ ממה שמתפשט לצדדין. (ועיין ברמב"ם הלכות שבת פרק י"ב הל' י"ט שג"כ כתב שם מלת בשוה, וצ"ע מה כוונתו בזה, [וז"ל שם: העוקר חפץ מרשות הרבים ממקום זה והניחו במקום אחר ברה"ר וכו', אם היה ביניהן חמש אמות ושלשה חומשי אמה בשוה הרי זה חייב שהרי העביר החפץ חוץ לאלכסונו של מרובע, ע"כ]. וראה באור זרוע הל' עירובין סי' קנ"ו שהעתיק את דברי הרמב"ם בלא תיבת בשוה).

אחר כך מצאתי מפורש באור שמח על הלכות מזוזה שרמז למה שכתבתי במילים אחדות, וז"ל: דאף על גב דלגבי נגעים אינו מטמא, בכל זאת בית מיקריא רק דאיתמעיט מקיר קירות, וחייב במזוזה, ע"כ. והדברים מאירים.

והנה הט"ז בהל' סוכה סוף סי' תרל"ד האריך לבאר את דברי הרמב"ם, ומה שכתבתי נכלל הכל בדבריו חוץ ממה שהבאתי לבאר מהלכות נגעים. ותמה מאוד על הרא"ש הנ"ל שלמד שהרמב"ם חולק בדבר, וכן על הב"י בהל' מזוזה [סי' רפ"ו בנדמ"ח עמ' רס"ד], דהא ודאי גם הרמב"ם מודה שבעינן ד' על ד' ממש. והוכיח כן מדברי הרב המגיד בסוכה עיי"ש, והדברים פשוטים.

[**ובענין** סוכה שם ג"כ כתב המחבר כלשון הנ"ל, וז"ל: אם היא עגולה צריך שיהא כדי לרבע שבעה על שבעה, ושם ס"ל לרוב האחרונים דצריך מרובע ממש, ולא מועיל מה שאפשר לחשוב בשטחה מ"ט טפחים, עד שהקשו מאי שנא סוכה ממזוזה, ולהנ"ל לק"מ דאיה"נ גם במזוזה הוא אותו דין. וכן בכל שאר דיני ד' אמות שנזכרו בסוכה [דף ג' סע"א] צריך ד' אמות על ד' אמות ממש, וא"כ לכאורה אין חילוק בין הדברים. ועי' בחזו"א יו"ד סי' קס"ט אות ד', שגם כן הביא את דברי הט"ז הנ"ל וכתב והלכתא כבתראי במקום שראיותיהם מכריעות. ושם באות ה' ציין לשטמ"ק בב"ב דף י"א ע"א שס"ל לרשב"א גבי מזוזה דבעינן ד' על ד' בשוה ממש. ועי' גם חזו"א בב"ב סי' ו' סוף אות ט', שג"כ הסכים שם עם דברי הט"ז הנ"ל להלכה].

ולהלכה למעשה, הנה המחבר הנ"ל בהל' מזוזה העתיק את לשון הרמב"ם כמו שהוא, ואע"ג שבב"י הנ"ל כתב שהרמב"ם חולק על הרא"ש, וז"ל: ולענין הלכה נקטינן כהרמב"ם דהא לא פליג עליה אלא הרא"ש, ולישנא דארבע אמות על ארבע אמות שלמד ממנו הרא"ש אינו מוכרח דכל שיש בו לרבע אמות על ארבע אמות בכלל ארבע אמות על ארבע אמות הוא, וכל שיש בו לרבע כן ראוי לדירה הוא, ע"כ. מ"מ אין הלכה כן למעשה, דהרי מדוייק היטב בלשון הרמב"ם שאדרבה ס"ל כדין הרא"ש שצריך לרבע ממש, [ועוד דמה שכתב הב"י שהוא ראוי לדירה אינו מוכרע, דהא ודאי שאמה על ט"ז או חצי אמה על ל"ב הגם שראוי לרבע ד' על ד' אינו חשוב ראוי לדירה כלל, וא"כ מי מפיס מה ראוי לדירה, ואין לנו אלא השיעור שאמרו חז"ל ד' על ד']. **ואני** אומר דמן השמים סייעו שהמחבר יביא כאן לשון הרמב"ם כמות שהוא, דהאמת היא שאין כאן מחלוקת בין הרא"ש והרמב"ם ושניהם לדעת אחת כיוונו שצריך שיהיה בתוך הבית ריבוע של ד' על ד' ממש.

והדברים נעלמים איך נעלם כל מה שכתבנו מהרא"ש והטור וב"י והש"ך ביו"ד [ס"ק כ"ג, ועיי"ש שכתב (לשיטתו) שהרא"ש לאו יחיד הוא אלא שכן ס"ל גם לרבינו ירוחם], והגר"א [בס"ק י"ג], וכמו שתמה הט"ז הנ"ל.

ולמעשה גם אין לקבוע מזוזה אפילו בלי ברכה אם אין שם רבוע ממש, דהרי הוא כגונזה, ואסור להביא לכתבי הקודש לידי גניזה.

וע' בשלמת חיים סימן תקע"א, שכתב דמזה שלא הזהירונו הראשונים והפוסקים לעשות מזוזה בחדר קטן מד' על ד' כשאינו נעשה לבית דירה אלא להניח חפצים משמע דלא כהחמודי דניאל, וסיים וז"ל: והנח להם לישראל, ואם אינם חייבים אנחנו מפסידים מזוזה כשרה מלהשתמש בה, עכ"ל.

ושוב מצאתי ברש"י בעירובין (דף פח: בד"ה ליתני חצר), שכתב וז"ל: ליתני חצר שאינה ארבע על ארבע אמות – דמשמע שאינה עשויה בריבוע זה, ואפילו יש בה כשיעור, עכ"ל. וזו ראיה גדולה שהפירוש ברמב"ם הנ"ל שכדי לרבע בלבד לא מפסיק לחייבו במזוזה, וצריך ריבוע ממש של ד' על ד'.

L

הגהות וחדושים על מסכת סוכה

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהרר שמואל שטראשון זצל מווילנא.

דף ב ע"א במשנה קטנה מהו לנענוע תמצאי ר"ל אחקק בו ל"ל כי מד אמסלים לה מהקק לנענוע והתרגם בגמרא [מתמלה מהו מתה לון לחם יוצר בלי סוכה. נראה שיהיה לו אויר נגלה אבל לא אמיתי אלגאר לאלה לאלון לאלה לאלון לאלה לאלון

ולכן מצד הכניסה לבית מרה"ר דרך החצר לא מיחייב משום שאין רגילין ליכנס מכאן כשצריכין לבית ונעשה הפתח שמרה"ד ומבוי ההוא רק לכניסה לחתצר, ונמצא שהפתח שמתבית לחצר עיקרו נעשה ליציאה להחצר שהחיוב מצד זה יש להיות מצד ימין דכניסה לחצר. אבל כיון דאלו שנכנסו לשם לצורך החצר כשנמלכין ליכנס לבית נכנסין דרך הפתח שמהחצר להבית אף שהן מרעטין נחשב פתח זה גם קצת כניסה לבית ולכן אזלינן בתר היכר ציר דהמעלה שיש לחצר שנעשה עיקרו ליציאה להחצר לבני הבית שזה להמעלה דכניסה לבית שערוף מכניסה דחצר. אבל א"כ אין לזה ראיה מפתח שבין שני בתים אלא יש אולי להביא ראיה מפי' הב' דרש"י בבית שער הפתוח לגינה ולקיטונית בסוף דף ל"ג שאף למ"ד עיקרו לשם גינה עביד נמי אם היכר ציר הוא בבית חייב ויש למילף מהתם גם לכאן שהגידון הוא לאיזה צד לקבוע המזוזה. וגם בלא זה הוא דוחק לפרש בט"ז באוקימתא כזו אלא משמע שסובר דבית וחצר שוין וזה דבר תמוה דמנא להו זה. וצ"ע.

ולכן בעובדא של כתר"ה שהבית נכנסים לו דרך שער גינה מרה"ר ובצד הבית יש שער לגינה שאחורי הבית ויש פתח מהבית לגינה שאחוריו. הנה מזוזה ודאי צריך בכל השערים דכיון דיש בית פתוח להגינה חייבין כל שעריה אף אלו שאין נכנסים להבית כלל משם ולכן אף השער שמצד הבית שהוא רק בשביל הגינה חייב אם יש לו מזוזות ומשקוף. והפתח שמבית להגינה שאחוריו למאי דפסק המחבר שאף שאינו רגיל לצאת ולבא אלא באחר חייב בכל אחד ואחד ומשמע אף רק בשני פתחים דלא כל"ק דרש"י דהרי לא חילק ודין אחר הרגיל מפרש לענין אחר בפתח שמביהמ"ד לביתו בסעי' י' עיי"ש נחשב אף זה כניסה לבית וחייב מימין חכניסה מגינה לבית אף שהוא היפוך היכר ציר. ולל"ק דרש"י או למשמעות הרמ"א כיון שאלו הנכנסין מרה"ר לבית אין נכנסין דרך פתח זה שהוא מאחורי הבית ורק אלו שבאו לגינה ונמלכו לבא לבית יש להיות כהט"ז לילך בתר היכר ציר. אבל למעשה מסתבר לעשות מימין הכניסה בגינה להבית כהמחבר דלא ברור כ"כ שהרמ"א פליג עליו. וגם פי' ראשון דרש"י משמע שרוב הפוסקים חולקים עליו. וגם פי' דהיכר ציר בגינה וקיטונית אינו ברור שיפסקו כפי' זה דרש"י. וגם אפשר שנעשה לכניסה לבית ממש אף מרה"ר שאין רוצים שיכנסו תמיד מהפתח שמבית לרה"ר.

ודינא דרעק"א דחדר פחות מד' אמות שלפנים מחדר הגדול חייב במזוזה דנידון כאויר וחייב מצד הגדול כפתח לשוק, הוא תמוה דפשוט שכניסה מחייב ולא יציאה ולכן כיון שהוא לאויר כזה שא"א להיות כניסה משם אלא יציאה אין שייך לחייב. וגם אם נידון חדר הקטן כאויר דשוק מ"ט לא יתחשב הגינה כאויר דשוק לחייב אף אם גינה עיקר מצד היציאה מהבית. וגם אם יציאה מהבית מחייב מ"ש לשוק מלגינה וכי נאמר שוק בתורה. ולכן חדוש זה שאמר מסברא צ"ע ולמעשה אין לחייב.

ובהא דחצר אחד ביהמ"ד וחדר אחד דירה ויש לכל אחד פתח לרה"ר נראה פשוט שביהמ"ד דשכיחי רבים הוא כמרה"ר לבית וצריך לעשות המזוזה בפתח שביניהם מימין הכניסה לבית. כי איסור קפנדריא הא ליכא לאלו שבאו להתפלל וללמד שם ואח"כ רוצים ליכנס לבית.

ידידו,

משה פיינשטיין

פימן קפב

אם יכול לסמוך על אינו שומר דת שישלק המזוזות כשישכיר לנכרי

י"ג תמוז תשי"ד.

מע"כ ידידי הרה"ג ר' אלטער נחמן סאנענזאן שליט"א.

משי"כ כתר"ה בבית שיוצא משם יותר קרוב שישכירו לנכרים שרשאי ליטול משם המזוזות הוא אמת וגם עוד מחוייב ליטול. אבל משי"כ שרוצה למסור זה לבעלת הבית יהודית שיורעת מה זה מזוזה ולהזהירה אם תשכיר לנכרי תטול את המזוזות משם ורוצה לידע דעתי, הנה אם היא אשה שומרת דת וראוי לסמוך עליה שודאי תסלק כשתשכיר לנכרי ודאי רשאים למסור לה ואולי עדיף מכיון שיש קצת ספק שמא תשביר לישראל. אבל אם אינה שומרת דת אין כדאי למסור לה כי לא תקפיד על שמירתן ואפשר תזלול בשמירתן אחר שתקחם ויהיו בידה ונמצא שהחומרא אדרבה היא קולא שאפשר לבא ח"ו לידי בזיון וא"כ צריך לעשות כדין שמכיון שאפשר שתשכיר לנכרים צריך לסלקם.

ידידו,

משה פיינשטיין

פימן קפג

באם קשה להוציא המזוזה כדי לבורקה ורוצה לקבוע מזוזה אחרת אם יש עצה להתיר או לא

ג' אלול תשי"ט

מע"כ ידידי הנכבד מר אהרן יצחק ראטקאף שליט"א.

בדבר שזה עשרים שנה שנקבעו המזוזות בבית אביו ובמשך זמן ארוך הזה נצבעו הרבה פעמים בזמן שצבעו את בותלי הבית ואי אפשר עתה לנוטלן כדי לבודקן בלי עשיית פרץ אם רשאין לקבוע מזוזות אחרות מצד איסור בל תוסיף ואם יש איזה עצה לסלק הבל תוסיף ולהכשיר. הנה בס"ת יו"ד סימן רצ"א סק"ב הביא מספר חמודי דניאל שאסור משום בל תוסיף, ומדלא כתב העצה שיש לכאורה שיחשוב שהמצוה מקיים רק במה שקובע עתה והישנות ישארו שם לגניזה משמע דאוסר גם בזה.

ויש להביא ראיה לזה שאסור מהא דמנחות דף מ' בהטיל למוטלת שא"ר פפא דאם לבטולי לראשונות קא מיכוין ליכא בל תוסיף ומ"מ לא הוכשר אלא כשחותך אותם ולא בשאיכא שתי הציציות הראשונות והאחרונות כדאיתא ברמ"א סעיף ו'. ועיין בט"ז סק"ט שמפרש דללשון ב' רש"י שהביא הרא"ש כשר באחרונים אפילו איתנהו עדיין הראשונים כיון שבטלום, אבל מסיק דהטור ורי"ו פסקו כלשון ראשון דדוקא אי חתך את הראשונות כשר באחרונות וכן פסק הרמ"א, וכתב שם טעם דאע"פ שנתכוין לבטל מ"מ כיון שיש באותו מעשה כדי לחייב משום בל תוסיף כל זמן שלא חתך את הראשונות ואין ראוי לקיים כן ע"ב לא הוה עדיין שם מעשה עד אחר החתיכה עיי"ש ובממ"ג. ולכן אף שפסול אולי לא שייך מצד הוספה במזוזה אלא בציצית דכל המוסיף גורע מ"מ מה שאין ראוי לקיים כן אף שנתכוין לבטל שליבא בל תוסיף שייך גם במזוזה.

וגם אפשר גם במזוזה בשתי מזוזות כשרות יש אולי לפסול להרמב"ם שפוסל בשני לולבים כשרים אף שהאי לחודיה קאי לטעם חמ"מ בס"ז מלולב ה"ז וכן סובר המג"א בסימן ל"ד סק"ג בשתי זוגות תפילין כשרים וכן הגר"א שם וכיון שפוסל בכשרים שעושה המצוה בשניהם אף שכל אחד לחודיה קאי יש אולי למיפסל גם במזוזה. ורק שכיון שביטל את הראשונות שיהיו לגניזה שליבא בל תוסיף יש גם להכשיר, הא פוסק הרמ"א בציצית שפסול אף בביטל הראשונות שליבא בל תוסיף. וא"כ גם בב' מזוזות שאחד לגניזה נמי אסור ואפשר גם פסול.

והנה הב"י שם רצה לומר דלרש"י כשרה בציצית קמאי אפילו בלא פסקינהו לבתראי כשנתכוין לבטולי לקמאי משום דאהניא מחשבתו לסלק איסור בל תוסיף כיון שכוונתו הוא לקיים רק באחת בהאחרונות ולא בשתיהן, אבל לא מהניא לבטלם ממש כמחשבתו ונשארו הראשונות כשרות והויא קיום המצוה בראשונות ולא באחרונות היפוך מחשבתו עיי"ש. ולפ"ז כשיקבעו מזוזות השניות במחשבה לקיים בהן המצוה והראשונות תתבטלנה מהמצוה ויהיו שם לגניזה תועיל שלא יהיה בל תוסיף, וקיום המצוה אם הראשונות כשרות תהיה היפוך מחשבתו שתתקיים בראשונות ולא בשניות, והמחשבה תועיל לסלק הבל תוסיף. אבל עכ"פ לדינא גם הב"י לא סבר כן וכן פסקו הרמ"א והגר"א. ולהב"ח שם איכא בל תוסיף אף במתכוין לבטולי לרבא שפסקו כותיה עיי"ש. ולכן ליכא שום עצה להתיר להשאיר הראשונות ומוכרחים לסלקם אף שיגרום הפסד.

והנה לבר חיוב הבדיקה דלכתחלה שהצריכו לבדוק פעמים בשבע שנים ביומא דף י"א וביו"ד ר"ס רצ"א, הרי אם צבעו על המזוזה הוא יותר חיוב ואף בצבעו בתוך שנתו צריך לבדוק כי אפשר נבנס שם לחות שגרם לקלקל האותיות ולכן קודם שצובעין מחוייבין להסיר המזוזות וכן יראה כבודו לעשות להבא.

והנני ידידו מוקירו,

משה פיינשטיין

פימן קפד

בענין נכרי שרוצה שיקבע לו המשכיר מזוזה בפתחו

ז' מנחם אב תשי"ט.

מע"כ ידידי ואהובי הרה"ג מהר"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

בדבר נכרי ששכר דירה מאחד ורוצה דוקא שיקבע לו מזוזה בפתחו שרמ"א ביו"ד סימן רצ"א

רפט מקום קביעותה וכיצד נקבעת וברכתה.

יבו ו' סעיפים:

א (א) [א] (א) א בא לקבעה (ב) יניחנה בשפופרת של קנה או של כל דבר ויקבענה במקומה [ב] ב ויברך אקב"ו (ג) לקבוע מזוזה א [ג] ולא יברך בשעת כתיבתה. [ד] (והקונם ב' לו ג' מזוזות מברך ברכה אחת לכולן) (בית יוסף בשם תשובת הרשב"א):

ב ג איזהו מקום קביעתה בתוך חלל של פתח (ב) ב [ה] ד בטפח הסמוך לחוץ ג [ו] (ולשם (ז) שיהא מעכב ובלבד שיהא מזוזה בתחלת שליש העליון (ג) גובה (ט) השער ואם קבע למעלה מזה ד בשרה ו והוא שירחיקנה מהמשקוף (ב) טפח ז וצריך לקבעה על ימין הנכנס ה [ח] (ולפי מילוק בין אם הוא (ג) לחבר יד לו לא) (במרדכי ה"ק) [ט] ח ואם קבעה משמאל פסולה:

ג ט מי שחולק ביתו לשנים (ד) ובכל חלק פתח פתוח לרשות הרבים ובמחיצה החולקת ו יש פתח מזה לזה (ד) במקום שעושה החור שבסף (ז) שציר הדלת סובב בו ומעמיד שם הדלתות הוא הבית ובדרך ימין שנכנסים לו קובעים אותה:

א כוח"ו כו'. וכסה כתו"ב כתותיות אחמר ידו"ד אליהו ידו"ד: **רפט א** ולא יברך בשעת כתיבתה. דכל מלוה שאין מצוייה גמר מלוה היו מברך אלא בשעת גמר מלוה וכתוב בפרישה הנה [כ] ו"ל נגד הריות שבין הפרשיות (פור בשם הרא"ש ומרדכי ס"ק ובמב"ם ובגה"מ בשם סה"מ) וכן נוהגין ומיימון נקד בקמה נגד שם שדי [כא] שיהא נראה מבחוץ (בשם במרדכי והגמי"י) עוד נוהגין לכתוב מבחוץ (ד) **יא** כח"ו בתוכם: כו"ו נגד ה' אליהו ה' (פור) ויהפוך כו באלפ"ל בית"ל (הגמי"י) (ז) אבל בפנים אין להוסיף שום דבר על ב' פרשיות (פור ותמ"ש):

רפט (א) בא לקבעה. אין להקשות ליבני אמים דסה"ל מזוזות כתיב י"ל מדכתב רחמנא ד' קרכן פסח שתי מזוזות ש"מ אבאר מקומות דסוה מזוזות לא אמים. גמ' בסקוסיה: (ב) בטפח הסמוך לחוץ. כעשה שיעבא בה אלה ועוד שיהיה כלל תוך המזוזה. אלה: (ג) גובה השער. דכתיב בתרתם וכתבתם מה קבירה בגובה כתיבה בגובה ומה קבירה אינו אלא מלמעלה אף כתיבה אינו אלא מלמעלה. ומה מלמעלה אינו אלא בדיעבד כשר אלא שהרחקה מלמעלה כ"כ ד"י אבל בהרחקה מלמעלה יותר מלמעלה כתב ר"ש בשם הרמב"ם דאפי' דיעבד פסול ולא אמור שכתב דאם שיהא גם בזה מעכב בדיעבד ומש"ה כתב אלא דקאי אהסמיכה דכשר בדיעבד אמנם דבזה אפילו דיעבד פסול. (ג) כמו בס"ח. שנכתבה אלא מן מזוזי אלה אינו מעכב בדיעבד אלא שהכמן מלן דפליג על זה כיון בימין הוא ומבואר בר"י בשם המרדכי דאם היא גבוה הרבה אין לעשות סתומה גבוה מכתיפין דאם אם נראה לעיניו בכניסה וילוקה ומסתר לדבר כ"ל בפסוק ולבניתם ונו' אין בהיפוי שכן לטורות אחרלו שיסון לבמה מפי מאחר לראות דאינו אחר אין הסרחת הסכיבה אלא במקום מוזה שהיא בין בהיפוי אל אם אבל בימין מוסף עליו כל היום מלבד ובין בהיפוי שכן: ומ"ש אל אין הכנכם דכתיב ביתך ביתך שיהו דרך ביתך ומהם אדם עקר הרעה שיהא בריאה ולא אם הוא אינו אלא מ"מ אחר רוב בני הבית אחינו: (ד) ובכל חלק פתח כו'. דבזה יש הפסק לזה מהם ימין לביתה אל אליהו על כן אחינו בתר היכר ליר ומזה יש ללמוד במזוזה שעושה אמתה הפסוקה מבית לאחר אם יש ליך אחר ימין על הכנכנם לבית אל אחר ימין הנכנס מאחר לבית והדין הוא כך אם אחר הפסוק מכל לדדיו בלי פתח רק מבית לחוצו אז הוא אכפת לן היכר ליר אלה דאפי' אם היה היכר ליר בהוך הבית אחינו בתר ימין הנכנס מבית אבל אם יש פתח מאחר אבל אם אינו אחר לו לה"ר מלבד פתח הבית לחוצה אז אחינו בתר היכר ליר דבאחיה לד' דיש היכר ליר פתחה מחבב כמו בית ואחינו בתר ימין הנכנס לחוצו וכן הוא בתר מהרי"ל סי' כ"ד ורלאיתי רבים נוהגו בזה הרבה פעמים לכך בתבתיו. ומבואר עוד בתשו' מהרי"ל שם בתם בית הסתרך ואחד גדול כל אחד יש לו פתח לאחר ובאותו האחד יש בו אבי פתחים אחד לבית הסתרך ואחד לאחר הגדול אחינו בפתחי הדר המנו בתר היכר ליר דידהו דאם היכר ליר דפתח בפתחות לבית הסתרך הוא בבית הסתרך והיכר ליר דפתח הסתרך הוא בבית הסתרך הוא בבית הסתרך הוא בבית

ד [י] כיצד קובעה ז ומסמרנה (ה) במסמרים במזוזת הפתח [יא] או (ה) יחפור בה חפירה (ו) ויקבענה בה יא ולא יעמיק לחפור טפח בעומק שאם עשה כן פסולה:

ה יב קבעה (ז) במזוזות הפתח בעודה תלושה (ח) ואח"כ חברה לפתח ה (ו) פסולה:

ו (ו) יג צריכה להיות זקופה ארבה לאורך מזוזת הפתח [יב] ויכוין שיהא שמע דהיינו סוף הגלילה לצד חוץ:

הגה ט וכן (ז) נהגו (כ"י) [יג] מכל י"ל (ח) שפסולה בזקופה מלא צריכה להיות שכובה מרבה לרוחב מזוזה בטפח (עור והטופסים ומסרי"ל וה"ה סי' כ"ב) וכן רמוי וכן מהגיון במדיומת מלו ויכוין שיהא רחב הטיית (י). שמע לצד פנים והטיה תחבונה לצד מון:

רצ שלא לכתוב אותה על גליון ספר תורה. ובו סעיף א':

א א (א) ספר תורה או (ב) תפילין (ג) שבלו (א) א אין עושין מהם מזוזה ב ואין כותבין אותה על (ג) גליוני ספר תורה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה:

הגה [א] מכל מוסר לתקן הס"ת עצמה (ד) עם גליונותיה אם אי אפשר לתקנה בענין אחר והיה צריך לגוזמה בגלות הכי (מהר"מ פדוקה סי' פ"ד) [ב] מכל אם אפשר לתקנה בענין אחר אע"פ שהספר תורה מגוילין ודוקא לדבק עליה קלפים לא יתפוך הגליונות לתקנה [ג] דאין אפשר לתקנה מבאמן בקלף אע"פ שהס"ת מגוילין (נ"ל סם):

ד"ס דלמא לסלים ח"ל ושוד יש כגון דפ' שמע בסוף שעמוד וסוסיף פ' וסיה אם שמוע בגליון שלמעטה או פ' וסיה בתחלה שעמוד וסוסיף שמע בגליון של מעלה ע"ל. *) וקשה על הטלוקה שכתב שמע למעלה הא סוי שלא כסדרן וכתב בר"ם רפ"ח דפסול ומנהג בס"י כן בשם מכילתא ומ"כ למה לי מעמא דאין מורידין ע' בלתי אבל ס"ל דהסיה שלא כסדרן מיירי דוקא בחד פרשה עלמה אבל לא מפרשה לפרשה כיון שאין שמוטה בתורה וכמ"ש לעיל. ר"ם רפ"ח והכאתי לריא מ"מ סי' ס"ד ופ"ז ל"ל לשנות

ביאור הגר"א

דפסורה לגמרי ואם בדיעבד כשרה לא. ל"ל לאפוריה: [י] כיצד קובעה הסמרנה מ: כב"ל ס"ב שיגיהנה בחלל כו': [יא] או כו'. ממש"ש הטפיק בו' הכמ"ל ולא מו': [יב] ויכון כו' ויכון כו'. ירושלמי סוף מגילה הביאו תוס' שם ד"ה הא כו' ומשל' כשיסבו ולו"ת כשישתו: [יג] אבל י"א כו'. עתוס' שם ובב"מ ק"ב א' ד"ה בגוברא מ: [יד] והמדקיקים כו'. דיוצאים י"ש כמש"ש במזוזתא דרבי רבי הכמ"ש תוס' שם ומקו נראה כו' אבל לענין דינא ס"ל כרש"י והכ"ש בא"ח סי' ל"ב סס"ת הכן עשין בס"ת (יד) ומ"ש בא"ח:

רצ [א] אבל מותר כו'. ואע"ג דצריך לגנוז הגליונות שנשארו כיון דבא"ח צריך לגנוזה ר"ל מ"מ רב הונא כתב שבעין כו' ואם אינה יגדיל הכתב ואז ודאי יהיה היקפו גדול ויארוך הגליונות מאד ואח"כ יתחוך עד שיהא שוה להקפה אלא דאסור לחתוך ולגנוז ל שאפשר בלא"ה: [ג] דאין אסור כו'. ר"ל ולא דמי לס"ש בסי' רע"א ס"ד כתב מקצתו כו' דשם הטעם משום מגנוב מ"ש מבארץ דאין נראה כמגנוב. שם:

חידושי רע"ק

פסולה. ע"ח מרא"ש ששון בטוטר דאף אם קבעו המזוזה כתקנה והיסרו הפתח כמו שהוא עם המסמרה וחזרו לבנות הבתל ותרנו הדלת עם המזוזה כמו שהיה קבוע הרי נ"כ תלה"ת ע"ש ולדעת הטב"א א"ה (סי' פ"ו) נראה דדוקא בקבע לבית אחר דלזה הוי תחלת עשייה אבל בחזר וקבעו למקומו הראשון לא הוי תולה"ת:

פתחי תשובה

שמכיתים לא סכיעוק רק עומדים בשל כשים ומשיטים מזה לזה בדיים לכד ואין כאן ביאה דמיריב המקום זה ולא משום סמיעוק לפשלו כר מיעוק אינו ואם אינו מוכן אלא מעשיטים אמנו ס"ש שלא בעמד בזה דבר בכרור. ושיין בשלולת יעב"ץ מ"ה סי' ע' ושיין בשו"ת תשובה מהסכה מ"ש סי' פ"ש כזה: (ד) יחבור בה הפירה. עיין בכסף יד הקצעה פ"ג מהלכות מזוזה אות כ"ה שכתב דסיינו בענין שבבא המזוזה גרמא ומהריין בענין פ"ש בגמרא לו שעלה עניה מלבן כו' ומעלה דזה כרור לדינא דכשאין המזוזה גרמא ומהריין בענין פ"ש בגמרא לו ב' כלל דוודאי יש יגמין ר"ש מזוזה כלל ולכן אם שנוכנין הכמון לקדוה המזוזות הפתח ומניחין אם המזוזה ובוא אינה גרמא ובוכר כלל מיום יוגמים זה לא שבוא מוגמת הפתח מקומה כרחוי והכלכתא ויש לעשות מיזה מיעון לו סיכר בחלל הפתח על המקום הנקבע ודי בכן פ"ש: (ו) ויקבענה בה. עיין בתשו' דרכי נועם מ"ד סי' ר"ח דלמלוה לריך שהתא קבועה בהמסמרים פ"ש עוד: (ז) במזוזות הפתח. עיין בכסף יד הקצעה פ"ג מהל' מזוזה אות כ"ג שכתב דבמקום שמ"ש לקבוע המזוזה על המזוזה ממש כגון שמזוזות הבית הם מ מבני שיש ובוזיות בהן ולריכין לעשות תחבולה לקבוע אם מחיכם שבר אל עץ בתוין שבלא מרוכבת לעמון ומהו יהיה תחבר לקבוע על זוזה בתבלה המזוזה. ונראה דבעיון זה אם קבע המזוזה מקודם בהבלבלה ותמ"ל קבע הבלבלה עם המזוזה על מזוזה לתבן דתין בזה משום מעשה ולא מן הטעמי ע"ש שבתריין בעמים הדבר: (ח) שפסולה. והגר"א ז"ל בס"ש שלו פבק כרש"י שלריכה לעיות זקופה ע"ש וכן הוא בהגהות שלו: (ט) וכן נהגו שלו: (ט) וכן נהגו בשעת. עיין בכסף יד הקצעה פ"ג מהלכות מזוזה אות ט"ו שכתב דבמקום שמזוזה בתים הרבים כולו יקבענה זקופה לתרבן מזוזה בטפח כי אף כרמ"ל אינו מולק אלא בטנין שיוכל לעלות ידי שיהיה ובמנין זה יותר טוב מאם לעשות אותה על לד מזוזה הטפח אלא בתוך מלו בטפח דסיינו אתרי דלתא ודוכ הפוסקים פוסלים אותה כמו שכתב הש"ך סי' ק"ג ס"ש: (י) שמע לצד פנים. עיין בכסף תשובה יו"ד סימן קפ"ו שכתב דחדר שקורין מלקש"ל שלין מתחיזה רק מבכרים ומ"ל לקבוע המזוזה בחוחב מלו בטפח ונראה לקבוע מזוזה פוסה סתוך בטפח ולתקה בלבלבון ירחיק מעט בטפח גם לדעת הפוסלים לבריחה מוסכה מסתכרת שיפא שליה לד פנר בטפח פ"ש. וכ"ל דלא מ"ל כדעת ספר יד הקצעה שהוא בס"ש הקודם אם לא שבתוקן לומר דבוא מיירי שאפילו בתוכן מ"ש לבריח בתלן בטפח: רצ (א) פ"ת או תפילין שבלו. [עיין בתשובת הגאון הכמ"ר סי' רע"ש מרב קדוש מ"ש בסר ויפיר בתחלת בתיבתו לא נתיה עניו קדושת פ"ש משולה וכמ"ש הרמ"ל לעיל מ"ר: רפ"כ דמוכר לתכלו ולכן מוכר ג"כ לעשות ממנו מזוזה וכ"ש לקנן גליונותיו לתיקון פ"ש אלה וכולו ז"ל כתב דזה מיגו דתקנו אמלה לרבותא קמבר תפילו אמלה ולא מזו עוד לתמוהו כלל תפילו לגמר לו מיגוקות ומכ"ב כתבות רק מבר ויפיר דמבר לתקנו לקרות בו בלבוד לו לגמרו בו מ"ש עוד בסימן קפ"ג בס"ת מלה לא נמלר כל לאיזה ישיבות אלא כלו ונמלר בלקף לו בכתב כלן לו ולא נמלר שום דוסה אמר לכתוב דבר אחר על קלפים אלו דלא בכל אחד ברגה לכתיר פ"ש: (ד) שם גליונותיה. [עיין בתשובת חתם סופר סי' רפ"ש בתבמב דדוקא שם גליונו אותו ספר עצמו שמתקן. אבל לתקן ס"ת אחרת כיון אלא מעשה מעוקרת לבשמש זה סס"ת אין לכתיר אחר ס"ת בענין אחר. עוד מבואר שם דמ"ש בהמ"ת אם ס"ל לתקנה בענין אחר בכתובה אם הוא כתוקן אלין לעשות כלל שיעמלה שום מיקון אחר לעולם אבל אם אפשר בשום אופן לעשות בענין מהאפשרי אפילו רק קלף לתקן לתקן ספר תורה אלו מ"ב עפרידים הגליונות אלו לחזור לגיות אפשרי לגוף ס"ת כבר אחרון לקן אופס בשכל לתקן עצמו. וכתב עוד שם בדבר אחר בכתב אלא אם כן הוא בעיגון. ת' נ"ר ח"א בא"ח כלל ב' סי' כ"ח: (פי' ר"ל ע"ז סק"ג) דוקא בחד פרשה. ולא בתוס' ולר"ש מוכח דגם בכמה פ"ש אלין לגמרן בכתב בפרשה א' כשר דהא הס"ת שבלה בבר בפרשה אחת ואינה אחרת מעמד' ולקשה מהגמ"ת דזה שלא בסדרן ת' נ"ר ח"א א"ח כלל ב' סי' ד' מר"ת אבנר אורחות

בית הלל

בגיונים ואם נעשה כולם בגלת הספר וכוה דעתו מתחלה על כולם לא יכרך אלא כרכה אחת ואם מפסקים ביניהם צריך לכרך על כל אחת ואחת וה"ה אם לא היה דעתו מתחלה לכולם הוי הספר ביניהם עכ"ל. ומה שכתב שם ואם מפסק ביניהם נראה כמו שכתב בסעיף אחר זה ואם מתבלל בתוך אחר זה דעתו מתחלה גם על אלין גדול ולא הספק ביניהם' בעיר' לו בדברים אחרים מ"ש לעיל ולכך נראה עכ"ל ומ"כ גם כאן בחוזה הדין כן. אבל הסלוקה שהולך מהפה זה לפתח אחר לקבוע המזוזה לא הוי הספק אע"פ דאבני עלים גדול הוי כלילה לגיתו ל"ש הספק פ"ש לענין מזוזה כלילה אחדר זה לאחר אחר ובכל בנים אחד לא הוי הספק אבל כלילה אבנים זה לאחר ואע"פ שאני הבאים שם אלו הוי הספק בכל ואין לבקשות מהא דאיתא בכל פסח הי' פ"ב ס"ב בנרכה אחת הוא לבדוק בתה בתים הפסקיהו עעמא דלאחר מכרכ' דהיינו תחלת שבדוקה אם אם בדבריהם אין לריך לכרך שנים אלא הוי הספק דיוקר מעוה בהתחלת שבדוקה וכ"ש בלילה ג"כ לא הוי הספק מבלה"ר ביכי דמעשה מתחלה ובמו דאיתא בגיטין בס' ועד שיהו ולכן הוי הספק בהלילה אבל בהלילה ואין לבקשות מבנים לבית וקל: (סימן ר"ב סעיף א' בהג"ה) אבל מותר לתקן הס"ת וכו' לא יתחוך הגליונות וכו'. ע"ו בזוהר ומשמע שם דלא בגליונות שם רבים מבשיעור שלרי' לו' אעפ"כ בסבקדוש ס"ת ואם רוצה לתקן יפר בלבד אם שעשו לתקן יפר בלבד אם לא יפר בלבד אם לא מצאתי אלא בתשובת הרשב"ש בסוף ס"ת הבאות ס"ת בפרי אדיריך כי קבלה אחר הרבה ס"ת ה' הבאות ס"ת בפרי הרבה ס"ת ה' הבאות ס"ת בפרי הרבה ס"ת ה' הבאות ס"ת בפרי

דילמא אתי לאפרושי מן הפסור על המזיד. פירוש לי׳ הא אינה טובת המלאכה לא מיירי. וכרבנן גזרו בה דלא תיישיבו דילמא אתי לאפרושי מן הפסור בה המזיד כגון הקוקה מפני הכלי״ל ע״ז בין דלא הקוקו לאפרושי מגזרה גדולה ואפילו משמעות דמקוקו לאפרושי מפריש והן שלו אינה טיכולה שובת הוי מדרבנן דון הפסור מן המחוב ובן הוא דאמר מ״ק דבולה (דף יג׳) כסנים שבולים לעשות מסם פיסה אינו מחוב אבל אם לא לחבל קבע חייב מדרבנן כון הוצרו לעולל מניהו מעלה בלא מעבר אינה טיכולה מלאכה אינה מלאכה דמיני מלאכה אינה מלאכה דמיני מלאכה אינה מלאכה דמיני

בתוך ביתו הוי צורכה לעצמה דהרוייהו : תני . כתוספתא פ"ק כל לשכות וכו' : לא היא גזירה גזרו עליה. דס"ל לר' יהודה דירה בעל כרחה היא ולא אמה דירה אלא מקום גזירה אמת יאמרו כ"ג הכנס בבית ההדורין הוא שאין לו מזוזה : בשעריך אינה תניי תני בשעריך . אלא פרט לשערי הר הבית והעזרות דלהו אלא הן ואינה הוא דכשעריך לרבות הוא דכל המקדש שער

בתוך ביתו. ולא יכנוס למקדש כלל : לא היא גזירה גזרו עליה . אלא יאמרו כה"ג הכנס בבית ההדורין הוא מיבב במזוזה אינה דירה קבע : פרט לשערי הר הבית והעזרות שאינן בשעריך המיוחדין לך אלא קדש הם : לרבות . שערי הר הבית והעזרות בתיבין בשעריך הן שאתה נכנס דכללא שעריך הן שאתה נכנס ויוצא בו : מ"ד פרט ר"י . דכתיב כל שאינו דירת קבע פטור ממזוזה : ופריך יאות אר"י . שפיר קאר"י: שאינן מיוחדין לך ומ"ט דרבנן דמחייבין את לאו בית דירה הן : התיב ר"י בר' בון . לסיועא לרבנן : בשעריך לרבות שערי מדינה . ולא פליג ר' יהודה אע"ג דאינן בית דירה אלא ודאי הטעם לפי שכהן נכנסין לבית הדירה דהיינו בתי העיר ותצירות והכא נמי בשערי עזרה לפי שכהן היו נכנסין לבית דירה דהיינו לדירת הכה"ג וסערי דיום שבעה ימים שמה דירה : תולדת המולים . נקיקים וחוריס שבתוך הגבעות. מולדת. כמו מור שמרכיבו מולדות סדרים בחלן : המולים . הם גבעות כמו מלאת בגלת בב"ב: חלון שהוא ד' על ד' . תמות : ומניפים לרבוניהם . שיושבים עם העבדים בימות החמה להניף רוח לתרוויהם בחדר המקרה : לולין . בגין שמגדלין עם חוזים ותרנגולים : חלון ע"ג חלון . וחלון בחלון ד' על ד' : הן דו דרס וכו' . לפי שהלון סמוכין על האסקופה התחתונה מלרפן כאילו הן חתם ותיבין במזוזה : דהוה עביד וכו' . שהיה נעשה על דעת דכל החכמים : לשכת בולוטים . לשכת פרים היו קוריס לותה : פרחידתן . פקידי המלך שיד המלך היתה עם לחליפן בכל שעה כלומר והוא פילוס למלאת פלהדרין : מלאת עבידת . עשה לדבר שמתחילה היו קורין לותה בולוטין ולא"כ פלהדרין: כראשון. במקדש ראשון : שהיו משמשין . בכהונה גדולה כה"ג בן כה"ג אם היה ראוי לכך ולא היו מתמנים לכם ממון : שימשו בו. כל ימי בניינו לא יזכר מת"י כהנים גדולים : בדמים . שהיו מתנים למלך : ומהן . משעות עמידת בית בני שימש שמעון הצדיק מרבעים שנה ולא מתר לכל הכהנים כי אם ס"פ שנה : ומחוקינן כסף . שהיה לו לבית המדות נדוסות אלא כדי שלא יפלו המעות מהן

בתוך ביתו הוא זורכה להיא דא"ר יוחנן וצורכה להיא דאמר בן בתירה . *תני לא כל הלשכות שהיו במקדש היו פטורות מן המזוזה חוץ מלשכת פלהדרין שהיא דירה לכהן גדול שבעת ימים בשנה א"ר יהודה אף היא גזירה גזרו עליה *בשעריך אית תניי *תני פרט לשערי הר הבית והעזרות אית תניי תני לרבות (ה) מ"ד פרט ר' יהודה מ"ד לרבות רבנן . [יאות א"ר יהודה מה טעמא דרבנן בשעריך וכי בית דירה הן התיב ר' יוסי בי ר' בון *והתני בשעריך לרבות שערי המדינה וכי בית דירה הן לא שבהן הן נכנסין לבית דירה והכא שבהן היו נכנסין לבית דירה] *תולדת המולים חייבת במזוזה חלון שהוא ארבע על ארבע שעבדים יושבים שם ומניפין לרבוניהם חייבין במזוזה לולים אלו על גב אלו חייבין במזוזה הן דו דרס אסקופתה ארעייתא ר' יוסה הוה מצטער דלא חמא לוה דד' אילוי דהוה עביד מן דעתון דכל רבנן : לשכת פלהדרין : אבא שאול היה קורא אותה לשכת *בולוטין בראשונה היו קורין אותה לשכת בולוטין ועכשיו הן קוראין אותה לשכת פלהדרין פראידתין מילא עבידה *בראשון שהיו משמשין הוא ובנו ובן בנו שימשו בו שמונה עשר כהנים אבל בשני על ידי שהיו נוטלין בדמים וי"א שהיו הורגין זה את זה בכשפים שימשו בו (ג) שמונים כהנים וי"א שמונים ואחד וי"א שמונים ושנים וי"א שמונים ושלש וי"א שמונים וארבע וי"א שמונים וחמש ומהן שימשו שמעון הצדיק ארבעים שנה א"ר אחא כתיב *יראת ה' תוסיף ימים אילו כהנים ששימשו בבית הראשון ושנות רשעים תקצורנה אילו ששימשו בבנין השני *מעשה באחד שש לה ביד בנו שתי מידות של כסף מליאות כסף ומחוקיהן כסף ובא אחר ושילה ביד בנו שתי מידות של זהב מליאות זהב ומחוקיהן זהב אמרו כפה הסיח את המנורה *מצאנו שלא הרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדים בו"ם ובגלים עריות ושופכי דמים ובן בשני *ר' יוחנן בר תורתא אמר מצאנו שלא חרבה שילה אלא שהיו בבזוי את המועדות ומחללין את הקדשים מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדי בו"ם ובגלי עריות ושופכין דמים אבל בשני מכירין אנו אותם שהיו יגיעין בתורה ובהירין במצות ובמעשרות וכל ווסת טובה היתה בהי אלא שהיו אוהבין את המטון ושונאין אלו לאלו שנאת חנם וקשה היא שנאת חנם שהיא שקולה כנגד ע"א ונילוי עריות ושפיכות דמים דלמא ר' זעירה ור' יעקב בר אחא ור' אבונה הוון יתבין אמרין ביותר שבראשון נבנה ובשני לא נבנה אמר רבי זעירא דראשונים עשו תשובה והשניים לא עשו תשובה אמר רבי אלעזר *הראשונים נתגלו

בדרך שלתן ממוקות ומה שהיה חסר מפני המחוק היה מביא כפני עצמו מלאתי ול"ג ומחוקיהן היינו הכלי שמוחקין בו המדה נמי היתה של כסף כמו המדה : כפה הסיח את המנורה . משל הוא אתה חמרא ובעם לברנא אף כאן המרכה בשוחד הוא מגלח חכיהו : מלאתו שלא חרב הבית וכו' . בבבלי ליף להו מקרא : וכן בבני . דמסהמא עון אחד לשניהם : מבזיה את המועדות . שלא היו עולים לשם לרגל שלא הלקה הולך לסבב ערי ישראל להדריכם שיעלו לרגל : ומחללין את הקדשים . כדכתיב גם בארם יקטירון החלב וגו' עד כי נאלו האנשים את מנחת ה' : וכל יוסף טובה . כלו' כל מדות טובות היו בהן : דלמא . מעשה והיו יושבין רבי זעירא וכו : הוון אמרין ביותר . קשה בגמרא חגם מג"ע ובעו"ס וס"ד : ובבני לא נבנה . עדיין שחטא דור המדבר המחרון חמור מן הראשונים : הראשונים עשו תשובה . כלומר לעולם דשוים הם אלא דלכך נבנה לראשונים בזמן קלר לפי שעשו תשובה : הראשונים נתגלו

מסורת הש"ס

יומא ו ע"ב

שם יא ב

שם יא ב

(מגילה פרק ד' הלכה יג)

שם ת ב

שם ס ע"ב

ויקרא רבה פרשה כא

יומא ס ב

תוספתא פרק מנחות

עין משפט נר מצוה

ה מי' פ"ז מס"ה הלכה ו

ב מי' שם הל' ה פסה"מ יו"ד סי' כט ס"ה

גליון הש"ס

(ה) עי' קיע ובגליא לפרש דפ"ו פרטר דפתר בלשכת פלהדרין מעשים דירת לך מעשים מהות קודש מהיינו בכל מקום ב"ד ובמ"ד הכי יכו ובו' נתר' ריעבר"ל דף יא ע"ב מקשה על דלן דלמא אלא לא דרס מקום מהות קודש כמו דמפשיטן מ"ש שבעי הכ כהנים וכו' ועי' בתי' דף י ע"ב :

(ג) עי' הוס' יומא ס ע"ב ד"ה ולא :

נתגלה

לילה ליום פ"ב דלא היה פרקין כלילה דמל"ב המיך היה מעמידו בלילה מה"ב למוסרו ליום הא הקמת הלילה פסולה לעבודת היום וכדבריהו לעיל: וחיטו

מלחמה (סוטה מג, א) דרריש אין לי אלא בית, [מנין לרבות] בית התבן ובה"ב ובית האוצרות תלמוד לומר (דברים כ, ה) אשר בנה מכל מקום, הרי דצריך רבוי לרבות, ור' אליעזר בן יעקב אמר אין לי אלא בית, על אלו אין חוזר מהמלחמה, הרי דפסיקא להו דאינן בכלל ובית, והכא דריש מביתך כי היכי דלא נילף מהתם, אבל הא חזינן דאינן בכלל בית, וזה מוכרח כפסק רבינו.

שם. בית שער אכסדרה וכו' פטורין מן המזוזה וכו', אם היו בתים החייבין במזוזה פתוחין למקומות אלו חייבין במזוזה. נשאלתי, בבית שיש בו כמה בתים, מהם בתים שגר בהם ישראל ומהם בתים שגר בהן עו"ג, ויש פרוזדור שנכנסין בה לבתיהם, ובהפרוזדור מונח כלים וכיו"ב, אם פתח הפרוזדור חייב במזוזה.

והנה בבית שישראל וגוי שותפין בו הוא מפורש ברמ"א יו"ד סימן רפ"ו (סע"א) דפטור ממזוזה, והרשב"א פליג וס"ל דחייב, מדלא מוקי בחולין (קלה, ב) ביתך למעט שותפות גוי, אמנם פה יש ספק אחר, דביומא דף י"א ע"א אמרו הני אבולי דמחוזא מ"ט לא עבדו להוא רבנן מזוזה, ופרש"י שערי עיר ששמה מחוזא, והיו דובן, ישראל, והנה אם סבר רש"י דביתך ממעט שותפות עו"ג מה לי אם מעוטו של עו"ג אינו ביתך, הם ביתך לא ממעט מה איכפת לן שרובה עו"ג, הלא דירת ישראל עכ"פ חייבת במזוזה, ועמד ע"ז בשו"ת רעק"א (סימן ס"ו), אולם דברי רש"י מוכרחים, דבירושלמי שם יומא פ"ק (ה"א) מ"ט דרבנן, בשעריך, וכי בית דירה הן, התיב ר' יוסי ב"ב והתניא בשעריך לרבות שערי המדינה, וכי בית דירה הן, לא שבהן הן נכנסין לבית דירה, ה"נ שבהן נכנסין לבית דירה, אם כן חיובא דשערי מדינות ושערי עיירות דבהן עשוי שנכנסין בהן לבית דירה, ואין חיובו מצד עצמו, ואם כן תביט על מי מתייחס השער, אם רובא ישראל א"כ חשבת כאילו נכנסין לבית דירות ישראל בהן וחייבין במזוזה, ומקרי בשעריך, דסלק מיעוטא כמאן דליתא, דאטו אותו השער אינו נצרך לבתי ישראל, ומתיחס רק אל בתיהן, אבל כי רובה עכו"ם הרי נכנסין בה לבתי דירות של עו"ג, והוי כמו שער מדינה של גוים, דאדעתא דרובא איתעבידא הך שער, וכמו דאמרו בסוף פרק כל כתבי (שבת קכב, א) אדעתא דרובה מחממי אדעתא דרובה מדליקי כו', ויעוין כתובות דף מ"ה ע"ב מבשעריך דממעט שערי עכו"ם, תלוי בעיר שרובה גוים, דתו הוי שערי גוים, הרי דברובא תלוי מלתא, וכן גבי מזוזה, ודו"ק, אבל בית שעיקר חיובו מצד עצמו שהוא בית דירה, אטו כי דר בה הגוי אין דירתו ממעט דירת ישראל, ולא מקרי ביתך אף כי דר עו"ג אחד בין עשרה ישראלים, וזה ברור מאד, וכיון שכן לפסק השו"ע רבית האוצרות ובית העצים חייב במזוזה, אם כן מה שגר בה העו"ג בתשמיש שמניח בה עצים ואוצרותיו הוי בית לענין מזוזה, ותו לא מקרי ביתך דישראל אף אם עשרה ישראלים דרים בה, אבל לשיטת רבינו דפוסק דבית העצים פטור מן המזוזה, רלא מקרי בית, תו הוי הפרוזדור רק כמו בית שער, ולא דר בה לא הגוי ולא הישראלים, רק דהוי בית שער שבו נכנסין לבית דירה, אם כן אם רובן הדרים בבתים ישראל הלא נכנסין בו דרך הבית שער, ומקרי דמתייחס דהוי ב"ש לבתי הישראלים וחייב במזוזה דבר תורה, וזה ברור, אם לא באופן דיש חשש סכנה, כמו"ש הפוסקים, ודו"ק.

הלכה יג: שהיא חובת הכל תמיר. נ"ב. אפילו נשים, ואף בלילה.

הלכות ספר תורה

פרק ז

הלכה א: ואע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו.

אציג פה מה שהשבתי לחכם אחד, במה שהביא ראיות דאינן יוצאין מצות כתיבת ס"ת בשותפות, חדא דהטור (יו"ד סימן ד"ע) ורא"ש תמהו אמאי לא מקיימינן מצות כתיבת ס"ת בזמן הזה, ואם יוצאין בשותפות אין עיר שאין בה ס"ת עכ"ל, ובאמת זה אינו, דנראה דאף אם נימא דיוצאין בשל ס"ת בשותפות, מדכתיב (דברים לא, יט) כתבו לכם, מכ"ז אם הוה בשותפות מי שאינו בר חיובא אינם יוצאים, דאף דהס"ת כשר, מ"מ אינו מקיים מצות כתיבת ס"ת, דהוה כמו שקנו ס"ת, וא"כ חזינא דנשים מתנדבים בכתיבת ס"ת, א"כ א"א לצאת, דע"כ דמקנים המעות לצבור, א"כ אם הוה מצוה פרטיית על כל יחיד איך יוצאין במה שכותבין ממעות השייך לצבור, לא לכל יחיד, [עיין מנחות כ"א ע"ב דכהן שוקל בק"צ ומנחתו נאכלת] ודו"ק.

שנית הביא ראיה ממה שצוה לנו לכתוב ס"ת, ומשה הלא כתב י"ג ס"ת ומסרן (לי"ג) [לי"כ] שבטים, ואמאי נצטוו לכתוב ס"ת, הא יוצאים במה שמסר להם משה, וכפי הנראה דמצוה זו נהגה תיכף עכ"ד, והא לאו מידי, דמאי ראיה זו, הלא אם יאבד הס"ת או יתרחקו שלא יוכלו לשמוע ודאי א"י ולכך נצטוו, וע"כ תוקף ראיתו מהא דקאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, משמע עתה תיכף, הלא פשטיות המקרא צווח שתיכף כאשר צוהו השם לכתוב השירה וללמדה לבניו עשה מיד משה ויכתוב משה את השירה הזאת וילמדה, הרי חזינא דמשה קיים בכתיבתו ביום מותו י"ג ס"ת מצוות עשה של כתבו לכם את כו', וחזינא דיוצאין בשל שותפות, ופשטיות המקרא היה מורה דאין זה מ"ע ליחיד, רק ציוו למשה שיכתוב לפני מותו וילמדנה לבניו, רק בכ"ז למדו רז"ל (סנהדרין כא, ב) דמצוה לכל יחיד, מדכתב כתבו לכם ולמדה, הלא היה צריך לכתוב כתוב לך בלשון יחיד, וזה דיוק נפלא, אבל מ"מ מקרא צווח שבכתיבת משה קיימו מצותה, ודו"ק.

שלישית הביא מהך דקאמר בנדרים מ"ח ע"א מאי תקנתן יכתוב חלקו לנשיא, וא"כ אם אין לו ס"ת אחרת אין זו תקנה, וע"כ דבלאו הכי אינן יוצאין בשותפות ע"כ, הנה תוספות (שם ד"ה והספרים) פירשו ספרים שרגילין ללמוד בהם בני העיר, הרי לא קאי על ס"ת כלל, ואף דמרש"י משמע דעל ס"ת קאי אתי שפיר, דנראה לי להסתפק אם אין לו בה רק שותפות של פחות משוה פרוטה אם יוצאין בה, דהא בודאי אם יצוייר שס"ת שלמה אין שוה פרוטה בכ"ז יוצאין בה, אבל בשותפות מסתפקנא [ועיין סוכה דף (כ"ח) [כ"ז] ע"ב ברש"י (ד"ה כל) דמפיק מהא דיוצאין כל ישראל בסוכה אחת, וא"א דאית ביה ש"פ לכל חד, דשואל כשר, ואף על גב דבפחות מש"פ יוצא באתרוג, דבאתרוג שהוא פחות מש"פ יוצא בודאי, כמו ערבה, וטעמו משום דבצירוף ממונו הוי ממון, דכל ממונו הוא מתחלק לפחות מפרוטה, ובצירוף ממונו גם האתרוג שפחות מפרוטה הוי שלו, ודו"ק היטב] ואם נאמר דיוצאין בה א"ש, דיתן כל חלקו לנשיא וישייר בה פחות מש"פ, דאינו ממון למיתסר בהנאתו, ודו"ק, ע"כ השבתי לחכם הנ"ל.

ולפ"ז אתי שפיר מה שהביאו המחברים דאינו יוצא מצות כתיבת ס"ת בס"ת של

[תהלים קכא, ה] ה' שומרך וגו', מלך בשר ודם הוא מבפנים ועבריו שומרים אותו מבחוץ, ואתם ישינים על מטתכם וה' ברוך הוא שומר אתכם מבחוץ.

ב ועל כן נתינתה בטפח החיצון, שיהא כל הבית לפנים הימנה ובשמירתה. לכן יש אומרים כשאדם יוצא מן הבית או נכנס לתוכו יניח ידו על המזוזה ויאמר ה' ישמור צאתי ובואי וגו', מכל מקום אם אין ידו משגת לקנות תפילין ומזוזה, יקנה תפילין ולא מזוזה, דמצוה שהיא חובת הגוף עדיפא.

רפו מקומות החייבים במזוזה, ובו כ"ג סעיפים.

7 ←

א אלו המקומות שחייבים במזוזה, אחד שערי בתים ושערי חצירות א] מדינות ועיירות רפת בקר ולולין ואוצרות יין ושמן ובית האשה ובית השותפין כולם חייבים, דכולם בכלל ביתך ובשעריך הן. ובית השותפין דחייב דוקא כשהשותפין הם ישראלים דקאי וביתך על כל אחד מהם, שכל אחד חייב דהא כתיב בתריה [דברים יא, כא] למען ירבו ימיכם וימי בניכם, כל החפץ בחיים חייב, כלומר כל מי שיקיים התורה והמצוה. אבל בית של שותפים ישראל וגוי ב] פטור ממזוזה, דגוי אינו חפץ בחיים שהרי אינו מקיים התורה שהיא החיים, וכיון דחלקו של גוי פטור, גם הישראל פטור דשמא כל המזוזה הוא חלקו של גוי, וכן שערי חצדות או עיירות שמקצת גוים דרים שם פטורים ממזוזה, דגוים אינם חפצים בחיים.

ב בית התבן בית העצים ובית הבקר סתמא חייבים, ואם הנשים רוחצות בהם פטורים, דכיון שעומדות שם עדומות אין כבוד שמים להיות שם מזוזה. ודוקא אלו, אבל חדר ממש אפילו מקום שאיש ואשה ישינים ומשמשים שם חייב במזוזה ג], שאף על פי שמשמשים אין עומדים עדומים. ויש מקילין ואומרים דבכל מקום שנשים שוכבות פטור ממזוזה, וכתב מורי מהרמא"י ז"ל שבמקום שהדלת מבפנים וכששוכבים שם סוגרים הדלת ונמצא המזוזה מבחוץ חייב לכולי עלמא ד].

ג בית הכנסת פטור ממזוזה, שאינה עשויה לדירה, וסתם ביתך, בית דירה משמע או בית שמשתמשים בו בדבר צריך לו כמו כל אלו הנזכרים למעלה, אבל בית הכנסת אינה עשויה אלא להתפלל בה. ואם יש בה בית דירה לשום אדם, חייב במזוזה, ואם הבית דירה בעזרה שלפני הבית הכנסת, העזרה חייבת ובית הכנסת פטורה.

ד בית הכסא ובית המרחץ ובית הבורסקי ובית הטבילה פטורים, לפי שאינם עשויים לדירת כבוד.

ה במקום שיש טינוף כגון שתינוקות מצויים שם, טוב לכסות המזוזה, ובמקום טהרה טוב להיות נראית.

ו אכסדרה והוא המקום שיש לו ג' כתלים סתומות ותקרה, אף על פי שיש לה שני פצימין ברוח רביעית פטורה, מפני שהפצימין להעמיד התקרה הם עשויים, ולא משום מזוזות, אבל אם יש לה מחיצה גם כרוח הרביעית אף על פי שהיא נמוכה ה] או שעשויה חלונות חייבת, דבית דירה מקרי.

ז מרפסת שהיא דרך לעלות בה לעליות, ובית שער הגינה פטורים, שאינם מיוחדים לדירה, ואם בית פתוח לאחד מאלו חייבים. ויש אומרים שבית שער חייב מדרבנן אפילו אין בית פתוח לו שהוא דומה לבית דירה.

ח בית שער שפתוח לבית ולחצר חייב בשתי מזוזות, אחת במקום שפתוח לבית ואחת במקום שפתוח לחצר ו].

ט בית שער העומד בין הגינה לבית חייב בשתי מזוזות, אחת במקום שפתוח לבית ואחת במקום שפתוח לגינה.

י בית המדרש אינו בית דירה ופטור מן המזוזה, ואם יש בו פתח שדגיל לצאת בו לביתו חייב במזוזה באותה פתח, ויש אומרים שבית המדרש חייב במזוזה, כיון שהתלמידים ישובים בו מן הבוקר עד הערב דומה לדירה יותר מבית הכנסת, וראוי לחוש לדבריהם להחמיר לעשות לו מזוזה, אבל לא יברך עליה בקביעותה, דשמא מן התורה פטורה היא כסברא ראשונה והוי ליה הברכה לבטלה, לפיכך יקבענה בלא ברכה.

יא סוכת החג בחג, והבית שבספינה, והחניות שבשווקים פטורים, דרחמנא אמרה ביתך, וסתם ביתך דירת קבע משמע, לאפוקי כל אלו שהם דירת ארעי שגם הסוכה בחג דירת ארעי מיקרי כמבואר בהלכותיו.

יב שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו הפנימית חייב והחיצונה פטורה, פירוש כך היה דרך יוצרי כלי חרס בימיהם עושים להם שתי סוכות זו לפנים מזו, בפנימית הוא דר ומצניע קדירותיו ובחיצונה הוא עושה מלאכתו ומוציא קדירותיו למכור, פנימית חייבת במזוזה משום דכל דירתו בה, והחיצונה פטורה דלאו דירה הוא שאינה עשויה אלא לצאת ולבא דרך שם ולהכנים שם תגרים, ולא דמי לבית שער דאמרינן דחייב דהתם קביע תשמישתיה והכא לא קביע.

יג בית שאין בה ד' אמות פטור, דלא מיקרי בית, שאינו ראוי לדירה. ואם יש בו כדי לרבע ד' אמות על ד' אמות בשוה, אף על פי שארכו יתר על רחבו או שהוא עגול או בעל ה' זויות, כל שיש בקו המקיפו בחללו לרבעו ד' אמות על ד' אמות ראוי לדירה הוא וחייב.

יד בית שאין לו תקרה אינו ראוי לדור בתוכו ופטור, אף על גב דשערי חצירות חייבין וסתם חצירות אינם מקורין, שאני חצר שבתים מקורין פתוחים לתוכו ומשתמשין משם לבתים ומבתים

הגהות מוהר"א אזולאי

א] אע"פ שאין החצר מקורה.

ב] כתב בספר בדק הבית בשם הרשב"א מזוזה חובת הדר הוא ולשמירה שויה, ואפילו בשותפות הגוי, ישדאל הדר בה צריך שמירה. וכתב הרב ז"ל דהכי נקטינן ולא כדברי המרדכי שכתב שהוא פטור.

ג] וכן פסק הרב בספר בית יוסף.

ד] עיין בספר לחם חמודות על ה' מזוזה בסימן מ"ו.

ה] שאין מגיעות לתקרה.

ו] חוץ ממזוזה שהוא חייב אם הוא פתוח לרשות הרבים.

היחיד נבדק פעמיים בשבוע מזוזות הרבים נבדקת פעמיים ביובל ואמ׳ רבי יהודה מעשה בארטבין וכו׳ יט).

ד והנה בעת שנעשו השערים ברחוב קלוני״א ושאלתי את רבותי בגליל העליון אם יש לעשות מזוזה ולא השיבוני והי׳ בדעתי להוציא על זה כי בסיעתא דשמיא נבנו על פי ובינותי כי שערי קהילת וורמש״א לא היה בהם מזוזה ונתתי אל לבי, דגם תלמיד אחד כ) הזכיר לי מהני אבולי דמחוזא דפטידי משום סכנה הכי נמי אחרי שכותים דרים בתוכה ובית העצה כא) תוך הרחוב פטור. בית הכסא בית הבורסקי פטורים וכן מקום שנשים דוחצות או מתקשטות שם דאינם לכבוד כב).

בית הכנסת, בית המדרש דלית ביה דירה פטורין עיין פרק הקומץ רבה כג).

ב. אבנטו של כהן הדיוט רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון חד אמר של כלאים וחד אמר של בוץ כג׳).

דכנים לה כד) בירושלמי אמר הדין דמכניסין אלמן אלמנה בערב שבת צריך לייחד עמהם מבעוד יום שלא יהי׳ נקונה קנין בשבת כה).

דמגרש לה על תנאי כו) מכאן משמע דכהן יכול לגרש על תנאי ולא הוי ריח הגט וכן איתא בפרק הזורק גט כו׳).

כל שבעת הימים זורק הדם ומקטיר קטורת ומטיב הנרות ומקריב ראש ורגל ושאר כל הימים אם רצה להקריב מקריב שכהן גדול מקריב בראש ונוטל חלק בראש כז).

מסרו לו שני זקנים כז׳) ואמרו לו קרא בפיך וקורין לפניו סדר היום. שחרית מעמידין אותו בשער מזרח ומעבירין לפניו פרים ואלים וכבשים, כל שבעת הימים לא היו מונעים ממנו מאכל ומשתה מלבד ערב יום הכפורים כח)

הגהות וביאורים

בתלבושת פרוצה, צריך לכסות המזוזה ויתבאר בעה״י להלן אות כב.

יט) שם בגמרא.

כ) בכת״י: וגם תלמיד אחד.

כא) בית העצה היינו בית הממשלה.

כב) דבינו פוטר במקום שהנשים מתקשטות שם, אבל אם הוא דירה קבע ורק מתקשטות בדרך עראי בודאי שחייב ובמקום שנמצא עוברים על יד הדלת בטפח באשה ערוה או שער באשה ערוה, אין לפטוד בזה את החדר ממזוזה. ורק צריכים לכסותה כמו שפוסק השו״ע הלכות מזוזה סי׳ רפ״ו סעי׳ י״ב במקום שתינוקות מצוים שם טוב לכסות המזוזה. ומצוה גוררת מצוה שעי״ז זכות מצות מזוזה יזכו לשוב לדרכי הצניעות.

כג) במסכת מנחות בדברי רבינו סימן ט.

כג*) גמרא דף י״ב ע״ב.

כד) גמרא דף י״ג ע״א.

כה) תוספות דף י״ג ע״ב ד״ה ולחדא אמר לה.

כו) גמרא דף י״ג ע״א.

כו*) במסכת גיטין בדברי רבנו סימן ק״ו „כהן המגרש אשתו על תנאי ולא נתקיים התנאי, מותרת לו״.

כז) משנה דף י״ד ע״א.

כז*) לפנינו הגירסה מסרו לו זקנים.

כח) משנה דף י״ח ע״א.

ואין מאכילין אותו דבר המביא לידי קרי, הנהו דמפרש בגמרא (דף יח) אכסניא לא יאכל בצים ולא ישן בטלית של בעל הבית כט).

רב אמר מאן הויא ליומא והא אמר תבעוה לינשא ונתפייסית צריכה שבעה נקיים, יחודי הוה מיחדי כט*) לאו יחוד עם הכלה דהא אמרינן פר׳ קמא דכתובות הוא ישן בין האנשים והיא ישינה בין הנשים, אלא מיחדין להם הנשים והם בודקות עצמן בכל יום עד שתיבעל ל).

מסרוהו לזקני כהונה לעלי׳ בית אבטינים השביעוהו הוא בוכה והן בוכין. אם הי׳ חכם דורש, אם רגיל לקרות קורא, או קוראין לפניו, זכרי׳ בן קבוטל אומר הרבה פעמים קריתי לפניו בסדר דניאל לא).

ג. הקורא שמע לא ירמוז ולא יקרוץ בפרק ראשון אבל בפרק שני מותר לב), ודברת בם בקריאת שמע מפני היראה ולא בתפלה אפי׳ מיראה וכבוד לג).

ביקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדה ואומרים עמוד והפג על הרצפה לד).

בי״ה תורמין מחצות לה) השטן בגימטריא שס״ד כי ביום הכפורים אין לו רשות להסטין לו) ודוקא עבירות שנעשו בו ביום לז).

י׳ נסים במקדש לח) וה׳ דברים שחסרו במקדש שני לט).

סליק פירקא

הגהות וביאורים

כט) גמרא דף י״ח ע״ב.

כט*) שם בגמרא.

ל) בתוס׳ שם ד״ה יחודי בעלמא מקשה קושיא זו מגמרא כתובות דף ד׳ ומתרץ כמה תירוצים ורבינו תירץ דיחודא מיחדי פירוש כששאלו מאן הוה ליומא והאשה שהסכימה היתה מתיחדת את עצמה פירוש היתה בודקת וסופרת ז׳ נקיים עד שיגיע זמנה, וכפירוש שם בתוס׳ „כיון דשרי לאחר ז׳ פת בסלו איכא״.

לא) משנה שם.

לב) גמרא י״ט ע״ב.

לג) שם בגמרא וכפירוש שם התוס׳ ד״ה בם ולא בתפלה.

לד) משנה דף י״ט ע״ב ולפנינו הגירסה אחת על הרצפה ובשנויי נוסחאות מביא נוסחא כנוסחת רבינו, ומפרש שם שגם הברטנורא הי׳ לו גירסה זו.

לה) משנה דף כ׳ ע״א.

לו) גמרא שם אמר רמי בר חמא השטן וכו׳ פירוש שבשנה יש שס״ה ימים ואין לו רשות להשטין רק על שס״ד.

לז) ובתפלת יוהכ״פ שמתפללין לפני הקב״ה שלא יקבל מה שהשטן משטין הוא על עבירות של כל השנה.

לח) גמרא דף כ״א ע״א עשרה נסים נעשו בביהמ״ק.

לט) שם בע״ב חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני ארון וכפורת וכרובים נמנה לא׳, אש, שכינה, רוח הקודש, ואורים ותומים.

אבן נבון מעמיד מעשים מעשים

הכינו המקרה בכדי שאינו אם אל"כ, ובמיוחד הנמצא לגבי הקרקע שלו. מעמיד לו הקרקע הנמצאת אצל מעשים מעשים, לו נראה שאינו לגבי הקרקע הנמצאת אצל מעשים מעשים, הנמצאים אל מבחינת הקרקע הנמצאת אצל מעשים מעשים.

הנמצאים מעשים מעשים

הנמצאים אל מבחינת הקרקע הנמצאת אצל מעשים מעשים, לו נראה שאינו לגבי הקרקע הנמצאת אצל מעשים מעשים,

ממקודש ממילא מוכח מההיא דשלמים, דמצוי לא מקרי תדיר, א"כ הוי תפילין תדיר לגבי מזוזה וכנ"ל, (וע' שאגת ארי' סי' כח). ואף בלא פירושינו זה בירושלמי, עכ"פ מתוך הראיה הנ"ל יש לפסוק כר"ה דאף אם ננקוט כפשט', דטעמא דר"ה דמצוה דחוה"ג עדיף, הא מ"מ סברת שמואל למחשב מזוזה תדיר לגבי תפילין נדחה לפי סברת רבא דמצוי לא מקרי תדיר, וממילא קיימא הממנ"פ הנ"ל דתפילין קודם למזוזה.

ולפ"ז לענין מזוזה לגבי סוכה ולולב, י"ל דתליא בב' תירוצים בזבחים שם. דלל"ק דקתני אוציא מילה שהיא תדירה היינו תדיר במצות, אבל מ"מ לא מקרי תדיר רק מצוי, ה"נ מזוזה לגבי סוכה ולולב דהם מקרי תדירי, דמחוייב עכ"פ פעם אחת בשנה ומזוזה לא. אבל לל"ב דמילה לגבי פסח דמי לתדיר ועי' פירש"י כיון דמצוי הרבה מפסח, א"כ ה"נ מזוזה לגבי לולב וסוכה, דדוקא לגבי תפילין מקרי תדיר, כיון דתפילין עכ"פ בכל יום ומזוזה אפשר דפוטר עצמו לעולם מחיובו, אבל לולב וסוכה כיון דהם רק פ"א בשנה ומזוזה מצוי הרבה מקרי מזוזה תדיר.

וא"כ הא ספיקא דדינא במזוזה לגבי סוכה ולולב הי מינייהו תדיר לענין הקדימה.

ונ"ל ההכרעה כיון דלל"ב מקרי מזוזה תדיר ומחוייב להקדימו, דהוא תדיר ומקודש, ולל"ק דלולב מקרי תדיר, מ"מ הברירה בידו להקדים איזה שירצה, כיון דמזוזה מקודש ולולב תדיר כמו שכתבתי לעיל בשם הרמב"ם, ממילא י"ל דמחויב להקדים מזוזה דדלמא כל"ב, כנלענ"ד[ח].

ואגב אודיעו מה דנ"ל לדינא, במי שיצא מדירתו לבית אחר לדור שם, ויש שם מזוזה מכבר שהניח שם הדר הראשון, דמחוייב הוא לברך על המזוזה דזהו מצוה חדשה לו בבית זה, ואף דהוא פשוט, כמדומה אין נזהרים בזה ומצוי לשכוח[ט].

ונ"ל דגם ההולך מביתו לעסקיו בשוק שעות הרבה ופעמים נוסע מעירו על איזה ימים, דלכאורה הדין דכשחוזר לביתו יברך על המצוה, דהא בנתים שלא היה בדירת ביתו לא היה עליו חובת מזוזה, ומתחיל עתה חיוב חדש, [ואף דמחזיק ביתו לדור, מ"מ בשעה שאינו בביתו אינו מקיים מצות מזוזה בזה, עי' מג"א (סי' כא ס"ק ב), וגם בני ביתו פטורים דאין הבית שלהם, והוי כדר בבית שאולה ושכורה] ויהיה כמו יוצא מסוכה לעסקיו וחוזר לסוכתו דמברך, וכמו פשט טליתו ע"ד שלא להתעטף בו מיד, שחוזר ומברך כשלובשו (וע' מג"א סי' ח ס"ק יח) וצ"ע לדינא[י].

ידידו

הק' עקיבא במוהר"ם גינז זצללה"ה מא"ש

אחר זמן רב בא לידי ספר ברכי יוסף וראיתי שכתב בפשיטות (באורח חיים סי' יט) בדין הראשון הנ"ל דשוכר בית שיש בו מזוזה דאינו מברך, דלא תקנו הברכה רק על שעת קביעת המזוזה, וממילא גם בדין הב' הנ"ל בנוסע מעירו ואח"כ חוזר לביתו אינו מברך, ולדינא צל"ע.

ח. וע' גם בחי' רע"א ליור"ד סי' רפה סק"א שהארך בזה. ובפתחי תשובה שם סק"ג וכאו"ח סי' תרכ"ה. וע' מקדש מעט (על הדעת קדושים) סי' רפה סק"ד אות יט דמזוזה קודמת מטעמא אחרינא כיון דזמן קיום מצותה נמשך יותר.

ט. ראה להלן (אחר החתימה) בשם הברכ"י דאינו מברך, דלא תיקנו הברכה רק בשעת קביעת המזוזה.

י. האחרונים נחלקו על רע"א בדין זה, והוכיחו מרבינו יהונתן ב"מ קא,א (בשטמ"ק שם) ומהנמוק"י הל' מזוזה, שגם כשיוצא מן הבית ואינו דר שם חייב ג"כ במזוזה, כיון שנכנס שם לפרקים לא פקע ממנו חיוב מצות מזוזה, לכן ל"ש לברך שהרי גם בשעה שיוצא מביתו ולא דר בבית לא פקעה ממנו המצוה. ראה שו"ת עין יצחק ח"א יור"ד סי' ל"א ודבר אברהם ח"א סי' לז בסופו בהגה"ה. וע"ש שדחו גם ראיית רע"א מהמנ"א סי' כא. וכן העלה לדינא בשו"ת תועפות ראם סי' מ"נ דלא כרע"א. וע' צמח דוד. וד' בארוכה בספר פני אריה (לרבי אריה הלוי, וילנא תרל"ג) דף ד' ע"א ואילך שהארך בזה לחלק בין טלית למזוזה וכן מסוכה ומבאר שם גדר מצות מזוזה ועל מה קבעו חז"ל הברכה.

הא מורידין מושן והא כמיא מרטוט. וא"ל דלא היו רגילין בטרטוט ספר תורה ומפילין מין לגת כמו מרטוט כדתניא בירושלמי בס"ק דשבת מי לא הפסוד מן הדבר ושמונו מקרא הדיוט ובמדר רב ממרם מכולו מן הדבר דמעלינה (דף מז:) דבריו אלוה אחמת מלמד שלריכה מרטוט כתיבה של תורה ולא בשאר מקומות אלא בתורה לא מה שבפרק בס מתם אלא במזוזה קאמר "מלמד שאתם וכדמתרמא הכא דמזוזה בכמיא מירטוט והדנו דלו בספר תורה כפירוש הקונטרס היה ל לדרוש מדקרלתם ספר בדדרשינן התם דרכתם אמרינן מדקרלתם ספר ומיהו "ל דלו מדקרלתם ספר הוה ליה לאסמוכי מה מניינא דלא לעבור מרטוט מין דקרלתם כמו כן אינרא כדתמרינן נמי (מגילה דף יט.) לענין הפיכה דלא נריך (תוספרה סלה בדיקין) וכירושלמי מסמא פסיכים הקונטרס המסמר מורה עלמה ילוף דקאמר התם כאחר מלן דכרי שלום ואחת מרטוט ומאמר לחייבי בכל המורה מה כתן נריך מרטוט ומאמר לחייבי בכל המורה מה כתן נריך לעבור מרטוט לא

אורתה קנה וחכרתה לה קנה • וכתיב דתמר׳ כפ״ד דקדושין (דף מ״ז) נמי מבאר מדוע בעבור מדיעות החזיק בתחתם מהן קנה מלן הוס בסתן לו דמי מלן והכל בכנסיה הגר לו בתחתם מהן לתון מתוכרין דמים מכל מקום לא הי ממכר שמתן לו דמי מלן: **ליבני** כמלמת הוא לתחיך • ואמ״ג דרסק בה פורתא כמבנה יכול לא מכאי מידי אלא בקרקע הטומנה לתריסה ולא דמי לתולה פלמרין בטיין הסר כיון סיוד אחר דקרי דסתם מקבית הוא בנכסיה הגר הייטיב פלמרין לבנ הכח מה הן נכסי הגר הוא קרקע וסיד לא מקחכה שלון מלוי לדר שם כל זמן שלון לתמות ות״ש ואח״ב יש בה נה ולדוי לינכם בה בתחה מפני הסתה ובגמרים מפר הגמרים ת״ל דמ״ש בנכסות ובכסף מבסס סמנ מכון מב. מכ״ש עלים מי קלו סמיף ג:

המציע מלמות בנכסי הגר קנה • וחזקה הלינ לבל הלך בנכס לא מכב לא קנה ולמ״ל מלא מקום מלמות וכסב עליהם מבמנם דלא קנה ה) דהגבהה הסוכה בטיון: **הרדיציו** וסכו • בפרקן כיכה. (מכת דף מ״ו) דלמר ריסן דלא סך מעיקרא ולא נכסיון מעיקרא דהסכת מקמנם דסיכה הוא בתר דמלה לינכם לבנכסי הגר ובמנם מלה לבנכסי הגר ובמנם מלה לבנכסי הגר ובמנם מלה

[נב, ע"א] וכולן שאמרו בשעת מיתתן של איש פלוני הם ומתו. עד שלא החזירם הנפקד לעבד או לאשה או למי שהן אומרים שהפקדון שלו, פליגי בה לישני [559] בגמרא אי אמרי' יעשה כפידושן או יעשה פירוש לפירושן, מ"ד כפירושן סבר, כיון שהיו בחזקתן בשעה שאמרו של פלוני הם, שהרי יד הנפקד כידן, נאמנים היו לומר של איש פלוני הם, ומאן דאמר פירוש לפירושן קסבר, כיון שמתו עד שלא החזיר הנפקד ושוב אינן בחזקת שום אדם יחזיר לבעל או לרב, כי אין נכסים מצויים ביד האשה אלא משל בעלה וע"כ לא היינו אומרים יחזיר לאשה, אלא כיון דאיכא לספוקי שמא שלה או של אחר הם אין לנו להוציאם מחזקתה, דכשהם ביד הנפקד הרי זה כמו שהם בידה, אע"פ שהיה לנו לילך אחר הרוב ואין נכסים מצויין ביד אשה משלה, אבל כשמתה קודם שהחזיר למי שאמרה שהם שלו, אין סומכין על דבריה אלא הולכין אחר הרוב שאין נכסים מצויין לאשה אלא משל בעלה, או מנכסי מלוג שהבעל דאוי לירש, כיון שאין אנו מוציאין ממון מחזקת אדם, או ע"י שאנו הולכין אחר הרוב ואחר מה שהדעת נוטה אליו. והא דקתני וכולן שאמרו בשעת מיתתן, אודחא דמילתא נקט וה"ה אם אמרו בעודם בריאים ומתו עד שלא החזיר הנפקד דפליגי בה לישני דגמ', ומן הטעם שכתבנו בו [560].

ה"ג. וכולן שאמרו בשעת מיתתן, של איש פלוני הם, יעשה כפירושן, ואיכא דאמרי יעשה פירוש לפירושן. וג"ל, דהנך תרי לישני [פליגן] בפלוגתא דאינך תרי לישני דאיתאמרן משמי' דרב בעובדא דרבה בר ר"ח, מ"ד יעשה בפירושן סבר, כיון דאמיד אותו איש פלוני שאומרת שהפקדון שלו, מהימנא, וכלישנא בתרא דרב, ומ"ד יעשה פי' לפירושן, אע"ג דאמיד לא מהימן אלא יחזיר לבעלה, מיהו לכ"ע אי מהימנא לי' לבעלה יעשה כפירושה, וכדאמר בעלמא קים לי בגוה מילתא היא, וה"ה אי מהימנא לי' לנפקד, ומסתברא, לפי מה שהגאונים ז"ל פוסקים [561] בכל מקום דא"ד, בתר לישנא בתרא דאיתמר אברייתא אזלינן, ואמרינן דהכין הוא נקט בעל הגמרא בגירסא דברייתא ולא אזלינן בתר לישנא בתרא דאיתמר משמי' דרב לומר אי אמידא ברתך יעשה כפירושה, דאי נמי אמר רב הכי, כלישנא דברייתא נקטי', דהיינו כלישנא בתרא דנקט בה תלמודא.

אמר שמואל ומודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראי' מתקיף לה רב פפא, וסלקא לה בקושיא, ואפ"ה הלכתא כשמואל אליבא דרב, וכן פסקו הגאונים ז"ל [562]. ונראה טעמו של דבר, דכי אמרינן עליו להביא ראי', הטעם לפי שהוא זקוק משום סתמא דמילתא כשהוא מלוה משלו להודיע הדבר לעדים, מתוך שהוחזק כל מה שיש לו שהוא משל שותפות, ואלו היה טוען בשעת הלואה בפני ב' שהמעות הם משלו ודאי הי' נאמן כיון שהוא מוחזק בממון, ואפי' לרב דוקא באונות ושטרות פליגי, דבשעת טענתו הממון ביד אחרים וכבר הוא חוץ לרשותו בחזקת

559 ע' בסמוך דכ"ה הגירסא לרבנו דפליגי לישני. 560 ע' רשב"ם ורשב"א. 561 ע' בעל המאור ר"ה כו, ב ורא"ש גיטין פו סי' יא שכן דעת הרי"ף והגאונים. 562 ע' רי"ף

(34)

תפיסת הבית, אבל כשמת, אין היתומים יורעים במילי דאבוהן להביא עדים שהזמין, הלכך הרי הממון בחזקתן. ועוד, דטענינן להו ליתמי אלו הוה אבוהן קיים הי' מביא עדים שהממון שלו, ולפי' טענינן להו, מפני שהאונות והשטרות בחזקתן, משא"כ בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר, שהם בחזקת בעלים הראשונים.

[נב, ע"ב] בד"א במחזיק אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר נעל גדר ופרץ כל שהו הרי זו חזקה, פי' ר"ש ז"ל [563], שאין נעילת דלת קונה, דמבריח ארי מנכסי חברו הוא, כדאמר בגמרא לענין נתן צרור דסכר מינה מיא, ונעל דקאמרי' במתני' דהוי חזקה, כגון דקבע שם מנעול ונמצא שתקן את הבית בכך. ויש להקשות על דבריו ז"ל, מהא דגרס' בפ' הזורק [564] גבי ההוא שכיב מדע דכתב גיטא לדביתהו, ואמרו תיזיל איהי ותיחוד ותפתח, וקביעת מנעול לא היתה שם דשבת הוה, אלמא נעילת דלת בלחוד הויא חזקה, והא דקיי"ל מבריח ארי לא קנה, דוקא כשהנזק מוכן, כגון שבאים מים ושוטפים את שדהו וסכר מיניה מיא ואין זו נראה בכך כנוהג בשלו, אלא דמבריח ארי כו' [565].

עניני חזקה הם נעילת דלתות הבית, וה"ה פתיחת דלתות, כדאמר התם ותיחוד ותפתח, ואע"פ שאין בכך תיקון לבית (ארץ) [דרך] חזקה היא (כמו) שמחזיקין בה כמו שאדם מחזיק ונוהג בשלו, שנועל ביתו ומונע כל אדם מליכנוס שם. ופתיחת בית, נמי אין דרך בני אדם לפתוח בית שאינו להם [566] כשהוא נעול מבחוץ [567]. וה"ה גדר ופרץ שהוא מתקן השדה, וה"ה לכל תיקון כגון חרישה וזדיעה והשקאה. וה"נ מציע מצעות בנכסי הגר, אע"פ שאינו מתקן שם תיקון [בקרקע אלא] שמשתמש בה ונהנה גופו ממנה. ופשיט לה הגמרא מגוף חזקה (עבד) דעבד, חזקה הוא כשהעבד משמש את רבו, כגון הנעלת לו מנעל והתרת לו מנעל. — ודוקא כשגופו נהנה מן הקרקע, כגון בישיבה דילפינן לי' [568] מדכתיב ושבו בעריכם אשר תפשתם, במה תפשתם בישיבה. אבל אם אופה ומבשל שם אין זו חזקה, דאמר בגמ' האי מאן דפתח מיא לארעא אדעתי' דארעא קני אדעתא דכוותי לא קני, ואע"פ שעושה שם חפציו בצידת הדגים. ואכילת פירות נמי דלא הוי חזקה אע"פ שגופו נהנה מן האילן אינו נהנה מגוף הקרקע אלא מן הגדל שם ומן התלוש. ואם יקשה עליך לפי מ"ש דהנעלה הויא חזקה, הא דאמר בגמרא הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחר והעמיד שם דלתות שני קנה, ולא נקט ובא אחר ונעל דלתות. ל"ק, שאם העמיד הראשון דלתות אע"פ שלא נעל קנה [569], שהרי גמר תיקון הדירה, וכשלא העמיד דלתות לא נגמר תקון הדירה, לפי'

ורשב"א ונ"י בשם ר"ח בשם הגאונים וע' רשב"ם ד"ה ופסק. 563 רשב"ם ד"ה השתא. 564 גיטין עז, ב וכקושית התוספות. 565 דנינן חזקה שהוא נוהג מעשה בעלים ומש"ה בנעילת דלתות שנועל בפני כל אדם ואינו מניח ליכנס מוכח מילתא דהבית שלו [כ"כ התוספות] אבל בצרור לא נראה כמעשה קנין אלא כמעשה הצלה שחייב להציל ממון חברו, וע' רא"ש. 566 בש"מ ובראב"ש: שאינו שלו. 567 ברא"ש ובטור סי' קצב הביא דעת רבנו ופליגי עליה דפתיחה לחודה שמניחו ליכנס בו אינו נראה חזקה אלא דוקא נעלה הוי חזקה לפי שמונע כל אדם מליכנס בו. 568 קדושין כו, ב. 569 ע' ברא"ש שנסתפק בזה דלא הועיל

לא קנה, לפי שאין הבית ראוי לדירה עד שיעמידו שם דלתות. ותחילת תיקון לא הוי חזקה, אלא כשעשה שם גמר תיקון כדאמרו בגמ' לענין נעל גדר ופרץ כל שהוא, שאין קונין בתחילת הגדר והפירצה אלא בגמר התיקון, כגון גדר גדר והשלימו לעשרה דמעיקרא עולין לה ברוחא והשתא עולין לה בדוחקא, הלכך זה שבנה פלטרין גדולים ולא העמיד שם דלתות [לא קנה הואיל] וגמר שני התיקון קנה, ואע"פ שלא נעל.) וכדין משלים גדר לעשרה שהוא קונה אע"פ שלא נעל הדלתות. לענין מכר אם קונה בו חזקה איתי דדייקי ממתני' דלא קניה בה חזקה עד שיתן דמים, מדקתני נותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר, ואלו מכר לא קתני, והא דתנן[570] בקדושין נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף בשטר ובחזקה, במתנה מיירי, כדאמר התם לענין שטר, ל"ש אלא בשטר מתנה אבל במכר לא קנה עד שיתן דמים. ורבותי פי', דבין במכר בין במתנה חזקה קונה[571], והא דלא קתני הכא מכר, משום דאורחא דחזקה בג' מקומות הללו, דאלו אורחי' דמכר למקני בכספא במקום שאין כותבין את השטר, ובמקום שכותבין את השטר אין דרך שיתן לו המוכר רשות להחזיק עד שיתן לו דמים, ונמצא שאין נוהגת שם קנית חזקה לבדה אבל בשלשה מקומות הללו כשבאין למהר הקניה ולקיים דבר קונין בחזקה. וג"ל להביא ראי' ע"ז, מהא דתני ר' הושעיא בקדושין דבי לוי נעל וגדר ופרץ כל שהוא הויא חזקה, ומסתמא ברייתא זאת נשנית בקידושין לפ' משנתינו ששנינו נכסים שיש להם אחריות ניקנין בכסף ובשטר ובחזקה, ומדקא בעי רב עלה במתנה האיך, אלמא מתוקמא לה ברייתא במכר לבד וש"מ דהא דקתני נקנין בחזקה, במכר נמי מתוקמא דהא ברייתא דבי לוי לפרושי חזקה דמתני' אתיא, והא דגרסי' נמי בפ' שור שנגח את הפרה[572], המוכר בית לחברו כיון שמסר לו מפתח קנה, ומפרש התם כיון שמסר לו מפתח קנה בחזקה, דלא צריך למימר ליה לך חזק וקנה, ולכאורה משמע, קנה בחזקה בלא מתן מעות, מדקאמר קנה ולא קאמר הרי זו חזקה, והסברא כך מכרעת, דחזקה בקרקעות במקום משיכה במטלטלין, ונקנה בלא מתן מעות. ולענין מסירת מפתח, י"א[573] שהיא חזקה, ודייקי עלה מהא דגרסי' בפסחים[574] אם עד שלא מסר המפתח חל י"ד על המשכיר לבדוק, ואם משמסר לו מפתח חל י"ד על השוכר לבדוק, וליתא מהא בפ' שור שנגח את הפרה, המוכר בית לחברו כיון שמסר לו המפתח קנה, והוינן בה, במאי אי בכספא ליקני בכספא, אי בחזקה ליקני בחזקה, אלמא מסירת מפתח לא קנה.

[נג, ע"א] אמר רב אשי אמר רבי יוחנן שתי שדות ומצר א' ביניהן החזיק בא' מהן לקנותה קנאה כולה לקנות אותה ואת חברתה אותה קנה חברתה לא קנה. כתב ר"ש ז"ל, דוקא לענין נכסי הגר, אבל לענין מכר, קיי"ל בפ"ק דקדושין[574א] מכר

דעדיין אין יכולין לכנס שם, ועי' טור סי' קצב שכ' דהרא"ש ס"ל דהעמדת דלתות מועיל, ובב"י שם כתב דוקא בדע"א מקנה אותה ועי' ב"ח שם. 570 כו, א. 571 וכ"ה בראב"ש שכתב דהא דלא תני במתני' להמוכר משום דבד"א במחזיק איירי במוכר ולוקח ולהכי לא הזכיר בסיפא מוכר. 572 ב"ק נא, ב. 573 עי' רשב"ם ותוס' כאן ובראשונים. 574 ד, א. 574א כז, א.

לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק בא' מהן קנה כולן, ודוקא בשנתן דמי כולן, כדאיתא התם[575]. וג"ל, דל"ש לענין נכסי הגר ל"ש לענין מתנה, אינו קונה בחזקה דשדה אחת שאר שדות המופלגות ממנה במיצר וחצב וכיוצא בו, דהאך פסקא גבי מתני' קיימי דקתני בה נותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר, נעל גדר ופרץ כל שהוא ה"ז חזקה, וכל דיני חזקה דמיתאמרן בגמ' שעל משנה זו, ודאי יש גם לענין ג' מקומות הללו, דאינון נותן מתנה ואחין שחלקו ומחזיק בנכסי הגר, ואם איתא דהך מימרא דר' יוחנן דאמר שהמיצד מפסיק לחזקה דוקא בנכסי הגר ולא בשד"א, הל"ל בהדיא שתי שדות בנכסי הגד ומיצד ביניהם. מיהו ודאי לענין מתנה ותלוקת אחין אם פירש לו חזק באחת מהן וקני כולן באותו חזקה, אפי' הן עשר שדות בעשר מדינות קנה כולן, דאם איתא שאין תורת חזקה לקנות בחזקת שדה אחת שדה המופלגת ממנה, כי נתן לו דמי כולן אמאי קני, כיון דמיירי במקום שאין קונין בכסף, כגון במקום שנהגו לכתוב את השטר, דהא אמרת שאין תורת חזקה כלל לקנות שדות המופלגות אפי' פירש לו שיקנה אלא ש"מ דהיכא דפירש לו חזק באחת וקני כולן, קני, כיון דאיכא דעת אחרת מקנה אותן בכך. (אמ') אבל בסתמא לא קני, דסתם תורת חזקה לקנות שדה שמחזיק בה לבדה כגון בנכסי הגר או במתנה בסתם. ולענין מכר, כיון דנתן לו דמי כולן, אע"פ שאמר לו סתם לך חזק וקני מסתמא ניחא לי' שיקנה את כולן בחזקה דחדא מינייהו, וכמו שפירש לו לך חזק וקני בא' מהם וקני את כולן[576]. א"נ, הא דאמרי' דבסתמא לא קני כולן בחזקת א' מהם, כגון דלא אמר לו לך חזק וקני, (אבל) [אלא] הוא מחזיק בפניו, ולא צריך לומר לו לך חזק וקני לענין אותה שדה, דהא מדשתיק ניחא לי' באותה חזקה, אבל בשאר שדות המופלגות לא גלי דעתי'. אבל ודאי כשנתן לו דמי כולן, ודאי ניחא לו שיקנה כל השדות בחזקה דהאיך שדה, אבל היכא דאמר לו לך חזק וקני, כיון דגלי דעתי' שהוא רוצה שיחזיק בכולן, קנה כולן בחזקה דחדא מינייהו, דמסתמא בהכי ניחא לי'.

[נד, ע"א] אתמר שדה המסויימת במיצריה כו'. עד כמה. פי', כשמחזיק במכוש א' עד כמה יקנה מן השדה אמר רב פפא כדאזיל תיירא דתורי והדר, כשיעוד תלם לאורך ולרוחב, שאין רגילין לעשות תלם א' באותו השיעוד ע"פ כל אורך השדה, וכשיעור הידוע שהולך השור וחורש תלם א' וחוזר, ולרוחב כמכוש, דבהאי

575 להלן סז, א, ועיין רשב"ם בד"ה אותה קנה ותוס' כאן ד"ה אותה. 576 בסוגיין נחלקו בהא הפוסקים דהתוס' ד"ה אותה וכ"מ ברשב"ם [וכ"מ במשל"מ הל' זכיה פ"א ה"ז שכך היא דעת הרשב"ם, מיהו ברשב"א כאן מסתפק בדעת רשב"ם] ס"ל דתלוי ביהיב דמי ולכן במתנה לא קני, אבל ברמב"ם פ"א ממכירה וכ"ד הר"י מיגש בשטמ"ק דבמתנה כיון דאיכא דע"א מקנה קני, ורבנו מחלק בזה, דבסתמא ודאי אינו דומה מתנה למכר, מיהו באמר לו לך חזק באחת וקני כולם גם במתנה קנה כולם, ובמכר אפילו לא אמר אלא לך חזק וקני קונה הכל, וכדעת זו כתב בראב"ש ובטור סי' קצב. ובלשון הב' כתב רבנו דגם במתנה אם אמר לך חזק וקני קנה הכל וא"צ לפרש שיחזיק ע"מ לקנות הכל, ובמכר אפילו לא אמר כלל חזק וקני אם יהיב דמי ומחזיק בפניו ושתיק קנה כולם וברשב"א משמע דס"ל הכי, ובשו"ע סי' קצב ברמ"א משמע דנקט

בו לְחַיִּים: וּבְדִבַּר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ
וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:
והשיאנו

למוסף

בָּקָר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר
תְּמִימִם יִהְיוּ: ומנחתם (לנכת ישמחו) או"א מלך רחמן וכו'

ביום א' דחוה"מ סוכות אומרים זה

א) וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים
בְּנֵי שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: ומנחתם

(וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עַשְׁתֵּי עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי
שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם); ומנחתם (לנכת ישמחו) או"א מלך רחמן וכו'

ביום ב' דחוה"מ סוכות אומרים זה:

וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עַשְׁתֵּי עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי
שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: ומנחתם

(וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים עֲשָׂרָה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם): ומנחתם (לנכת ישמחו) או"א מלך רחמן וכו'

ביום ג' דחוה"מ סוכות אומרים זה:

וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים עֲשָׂרָה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: ומנחתם

(וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם): ומנחתם (לנכת ישמחו) או"א מלך רחמן וכו'

ביום ד' דחוה"מ סוכות אומרים זה:

וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: ומנחתם

(וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי פָּרִים שְׁמֹנָה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם): ומנחתם (לנכת ישמחו) או"א מלך רחמן וכו'

בתרשנא רבה אומרים זה:

וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי פָּרִים שְׁמֹנָה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: ומנחתם

(וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם): ומנחתם או"א מלך רחמן וכו'

ביום

א) במקור ב"מ יא"ז על פסוק ל כ"א א"א הפסוקים המוקפים.

לשמיני עצרת ו' שמחת תורה

בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
תַּעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פַּר אֶחָד
אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

ומנחתם וכו' אלהינו ואלהי אבותינו וכו'

לשבת יִשְׂמְחוּ בְּמַלְכוּתְךָ שֹׁמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֹנֶג. עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי.
כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ. וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ.
חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ. זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ מֶלֶךְ רַחֲמָן רַחֵם עָלֵינוּ
טוֹב וּמֵטִיב הִדָּרֵשׁ לָנוּ שׁוּבָה אֵלֵינוּ בְּרַחֲמִין
רַחֲמֶיךָ בִּגְלַל אָבוֹת שֶׁעָשׂוּ רְצוֹנֶךָ. בְּנֵה בֵיתְךָ
כְּבַתְּחִלָּה. וְכוֹנֵן מִקְדָּשְׁךָ עַל מְכוֹנוֹ. וְהַרְאֵנוּ בְּבִנְיָנוֹ
וְשַׂמְּחֵנוּ בְּתִקּוּנוֹ וְהָשֵׁב כֹּהֲנִים לַעֲבוֹדָתָם וּלְוִיִּם
לְשִׁירָם וּלְזִמְרָם וְהָשֵׁב יִשְׂרָאֵל לִנְוֵיהֶם וְשָׁם נַעֲלֶה
וְנֵרָאֶה וְנִשְׁתַּחֲוֶה לְפָנֶיךָ בְּשָׁלֹשׁ פְּעָמֵי רְגָלֵינוּ. כַּכָּתוּב
בְּתוֹרָתְךָ שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר. בְּחַג הַמַּצּוֹת. וּבְחַג
הַשָּׁבוּעוֹת. וּבְחַג הַסֻּכּוֹת. וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פְּנֵי יְהוָה
ריקם

שיח יצחק

והראנו בבנינו ושמחנו בתקונו. ענין שיטוי הלשון, כי אם"כ (איכה ה') שנטו נחלת זרים (שנטנו נחלה, גם כי) אבל ושבר ברימיה. ולכאורה אחר שלמו מובטחים שידל מקדש של אם מן שמים, א"כ לאיזה נ.רס עגמו השעריס? אך הטעם כי זולת זה היו ישראל נכלמים ולא היה שמחתם שלמה כי נמנע מהם מ"ע של ועשו לי מקדש. ע"כ היה מחכמה העליונה שיגמו השערים, וכשירד המקדש מן שמים לא יעמידו זקני ישראל את השערים הנגמרים, והמעמיד לתות בנית כאלו בנאה, כמבואר בב"ב (כ"ג) וכזה תהיה שמחתם שלמה. וז"ש והראנו בבנינו זה הבנין המשוכלל מלמעלה, ושמחנו בתקונו הוא העמדת השערים. כן שמעתי בשם הגאון הלמיתי ת.הרי"ל דיסקין ז"ל. ובשם הגאון מו"ה יחיאל העליר ז"ל שמעתי מ"ש ושמחנו בתיקונו מרמז על מ"ש בסוכה (כ"ה) ומתקנים שם תקון גדול שיהיו הלמים כפ"ע וכשים כפ"ע, ומייתי שם מקראי שכן יהיה בבנין העתיד, וזהו ושמחנו בתקונו, והכם ל' מפעה"ק הוסיף עפם לשבת עפמ"ש הפוס' שתין לומר שהשמחה במעונו במקום שלשים וכשים מעורבים, וע"י התקון הכ"ל תהי' שמחה שלמה:

א) דכרים ע"ז ע"ז.